

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/210877>

Please be advised that this information was generated on 2021-03-01 and may be subject to change.

Cohortonderzoek COOL5-18

Technisch rapport basisonderwijs, eerste meting 2007/08

Geert Driessen | Lia Mulder | Guuske Ledoux | Jaap Roeleveld | Ineke van der Veen

COOL 5-18
Cohortonderzoek
Onderwijsloopbanen

COHORTONDERZOEK COOL⁵⁻¹⁸

Cohortonderzoek COOL⁵⁻¹⁸

Technisch rapport basisonderwijs, eerste meting 2007/08

Geert Driessen

Lia Mulder

Guuske Ledoux

Jaap Roeleveld

Ineke van der Veen

De particuliere prijs van deze uitgave is €15,-
Deze uitgave is te bestellen bij het ITS, 024 - 365 35 00.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Driessen, Geert.

Cohortonderzoek COOL⁵⁻¹⁸. Technisch rapport basisonderwijs, eerste meting
2007/08. Geert Driessen, Lia Mulder, Guuske Ledoux, Jaap Roeleveld & Ineke van
der Veen - Nijmegen: ITS / Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut
ISBN 978 – 90 - 5554 - 372 - 4
NUR 840

Projectnummer: 34000036

© 2009 ITS, Radboud Universiteit Nijmegen / SCO-Kohnstamm Instituut Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

In het schooljaar 2007/08 is, mede als opvolger van het PRIMA-cohortonderzoek in het primair onderwijs, een nieuw cohortonderzoek van start gegaan: COOL⁵⁻¹⁸ (CohortOnderzoek OnderwijsLoopbanen van 5 tot 18 jaar). Net als PRIMA wordt COOL⁵⁻¹⁸ uitgevoerd in opdracht van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en ook in dit onderzoek gaat het om het verzamelen van gegevens om de ontwikkeling van kinderen tijdens hun schoolloopbanen te kunnen beschrijven en verklaren. Het grootste verschil met PRIMA is dat de leerlingen in COOL⁵⁻¹⁸ niet alleen in het basisonderwijs maar ook in het voortgezet onderwijs en in het MBO (tot 18 jaar) worden gevolgd. Daardoor kan de hele schoolloopbaan van basisonderwijs tot in MBO in kaart worden gebracht, en kan de invloed van allerlei factoren op de onderwijspositie van leerlingen van verschillende leeftijden en in verschillende onderwijstypen worden onderzocht. Het doel van COOL⁵⁻¹⁸ is in de eerste plaats een representatief beeld te geven van de prestaties en schoolloopbanen van diverse categorieën leerlingen. Omdat COOL⁵⁻¹⁸ meerdere metingen kent, kan niet alleen een beeld worden geschetst van de situatie op een bepaald moment, maar kunnen ook ontwikkelingen in kaart worden gebracht. Met behulp van de gegevens die in COOL⁵⁻¹⁸ worden verzameld, kunnen bovendien uiteenlopende beleidsmaatregelen worden geëvalueerd en kan ook nieuw beleid worden voorbereid.

Wat het onderzoek in het basisonderwijs betreft, is er een aantal belangrijke verschillen tussen COOL⁵⁻¹⁸ en PRIMA. De belangrijkste zijn:

- er wordt niet meer elke twee jaar maar elke drie jaar een meting uitgevoerd;
- het onderzoek vindt niet meer in de groepen 2, 4, 6 en 8 plaats, maar in de groepen 2, 5 en 8;
- waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van toetsgegevens die scholen zelf al hebben verzameld (dit vermindert de belasting van scholen);
- er worden geen directie- en leerkrachtvragenlijsten meer afgenomen;
- er worden enkele nieuwe meetinstrumenten ingezet, zoals een vragenlijst voor het meten van burgerschapscompetenties;
- leerlingen die aan COOL⁵⁻¹⁸ deelnemen, blijven in het onderzoek betrokken, óók als ze doubleren of van school veranderen.

Het COOL⁵⁻¹⁸-onderzoek in het basisonderwijs is een samenwerkingsproject van het ITS te Nijmegen en het SCO-Kohnstamm Instituut te Amsterdam. In de voorliggende rapportage wordt wat het basisonderwijs betreft verslag gedaan van de dataverzameling en wordt een beschrijving gegeven van alle gegevens die in deze onderwijsfase zijn verzameld. Het doel van dit rapport is daarmee tweeledig, het functioneert als verantwoording en codeboek voor de gebruikte instrumenten, en is tegelijkertijd ook een naslagwerk waarin de eerste resultaten worden gepresenteerd. Voor het onderzoek in het voortgezet onderwijs en MBO zijn het Cito in Arnhem en het GION in Groningen verantwoordelijk. Over de resultaten van dat deel wordt apart door de betreffende instituten gerapporteerd.

Inhoud

Voorwoord	v
Deel I – Het veldwerk	1
1 De steekproef van scholen en leerlingen	3
1.1 Van PRIMA naar COOL ⁵⁻¹⁸	3
1.2 Nagestreefde referentiesteekproef	4
1.3 Nagestreefde aanvullende steekproeven	5
1.4 Omvang en representativiteit van de uiteindelijke scholensteekproef	6
1.5 Aantallen ‘oude’ PRIMA-scholen en nieuwe COOL-scholen	9
1.6 Omvang van de leerlingensteekproef	10
2 De dataverzameling	13
2.1 Onderscheiden fasen en tijdsplanning	13
2.2 Fase 1: Benadering van scholen en opvragen van administratieve gegevens	13
2.3 Fase 2: Verzameling van leerlinggegevens	14
2.4 Fase 3: Toetsafnames en gelijktijdige overige dataverzameling	14
2.5 Fase 4: Uitstroomformulieren en schoolinformatielijst	16
2.6 Overzicht van de verzamelde data	16
2.7 Rapportage aan de scholen	18
Deel II – De schoolgegevens	19
3 De schoolinformatielijst	21
3.1 Procedure en respons	21
3.2 De schoolkenmerken	21
Deel III – De leerlinggegevens	25
4 Achtergronden van de leerlingen	27

5 De taal-, lees- en rekentoetsen	33
5.1 De taal-, lees- en rekentoetsen	33
5.1.1 Groep 2	33
5.1.2 Groep 5	34
5.1.3 Groep 8	35
5.1.4 Afname en scoring	36
5.2 Respons	37
5.3 De taal-, lees- en rekenvaardigheid	38
6 De Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test	43
6.1 De Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test	43
6.2 Respons	45
6.3 Schaalconstructie	45
6.4 De NSCCT-scores	46
7 Het leerlingprofiel	49
7.1 Procedure en respons	49
7.2 Prestaties, gedrag en houding	51
7.2.1 Schaalconstructie	51
7.2.2 Schaalscores	53
7.3 Gezin, zorg en onderwijskundige bijzonderheden	61
7.3.1 Gezin	61
7.3.2 Zorg	63
7.3.3 Onderwijskundige bijzonderheden	70
7.4 Karakter	75
8 De Leerlingenvragenlijst	83
8.1 Procedure en respons	83
8.2 Motivatievragen groep 5 én 8	84
8.2.1 Schaalconstructie	85
8.2.2 Schaalscores	87
8.3 Extra motivatievragen groep 8	90
8.3.1 Schaalconstructie	91
8.3.2 Schaalscores	93
9 De vragenlijst Burgerschapscompetenties	95
9.1 De vragenlijst	95
9.2 Respons	97
9.3 Schalen	98
9.4 Schaalscores	102

10 Het uitstroomformulier groep 8	105
10.1 Het uitstroomformulier	105
10.2 Respons	105
10.3 De Eindtoets basisonderwijs	106
10.4 Vervolgadvies voortgezet onderwijs	109
Deel IV – De gezinsgegevens	111
11 De oudervragenlijst	113
11.1 Inleiding	113
11.2 Respons op de oudervragenlijsten	113
11.2.1 Respons en sociaal-etnische achtergrond	114
11.2.2 Respons en toetsprestaties	115
11.2.3 Samenvatting	117
11.3 Beschrijving van de resultaten	117
Literatuur	143

Deel I

Het veldwerk

1 De steekproef van scholen en leerlingen

1.1 Van PRIMA naar COOL⁵⁻¹⁸

Meer dan tien jaar (tussen 1994 en 2005) hebben het ITS te Nijmegen en het SCO-Kohnstamm Instituut te Amsterdam het PRIMA-cohortonderzoek uitgevoerd. Op de circa 600 scholen die aan PRIMA deelnamen, werden om de twee jaar taal- en reken-toetsen afgenomen bij de leerlingen in de groepen 2, 4, 6 en 8, en werden vragenlijsten voorgelegd aan de leerlingen en hun ouders, leerkrachten en directeurs. De steekproef in PRIMA viel in twee delen uiteen: een landelijk representatieve steekproef van 420 scholen (de referentiesteekproef) en een aanvullende steekproef van 180 scholen met een hoge concentratie van allochtone en autochtone kinderen uit lagere sociaal-economische milieus. Deze opzet zorgde ervoor dat er voldoende achterstandsléerlingen in de steekproef waren opgenomen, en dat er tevens uitspraken gedaan konden worden over scholen met een uiteenlopende sociaal-etnische samenstelling van de leerlingenpopulatie.

Vanaf schooljaar 2007/08 is PRIMA opgevolgd door een nieuw cohortonderzoek: COOL⁵⁻¹⁸ (CohortOnderzoek OnderwijsLoopbanen van 5 tot 18 jaar).¹ Vanwege de continuïteit met de eerdere PRIMA-metingen, is de scholensteekproef in het nieuwe COOL-cohortonderzoek zoveel mogelijk gehandhaafd. Alle scholen die aan de laatste PRIMA-meting hebben deelgenomen, zijn benaderd met het verzoek om ook aan het nieuwe cohortonderzoek medewerking te verlenen. En ook in COOL bestaat de steekproef voor een deel uit een representatief deel (400 scholen) en uit een aanvullend deel van achterstandsscholen. Op één punt is een verandering in de steekproef aangebracht. In de PRIMA-steekproef zaten namelijk te weinig traditionele vernieuwingsscholen (Vrije Scholen, Freinet-, Dalton-, Jenaplan- en Montessorischolen) om uitspraken te kunnen doen over deze groep, terwijl zij toch ongeveer 10% van alle Nederlandse basisscholen uitmaken. In COOL zijn circa 40 van dergelijke vernieuwingsscholen in de steekproef opgenomen, dat wil zeggen ruim 5%. Het totaal aantal scholen in de COOL-steekproef bedraagt 550, dat is bijna 8% van de totale populatie basisscholen.

1 Ter wille van de leesbaarheid gebruiken we hierna de verkorte aanduiding COOL, zonder⁵⁻¹⁸.

1.2 Nagestreefde referentiesteekproef

Voor het selecteren van de referentiesteekproef zijn richting, provincie en urbanisatiegraad van de vestigingsgemeente van de school als belangrijkste kenmerken beschouwd, samen met het kenmerk schoolscore. De schoolscore geeft een indicatie van de sociaal-etnische samenstelling van de leerlingenpopulatie van een school; hoe hoger de score, hoe groter de sociaal-etnische achterstand van de school.²

Met het toen meest recente scholenbestand van het Ministerie van OCW, gebaseerd op de telling van peildatum 1 oktober 2005, kon worden vastgesteld hoe de landelijke verdeling van deze kenmerken er op dat moment uitzag. Door dezelfde procentuele verdeling over te brengen op een referentiesteekproef van 400 scholen, werd duidelijk naar welke aantallen diende te worden gestreefd.

In Tabel 1.1 geven we de procentuele landelijke verdeling en de nagestreefde aantallen scholen weer.

2 De schoolscore wordt berekend door het gewogen aantal leerlingen van een school (dus met verdisconteringen van hun wegingsfactor) te verminderen met 9% van het ongewogen aantal leerlingen en het resultaat te delen door het ongewogen aantal leerlingen. De uitkomst van deze rekensom wordt met 100 vermenigvuldigd en is door ons vervolgens ingedikt tot zeven categorieën. De 'drempel' van 9% is door het ministerie inmiddels verlaagd, maar vanwege de continuïteit met de eerdere metingen is dit percentage bij de steekproeftrekking gehandhaafd.

Tabel 1.1 – Verhoudingen in de landelijke schoolpopulatie (schooljaar 2005/06, N=6945) met betrekking tot schoolscore, richting, provincie en urbanisatiegraad en bijbehorende streefaantallen in de referentiesteekproef

	landelijk %	nagestreefde n
<i>schoolscore</i>		
100-109	79.9	320
110-119	7.2	29
120-129	3.3	13
130-139	2.2	9
140-149	1.7	7
150-159	1.7	7
>159	4.0	15
<i>richting</i>		
openbaar	32.9	132
protestants-christelijk	26.2	105
rooms-katholiek	29.7	118
overig bijzonder	11.2	45
<i>provincie</i>		
Groningen	4.7	19
Friesland	6.9	28
Drenthe	4.3	17
Overijssel	8.0	32
Flevoland	2.7	11
Gelderland	13.6	54
Utrecht	6.7	27
Noord-Holland	13.2	53
Zuid-Holland	17.3	69
Zeeland	3.4	14
Noord-Brabant	13.0	52
Limburg	6.0	24
<i>urbanisatiegraad</i>		
niet stedelijk	20.9	84
weinig stedelijk	26.5	106
matig stedelijk	20.7	83
sterk stedelijk	20.5	82
zeer sterk stedelijk	11.4	45
totaal	100	400

1.3 Nagestreefde aanvullende steekproeven

De totale COOL-steekproef wordt gevormd door een representatief deel, een aanvullend deel van achterstandsscholen en een aanvullend deel van traditionele vernieuwingscholen ('TV-scholen'). Ervan uitgaande dat in het representatieve deel 20 TV-scholen zouden zitten (een schatting op basis van eerdere ervaringen binnen PRIMA)

dienden er nog 20 TV-scholen extra in de aanvullende steekproef te worden opgenomen. Daarnaast was het de bedoeling om 130 achterstandsscholen in de aanvullende steekproef op te nemen. Als criterium voor de laatstgenoemde aanvullende steekproef is de schoolscore-verdeling gebruikt. Er is naar gestreefd dat de totale COOL-steekproef per schoolscore-categorie ten minste 35 scholen zou bevatten. Daarmee zouden naar verwachting voldoende achterstandsleerlingen in de steekproef worden opgenomen en konden tevens uitspraken worden gedaan over scholen met een uiteenlopende sociaal-etnische samenstelling. Gegeven de nagestreefde aantallen in de referentiesteekproef (zie ook Tabel 1.1), leidde dat tot de in Tabel 1.2 weergegeven aantallen voor de nagestreefde aanvullende steekproef.

Tabel 1.2 - Nagestreefde schoolscore-aantallen in de referentiesteekproef en aanvullende steekproef

schoolscore	referentie-steekproef	aanvullende steekproef	sub-totaal	TV-steekproef	totaal
100-109	320	0	320		
110-119	29	6	35		
120-129	13	22	35		
130-139	9	26	35		
140-149	7	28	35		
150-159	7	28	35		
>159	15	20	35		
totaal	400	130	530	20	550

1.4 Omvang en representativiteit van de uiteindelijke scholensteekproef

De uiteindelijke totale steekproef van COOL in schooljaar 2007/08 bestaat uit 550 basisscholen. Kanttekening bij dit aantal is dat verschillende dépendances van één school afzonderlijk in de steekproef kunnen voorkomen. In dat geval is er sprake van meer locaties waarop alle toetsgroepen (2, 5 en 8) aanwezig zijn. Achter deze werkwijze steekt zowel een inhoudelijk als een financieel-organisatorisch motief. Ten eerste blijkt het vaak te gaan om gefuseerde scholen die slechts in beperkte mate samenwerken; ten tweede zou het alternatief (elke administratieve eenheid met al zijn locaties beschouwen als één school) leiden tot een enorme verhoging van het aantal te toetsen leerlingen.

In hoofdstuk 2 wordt beschreven op welke wijze de COOL-scholen geselecteerd en benaderd zijn. Hier dient echter alvast enige toelichting gegeven te worden op de wijze waarop omgegaan werd met de selectiecriteria tijdens de werving. Het bleek

namelijk vrijwel onmogelijk om deze alle vier (schoolscore, richting, provincie en urbanisatiegraad) steeds een even zwaar gewicht te geven. Dat heeft te maken met de relatief beperkte periode waarin de werving diende plaats te vinden, gecombineerd met het forse percentage scholen dat negatief op ons deelnameverzoek bleek te reageren. Daardoor was het onmogelijk om de reactie van een in alle opzichten geschikte school eerst af te wachten alvorens - bij een afwijzing - een even geschikte alternatieve school te benaderen. In plaats daarvan werd een groot aantal scholen tegelijkertijd benaderd, hetgeen consequenties had voor de precisie waarmee geselecteerd kon worden op alle relevante schoolkenmerken.

In Tabel 1.3 worden de nagestreefde en feitelijke verdelingen van de 400 scholen in de referentiesteekproef over de vier selectiekenmerken (schoolscore, richting, provincie en urbanisatiegraad) weergegeven ('feitelijke n'). Daarbij moet worden bedacht dat de schoolkenmerken afkomstig zijn van het departementale bestand van schooljaar 2005/06, dat naar BRIN-nummer is gerangschikt. Dat betekent dat, waar er in de COOL-steekproef sprake is van meer schoollocaties met elk een eigen schoolnummer, aan elk van die locaties dus de kenmerken van de gehele school gekoppeld zijn. We zien wat afwijkingen bij schoolscore 100-109 (ondervertegenwoordigd), denominatie (openbaar oververtegenwoordigd) en provincie (Utrecht ondervertegenwoordigd). Met behulp van de χ^2 -toets is nagegaan of er sprake is van significante verschillen ($p < 0.01$) tussen de nagestreefde en feitelijke n, waarmee de representativiteit van de referentiesteekproef in het geding zou zijn. Dat bleek echter nergens het geval te zijn. De verhoudingen naar schoolscore, provincie, richting en urbanisatiegraad zijn in de referentiesteekproef goed in overeenstemming met de landelijke verhoudingen. Dat betekent dat de referentiesteekproef representatief is in alle genoemde opzichten.

Tabel 1.3 – Nagestreefde en feitelijke verdeling van de 400 scholen in de referentiesteekproef, naar schoolscore, richting, provincie en urbanisatiegraad

	nagestreefde verdeling		feitelijke verdeling	
	n	%	n	%
<i>schoolscore</i>				
100-109	79.9	71.3	285	
110-119	7.2	10.0	40	
120-129	3.3	4.0	16	
130-139	2.2	3.8	15	
140-149	1.7	3.0	12	
150-159	1.7	2.3	9	
>159	4.0	5.8	23	
<i>richting</i>				
openbaar	32.9	37.8	151	
protestants-christelijk	26.2	24.5	98	
rooms-katholiek	29.7	30.3	121	
overig bijzonder	11.2	7.4	30	
<i>provincie</i>				
Groningen	4.7	4.0	16	
Friesland	6.9	6.5	26	
Drenthe	4.3	5.5	22	
Overijssel	8.0	7.5	30	
Flevoland	2.7	2.3	9	
Gelderland	13.6	14.3	57	
Utrecht	6.7	2.8	11	
Noord-Holland	13.2	16.0	64	
Zuid-Holland	17.3	16.3	65	
Zeeland	3.4	5.0	20	
Noord-Brabant	13.0	13.3	53	
Limburg	6.0	6.8	27	
<i>urbanisatiegraad</i>				
niet stedelijk	20.9	22.0	88	
weinig stedelijk	26.5	27.8	111	
matig stedelijk	20.7	18.5	74	
sterk stedelijk	20.5	21.5	86	
zeer sterk stedelijk	11.4	10.3	41	
totaal	100.0	100.0	400	

Bij de selectiecriteria is de schoolgrootte niet betrokken. Volledigheidshalve is achteraf nagegaan of de scholen in de referentiesteekproef afwijken van de landelijke populatie qua het totale aantal leerlingen. Daartoe hebben we eveneens gebruik gemaakt van het scholenbestand van het Ministerie van OCW van schooljaar 2005/06.

De gemiddelde schoolgrootte in de referentiegroep is iets kleiner dan die in de populatie: 218 tegen 223 landelijk.

Het streven was om in de totale steekproef minimaal 35 scholen per schoolscore-categorie te hebben. In Tabel 1.4 staan de feitelijke aantallen.

Tabel 1.4 – Feitelijke schoolscore-verdeling in de totale steekproef

schoolscore	aantal scholen
100-109	287
110-119	83
120-129	38
130-139	29
140-149	26
150-159	26
>159	61
totaal	550

In de schoolscore-categorieën tussen 130 en 159 is een tekort aan scholen: in de betreffende drie cellen tezamen ligt het aantal op 81 in plaats van de nagestreefde 105. Dat komt onder andere doordat ook het totale aantal scholen in Nederland in deze drie categorieën laag is (5.6%), waardoor het lastiger is om bij non-respons vervangende scholen te vinden.

1.5 Aantallen ‘oude’ PRIMA-scholen en nieuwe COOL-scholen

Bij deze eerste COOL-meting bevat de totale steekproef dus 550 basisscholen die uiteenvallen in een referentiesteekproef van 400 scholen en een aanvullende steekproef van 130 achterstandsscholen en 20 extra traditionele vernieuwingsscholen. Van deze 550 steekproefscholen namen er 356 (57%) ook deel aan de laatste PRIMA-meting in 2004/05. Het werven van nieuwe scholen ter vervanging van uitgevallen PRIMA-scholen en van extra TV-scholen en achterstandsscholen verliep moeizaam. De uiteindelijke respons bedroeg 10% voor de TV-scholen en 8.5% voor de overige scholen. De percentages staan in Tabel 1.5.

Tabel 1.5 – Aantallen benaderde scholen en respons

scholen	benaderd	bruto respons	later afgevallen	netto respons	% netto
ex-PRIMA	623	376	20	356	57.1
extra TV	400	51	11	40	10.0
vervanging en extra achterstand	1802	180	26	154	8.5
totaal	2825	591	57	550	

Aan de scholen is gevraagd volgens welk onderwijskundig concept zij werken. Daaruit kon worden afgeleid welk type TV-scholen het betrof. De aantallen in de steekproef, uitgesplitst naar type staan in Tabel 1.6.

Tabel 1.6 – Aantal TV-scholen, uitgesplitst naar onderwijskundig concept

	COOL		landelijk	
	%	n	%	N
Montessori	17.5	7	21.4	160
Jenaplan	22.5	9	27.5	206
Dalton	57.5	23	40.0	299
Vrije school	0.0	0	9.1	68
Freinet	2.5	1	2.0	15
totaal	100.0	40	100.0	748

De spreiding van TV-scholen over de verschillende concepten is niet helemaal gelukt. Er zitten relatief veel Daltonscholen in de steekproef en de Vrije scholen ontbreken.

1.6 Omvang van de leerlingensteekproef

Ten behoeve van deze eerste COOL-meting hebben de 550 deelnemende basisscholen gegevens verstrekt over hun leerlingen in de groepen 2, 5 en 8. In totaal bleek het te gaan om ruim 38000 leerlingen; een gemiddelde van 69 leerlingen per school in de drie jaargroepen samen. In Tabel 1.7 is te zien hoeveel leerlingen per steekproef en jaargroep dit betreft.

Tabel 1.7 – Totaal aantal leerlingen per jaargroep

	referentiesteekproef		aanvullende steekproeven		totale steekproef	
	n	%	n	%	n	%
groep 2	10069	36.1	3773	37.1	13842	36.4
groep 5	9288	33.2	3321	32.7	12609	33.1
groep 8	8545	30.6	3064	30.2	11609	30.5
totaal	27902	100.0	10158	100.0	38060	100.0

Binnen COOL zijn verschillende instrumenten afgenomen. Door ziekte, tussentijdse uitstroom of andere oorzaken varieert de respons per instrument. Op deze respons wordt hierna in de betreffende hoofdstukken apart ingegaan.

2 De dataverzameling

2.1 Onderscheiden fasen en tijdsplanning

Bij de dataverzameling van deze eerste COOL-meting valt een viertal fasen te onderscheiden: de werving van deelnemende scholen, gecombineerd met het opvragen van enkele administratieve gegevens (fase 1), de verzameling van aantallen, namen en enkele achtergrondgegevens van de leerlingen in de toetsgroepen (fase 2), de toetsafnames en gelijktijdige overige dataverzamelingen in groep 2, 5 en 8 (fase 3), en ten slotte de verzameling van uitstroomgegevens groep 8 en een schoolinformatielijst (fase 4).

De bijbehorende kalender staat hieronder vermeld. Elke fase wordt in de paragrafen hierna beschreven.

Kalender dataverzameling eerste COOL-meting

Fase 1: april – september 2007

Fase 2: september – december 2007

Fase 3: januari – april 2008

Fase 4: mei – juni 2008

2.2 Fase 1: Benadering van scholen en opvragen van administratieve gegevens

De eerste benadering van scholen was vooral bedoeld om hun bereidheid tot deelname te checken, maar werd gecombineerd met het aanbieden van een kort vragenlijstje over een aantal administratieve zaken. Alle scholen die drie jaar eerder aan de laatste PRIMA-meting (PRIMA6) hadden deelgenomen, ontvingen in april 2007 deze vragenlijst. Op basis van hun respons is bepaald hoeveel nieuwe scholen nog nodig waren; dat bleken er 194 te zijn. Nagegaan is wat de kenmerken moesten zijn van deze nieuwe scholen, in eerste instantie qua schoolscore en vervolgens ook zoveel mogelijk naar provincie, richting en urbanisatiegraad (zie ook par. 1.4). Met het oog op de te verwachten hoge non-respons werd uit het departementale bestand vervolgens een veelvoud van deze benodigde scholen geselecteerd, die daarop zijn benaderd met dezelfde vragenlijst als die de voormalige PRIMA-scholen hadden ontvangen. Aan het benaderen van traditionele vernieuwingsscholen is apart aandacht besteed. Deze scholen kregen een aangepaste brief, waarin het belang van deelname van scholen

met een vernieuwend onderwijsconcept werd benadrukt. Uiteindelijk is op deze manier het benodigde aantal van 550 scholen gerealiseerd. Daartoe zijn in totaal circa 2800 scholen benaderd; de 600 deelnemers van de vorige meting en daarnaast ruim 2200 nieuwe scholen (zie par. 1.5).

2.3 Fase 2: Verzameling van leerlinggegevens

Zodra een nieuwe school had aangegeven bereid te zijn om aan het onderzoek deel te nemen, werd bij die school opgevraagd welke leerlingen in het onderzoeksjaar in groep 2, 5 en 8 zaten. Per parallelgroep werden behalve de namen van die leerlingen ook enkele achtergrondkenmerken opgevraagd (zie hoofdstuk 3). Deze gegevens konden geautomatiseerd worden aangeleverd, mits de scholen gebruik maakten van het administratiepakket ESIS-A of Winsas.

Aan de hand van een bijgevoegde instructie konden de scholen met een paar eenvoudige handelingen de gevraagde gegevens vanuit hun administratieprogramma naar een bestand exporteren, en dit bestand vervolgens naar de COOL-onderzoekers opsturen. Scholen die geen gebruik maakten van ESIS-A of Winsas hebben de gegevens schriftelijk op door ons verstuurd groepsformulieren ingevuld.

Bij de verwerking van de gegevens van de bekende scholen, werd de nieuwe informatie vergeleken met die in de bestanden van PRIMA6. Zo kon worden nagegaan welke leerlingen ook drie jaar eerder aan het onderzoek hadden deelgenomen en welke leerlingen nieuw waren.

Bij de verwerking van de opbrengst van fase 2 werd aan elke leerling die volgens de opgave van de scholen in de toetsgroepen zat, een uniek respondentnummer toegekend. In dit nummer was ook het schoolnummer en de jaargroep verwerkt. De namen en respondentnummers werden vervolgens voorgedrukt op de instrumenten en antwoordbladen die met betrekking tot deze leerlingen in fase 3 en 4 werden ingezet.

De school- en respondentnummers vormen de basis van de opgebouwde school- en leerlingbestanden, waarin alle in 2007/08 verzamelde gegevens zijn opgenomen.

2.4 Fase 3: Toetsafnames en gelijktijdige overige dataverzameling

Alle toetsen in het COOL-onderzoek zijn afkomstig uit het Cito-Leerlingvolgsysteem (zie ook hoofdstuk 4), met uitzondering van de NSCCT, de Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test. Aangezien het merendeel van de scholen de Citotoetsen zelf afneemt en de toetsscores van hun leerlingen in een computerprogramma invoert,

hebben we voor het onderzoek zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de toetsgegevens die al op de school aanwezig waren.

De scholen c.q. groepsleerkrachten hebben een uitvoerige handleiding ontvangen, waarin de procedures voor afname, nakijken en invoeren van de scores duidelijk en uitgebreid werden uitgelegd. Samengevat zag de procedure er als volgt uit: de betrokken scholen namen alle Cito-LVS-toetsen die in het COOL-onderzoek worden gebruikt op een zelfgekozen tijdstip in de periode januari-maart af, en maakten daarbij gebruik van eigen toetsmateriaal. Was dat materiaal voor een of enkele toetsen niet op de school aanwezig, dan werd het door de onderzoekers (in bruikleen) aangeleverd. Na de toetsafnames werden de toetsen door de school zelf nagekeken.

Scholen die gebruik maakten van het computerprogramma CITO-LOVS of ESIS-B kregen een instructie om de scores op een eenvoudige manier naar een bestand te exporteren; dat bestand werd vervolgens via e-mail naar de onderzoekers gestuurd. Scholen die de toetsscores niet of in een ander computerprogramma invoerden, kregen de mogelijkheid om de scores via internet in te voeren.

Voor de coördinatie van het onderzoek zijn regiocoördinatoren ingesteld. Die hadden binnen een bepaalde regio een aantal scholen onder hun hoede. Zij waren verantwoordelijk voor het controleren, aanleveren en ophalen van het materiaal, en fungeerden als vraagbaak voor de scholen. Deze coördinatoren zijn voor het verrichten van hun werkzaamheden uitgebreid mondeling en schriftelijk geïnstrueerd.

Voorafgaande aan de toetsperiode zijn op alle scholen in een voorbereidend gesprek tussen coördinator en team de procedures doorgenomen en afspraken over de planning gemaakt. Tevens nam de regiocoördinator bij dit eerste bezoek het materiaal mee voor de afname van de andere instrumenten dan de Cito-toetsen: de NSCCT, de oudervragenlijsten, de leerlingprofielen en leerlingvragenlijsten. Ingevulde instrumenten werden aan het einde van de toetsperiode door de regiocoördinator weer meegenomen. Vragenlijsten die nog niet waren ingevuld, konden de scholen per post later alsnog retourneren.

Bij de oudervragenlijsten waren aparte toelichtingen in het Nederlands, Turks, Arabisch en Engels bijgevoegd. Hierin werd onder meer het doel van het onderzoek uitgelegd en werd er tevens op gewezen dat, wanneer de ouders bezwaar hadden tegen deelname van hun kind aan het onderzoek zij dit aan de school konden melden, waarna de betreffende gegevens niet zouden worden meegenomen in het onderzoek. Deze vragenlijsten gingen ook vergezeld van een instructie voor het invullen, waarbij hier twee aspecten speciaal worden genoemd. Het eerste is dat wanneer de ouders kinderen hadden in meerdere groepen (2, 5 en/of 8), zij alleen de vragenlijst voor het jongste kind hoefden in te vullen. Het tweede is dat het steeds gaat over de situatie *op dit moment*, dat wil zeggen het huishouden waarbinnen het kind op het moment van invullen van de vragenlijst wordt opgevoed en verzorgd. De vragenlijsten zijn via de

groepsleerkrachten onder de leerlingen verspreid. Nadat de ouders de vragenlijst hadden ingevuld, konden ze die in een gesloten enveloppe weer via hun kinderen bij de school inleveren.

2.5 Fase 4: Uitstroomformulieren en schoolinformatielijst

De laatste fase in de dataverzameling bestond uit twee schriftelijke onderdelen, namelijk de uitstroomformulieren en een schoolinformatielijst. Op de optisch inleesbare uitstroomformulieren konden de leerkrachten van groep 8 of de directeur over elke leerling van groep 8 het schooladvies voor voortgezet onderwijs, de Cito-Eindtoetsscore en de vermoedelijke VO-school aangeven. Met de schoolinformatielijst werden enkele gegevens over de school opgevraagd, zoals het onderwijskundig concept en voor- en vroegschoolse educatie.

De uitstroomformulieren en schoolinformatielijst zijn in mei per post aan de COOL-scholen toegestuurd; ook de retournering door de scholen verliep per post.

2.6 Overzicht van de verzamelde data

In de verschillende fasen van dataverzameling werd via diverse instrumenten en bronnen en op verschillende niveaus informatie verzameld. Zonder in details te treden, laten we in Tabel 2.1 de herkomst en het niveau van de verzamelde informatie zien.

Tabel 2.1 – Verzamelde gegevens naar fase, instrument, bron en niveau

fase/instrument	informatie verstrekt door/ verzameld bij	informatieniveau		
		school	groep	leerling
<i>fase 1</i> wervingsvragenlijst	directie	deelnamebereidheid, schoolkenmerken		
<i>fase 2</i> ESIS/Winsas cd-rom of groepsformulieren	directie, administratie of leerkrachten groep 2, 5, 8	aantal groepen 2, 5, 8	groepsnamen, locaties groep 2, 5, 8	groep, naam, achtergrondkenmerken
<i>fase 3</i> Citotoets Taal voor Kleuters	leerlingen groep 2			toetsscores
Citotoets Ordenen	leerlingen groep 2			toetsscores

fase/instrument	informatie verstrekt door/ verzameld bij	informatieniveau	
		school	groep
Citotoets Leeswoordenschat	leerlingen groep 5, 8		leerling
Citotoets Begrijpend lezen	leerlingen groep 5, 8		leerling
Citotoets Technisch lezen (Drie-Minuten-Toets)	leerlingen groep 5, 8		leerling
Citotoets Rekenen/Wiskunde	leerlingen groep 5, 8		leerling
NSCCT (Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test)	leerlingen groep 5		leerling
leerlingprofiel	leerkrachten groep 2, 5, 8		leerling
leerlingvragenlijst	leerlingen groep 5, 8		leerling
vragenlijst burgerschapscompetentie	leerlingen groep 8		leerling
oudervragenlijst	ouders groep 2, 5, 8		leerling
<i>fase 4</i>			
uitstroomformulier	directie/ leerkracht groep 8		leerling
schoolinformatielijst	directie	schoolenkenmerken (bv. onderwijskundig concept, VVE-activiteiten)	leerling

Over elk van deze instrumenten wordt in het vervolg van dit rapport in afzonderlijke hoofdstukken gerapporteerd.

2.7 Rapportage aan de scholen

Direct na de zomervakantie hebben de scholen een schoolrapport ontvangen met de resultaten van hun leerlingen. In deze rapportage is veel aandacht besteed aan de prestaties van de leerlingen en de school in relatie tot leerlingen en scholen elders in het land met een vergelijkbare sociaal-etnische achtergrond. Ook van de leerlingprofielen en de leerlingvragenlijsten zijn in het ‘landelijk vergelijkend schoolrapport’ enkele resultaten opgenomen.

Deel II

De schoolgegevens

3 De schoolinformatielijst

3.1 Procedure en respons

Aan de directies van de scholen zijn enkele vragen gesteld over de directie, het onderwijsconcept, onderwijskundige ontwikkelingen, de samenstelling van de kleuterbouw, en het gebruik van VVE-programma's. Daarvoor is gebruik gemaakt van een vragenlijstje van één pagina. Binnen de referentiesteekproef bedroeg de respons hierop 88.8% en binnen de totale steekproef 88.2%. Nagegaan is of de respons samenhang met de sociaal-etnische samenstelling van de leerlingenpopulatie van de school. Dat is gedaan aan de hand van de schoolscore, die een indicatie geeft van het aandeel achterstandsleerlingen op een school: hoe hoger de score, hoe meer achterstand (zie hoofdstuk 1). Binnen de referentiesteekproef bedroeg de gemiddelde schoolscore van de responderende scholen 110.6 en van de niet-responderende scholen 116.1 (sign.=0.07; eta=0.09) en binnen de totale steekproef 118.8, respectievelijk 119.8 (sign.=0.73; eta=0.02). Hoewel dus binnen de referentiesteekproef de niet-responderende scholen wat meer achterstandsleerlingen hebben, is het verschil met de responderende scholen niet significant; binnen de totale steekproef is de schoolscore nagenoeg gelijk. Met andere woorden: er is geen sprake van selectieve respons.

3.2 De schoolkenmerken

Bij de presentatie van de antwoorden op de vragen hierna houden we de volgorde van de vragenlijst aan. Steeds wordt de vraag letterlijk weergegeven, waarna in tabelvorm de verdeling van de antwoorden volgt. Er vindt daarbij steeds een uitsplitsing plaats naar referentiesteekproef en totale steekproef.

Tabel 3.1 - VI. Is op uw school sprake van een bovenschoolse directie? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
ja	56.1	56.3
n	355	485

Tabel 3.2 – V2. Hoeveel scholen/locaties vallen onder deze directie? (naar steekproef)

	referentiesteekproef	totale steekproef
minimum	1	1
maximum	63	63
modus	2	2
gemiddeld	13.0	12.9
n	213	292

Tabel 3.3 – V3. Heeft uw school een bepaald onderwijsconcept, zo ja welk? (naar steekproef; in %)

Toelichting: Als u van een bepaald onderwijsconcept wel elementen toepast maar het concept is niet of nog niet in zijn geheel op de school van toepassing, vult u dan in ‘gedeeltelijk’.

	referentiesteekproef (n=355)		totale steekproef (n=485)	
	geheel	gedeeltelijk	geheel	gedeeltelijk
Montessori	1.7	0.3	1.4	0.4
Jenaplan	2.5	2.8	1.9	2.7
Dalton	5.6	6.2	4.7	5.2
Vrije school	0.0	0.6	0.0	0.4
Freinet	0.3	0.6	0.2	0.6
Ontwikkelingsgericht onderwijs	1.7	20.6	1.9	17.9
Ervaringsgericht onderwijs	0.0	4.5	0.0	3.9
Natuurlijk leren, authentiek leren, e.d.	0.6	2.3	0.4	2.1
Samenwerkend leren, zelfsturend leren, e.d.	1.1	22.5	1.4	19.6
anders	10.7	7.6	10.1	9.5

Tabel 3.4 – V4. Is uw school bezig met een van de volgende ontwikkelingen? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef				totale steekproef			
	nee	ja	i.v.*	n	nee	ja	i.v.*	n
Voorschool (deelname aan een Voorschoolproject)	69.8	23.7	6.5	308	60.2	33.1	6.7	417
Peutergroep binnen de school	77.4	17.7	4.9	305	68.6	26.1	5.2	421
samenwerking met peuterspeelzalen en/of kinderdagverblijven voor 0-4 jarigen	27.5	58.1	14.4	327	22.6	65.1	12.3	447
Verlengde schooldag	80.4	13.5	6.1	296	71.4	22.7	5.9	406
Brede school	55.3	26.3	18.4	320	47.7	33.0	19.2	442
Taallijn VVE	62.9	28.5	8.6	302	52.6	39.1	8.3	409
Pilot taalbeleid	76.7	18.5	4.8	292	67.1	28.9	4.0	401
Schakelklas(sen)	63.3	29.2	7.5	120	57.8	33.8	8.4	331

* i.v.=in voorbereiding

Tabel 3.5 – V5. Hoe zijn op uw school de kleutergroepen samengesteld? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
wij hebben aparte groepen 1 en 2	21.4	24.3
groep 1 en 2 zijn bij ons gecombineerd	70.7	68.2
anders	7.9	7.4
n	355	485

Tabel 3.6 – V6. Wordt in de kleutergroepen een van de volgende programma's gebruikt? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	nee	ja	n	nee	ja	n
Piramide	65.7	34.3	236	54.5	45.6	329
Kaleidoscoop	95.3	4.7	192	93.3	6.7	239
Basisontwikkeling	73.5	26.5	211	73.5	26.5	260
Ko Totaal	90.1	9.9	202	84.8	15.2	256
een ander programma	38.0	62.0	234	39.8	60.2	289

Deel III

De leerlinggegevens

4 Achtergronden van de leerlingen

In dit hoofdstuk staan enkele achtergrondkenmerken van de leerlingen en hun ouders centraal. Deze gegevens zijn verstrekt door de scholen (c.q. directies, administraties). In totaal zijn van 38060 leerlingen deze kenmerken bekend. Overigens hebben niet al deze leerlingen aan de toetsafnames deelgenomen; 96.4% heeft dat wel gedaan. In Tabel 4.1 wordt een overzicht van deze kenmerken gepresenteerd; daarbij maken we – net zoals in de rest van dit hoofdstuk – een uitsplitsing naar steekproef en groep. De gegevens hebben betrekking op alle leerlingen, ook degenen zonder toetsscores.

Uit de tabel valt (in de regels met ‘n’) op te maken dat de aantallen leerlingen per kenmerk variëren. De scholen hebben dus niet alle informatie even consequent aangeleverd. In dit verband is het relevant te wijzen op het kenmerk ‘gezinssamenstelling’. Uit de verdelingen blijkt dat tussen de 8 en 10% van de gezinnen eenoudergezinnen betreffen. Doorgaans gaat het daarbij om gezinnen met alleen een moeder en is er geen vader aanwezig. Dit heeft consequenties voor de respons op vragen die in het onderzoek apart zijn gesteld over de vader en moeder. Bij die vragen zal het aantal ‘missings’ bij de vaders per definitie veel hoger liggen.

Het verschil in samenstelling van de referentie- en totale steekproef komt vooral tot uitdrukking bij het kenmerk OAB-gewicht. Dit gewicht geeft een indicatie van (mogelijke) onderwijsachterstanden die gerelateerd zijn aan het thuismilieu van de leerlingen. Scholen ontvangen in het kader van het Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) op basis van het aantal achterstandsleerlingen extra financiële middelen van het Ministerie van OCW om deze achterstanden te bestrijden. In de loop van de jaren is de betreffende gewichtenregeling enkele malen bijgesteld, de laatste keer per augustus 2006. Vóór die tijd werden op basis van het geboorteland, het opleidingsniveau en het beroepsniveau de volgende gewichtscategorieën onderscheiden:

- 0.0 geen achterstand;
- 0.25 kinderen van laagopgeleide autochtone ouders;
- 0.4 schipperskinderen;
- 0.7 kinderen van ouders werkzaam in een circus/kermisbedrijf of woonachtig in een woonwagen;
- 0.9 kinderen van allochtone ouders die laagopgeleid zijn en/of een handarbeidersberoep hebben of werkloos zijn.

Met ingang van 2006 worden er nog drie categorieën onderscheiden:

0.0 geen achterstand;

0.3 kinderen van wie beide ouders maximaal LBO/VBO hebben gehad;

1.2 kinderen van wie één van de ouders maximaal basisonderwijs heeft gehad en de ander maximaal LBO/VBO.

De nieuwe regeling wordt fasegewijs op basis van de leeftijd van de leerlingen ingevoerd en wel zodanig dat per 1 oktober 2009 alle leerlingen een gewicht hebben volgens de nieuwe regeling. Omdat de eerste COOL-meting in 2007/08 heeft plaatsgevonden, komen in de tabel de categorieën van beide regelingen nog voor.

Tabel 4.1 - Achtergrondkenmerken van de leerlingen, naar steekproef en groep

	referentiesteekproef				totale steekproef			
	grp. 2	grp.5	grp. 8	totaal	grp. 2	grp. 5	grp. 8	totaal
<i>maximaal aantal leerlingen</i>	10069	9288	8545	27902	13842	12609	11609	38060
<i>leeftijd per 01-01-08 (gem.)</i>	5.7	8.9	12.0	8.7	5.8	8.9	12.0	8.7
n	9861	9167	8504	27532	13563	12434	11544	37541
<i>seks</i>								
jongen	51.9	49.8	51.0	50.9	52.0	49.8	50.5	50.8
meisje	48.1	50.2	49.0	49.1	48.0	50.2	49.5	49.2
n	9881	9167	8499	27547	13583	12421	11538	37542
<i>verblijfsduur in Nederland (%)</i>								
< 1 jaar	0.2	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
1-3 jaar	0.2	0.4	0.4	0.3	0.4	0.6	0.5	0.5
4-5 jaar	0.5	0.3	0.5	0.4	1.0	0.4	0.6	0.7
> 5 jaar	0.3	1.5	2.3	1.3	0.7	2.9	3.9	2.4
altijd	98.8	97.7	96.7	97.8	97.7	96.0	94.8	96.3
n	9248	8565	7951	25764	12510	11515	10672	34697
<i>gezinsamenstelling (%)</i>								
volledig	91.6	91.5	90.5	91.2	89.7	89.5	88.8	89.4
alleen moeder	7.4	7.2	7.3	7.3	9.2	8.9	8.9	9.0
alleen vader	0.7	0.9	1.2	0.9	0.8	1.1	1.4	1.1
anders	0.3	0.5	1.0	0.6	0.3	0.5	0.8	0.5
n	9558	8820	8135	26513	13218	12079	11130	36427
<i>OAB-gewicht (%)</i>								
0.0	79.3	72.5	69.6	74.0	71.9	62.8	60.2	65.3
0.25	1.7	11.9	14.4	9.0	1.6	12.8	14.8	9.4
0.4	0.0	0.2	0.3	0.2	0.0	0.2	0.2	0.1
0.7	0.0	0.1	0.1	0.1	0.0	0.4	0.3	0.2
0.9	2.5	13.6	15.2	10.1	5.3	21.4	23.5	16.2
0.3	10.6	0.8	0.4	4.2	13.1	1.2	0.6	5.3
1.2	5.9	0.8	0.1	2.4	8.0	1.1	0.4	3.4
n	9637	8900	8222	26759	13265	12110	11173	36548

In Tabel 4.2 volgen gegevens over het geboorteland van de ouders van de leerlingen.

Tabel 4.2 – Geboorteland van de ouders van de leerlingen, naar steekproef en groep (in %)

	referentiesteekproef				totale steekproef			
	grp. 2	grp.5	grp. 8	totaal	grp. 2	grp. 5	grp. 8	totaal
<i>geboorteland vader</i>								
Nederland	82.3	83.1	83.1	82.8	73.3	74.1	74.6	74.0
Suriname	1.5	1.5	1.5	1.5	1.8	1.8	2.0	1.9
Antillen/Aruba	0.5	0.5	0.5	0.5	0.7	0.7	0.7	0.7
Molukken	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Turkije	4.4	4.5	4.5	4.5	7.3	7.9	8.1	7.7
Marokko	4.1	4.2	3.9	4.0	7.5	7.2	6.4	7.1
voormalig Joegoslavië	0.7	0.5	0.5	0.6	0.9	0.8	0.8	0.8
voormalige Sovjet-Unie	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1
Polen	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
China	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3
Irak	0.6	0.5	0.5	0.5	0.8	0.6	0.7	0.7
Afghanistan	0.4	0.3	0.5	0.4	0.5	0.3	0.6	0.5
Somalië	0.4	0.2	0.2	0.3	0.5	0.4	0.3	0.4
ander westers land	1.5	1.3	1.3	1.4	1.5	1.4	1.3	1.4
ander niet-westers land	3.3	2.9	2.9	3.1	4.7	4.3	4.0	4.4
n	9294	8633	7959	25886	12466	11493	10586	34545
<i>geboorteland moeder</i>								
Nederland	80.9	81.7	81.3	81.3	72.0	72.9	72.7	72.5
Suriname	1.7	2.2	2.1	2.0	2.2	2.6	2.8	2.5
Antillen/Aruba	0.7	0.8	0.9	0.8	1.0	1.1	1.2	1.1
Molukken	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0
Turkije	4.2	4.3	4.3	4.3	6.8	7.2	7.6	7.2
Marokko	3.9	4.1	3.7	3.9	6.9	6.7	6.1	6.6
voormalig Joegoslavië	0.6	0.5	0.6	0.6	0.9	0.8	0.8	0.8
voormalige Sovjet-Unie	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3
Polen	0.1	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2
China	0.2	0.4	0.4	0.3	0.3	0.4	0.5	0.4
Irak	0.6	0.4	0.5	0.5	0.7	0.5	0.7	0.6
Afghanistan	0.4	0.3	0.5	0.4	0.5	0.3	0.6	0.4
Somalië	0.5	0.3	0.3	0.4	0.7	0.5	0.4	0.5
ander westers land	1.8	1.4	1.4	1.5	1.9	1.6	1.5	1.7
ander niet-westers land	4.1	3.2	3.4	3.6	5.7	4.9	4.6	5.1
n	9734	9014	8275	27023	13323	12210	12202	36735

De totale steekproef onderscheidt zich sterk van de referentiesteekproef wat betreft het grotere aandeel allochtone ouders – hetgeen ook de bedoeling was.

In Tabel 4.3 wordt een overzicht gegeven van de ouderlijke opleidingsniveaus. Het betreft hier een inschatting door de school, waarbij gekozen kon worden uit vier categorieën: maximaal LO/BaO, maximaal LBO/VBO, maximaal MBO (incl. MAVO, HAVO, VWO) of HBO/WO.

Tabel 4.3 – Opleidingsniveau van de ouders van de leerlingen, naar steekproef en groep (in %)

	referentiesteekproef				totale steekproef			
	grp. 2	grp.5	grp. 8	totaal	grp. 2	grp. 5	grp. 8	totaal
<i>opleiding vader</i>								
max. LO/BaO	7.3	7.8	8.0	7.7	11.6	12.0	12.0	11.9
max. LBO/VBO	24.6	26.2	29.5	26.7	26.4	28.4	31.4	28.6
max. MBO	41.1	39.7	36.8	39.3	38.0	36.4	34.0	36.2
HBO/WO	27.0	26.3	25.7	26.4	24.0	23.2	22.7	23.3
n	8973	8266	7646	24885	12124	11067	10209	33400
<i>opleiding moeder</i>								
max. LO/BaO	8.7	8.7	9.7	9.0	14.2	14.1	14.8	14.4
max. LBO/VBO	19.9	22.7	25.7	22.6	21.8	24.6	26.8	24.3
max. MBO	48.2	46.7	44.7	46.7	44.0	42.6	41.1	42.6
HBO/WO	23.2	21.8	20.0	21.7	20.0	18.6	17.3	18.7
n	9455	8674	7975	26104	13028	11837	10858	35723

In het COOL-onderzoek wordt naast de wegingsfactor (het OAB-gewicht; zie Tabel 4.1) nog een andere gedetailleerdere maat voor de sociaal-etnische achtergrond gehanteerd. Dat is vooral handig omdat er momenteel twee gewichtenregelingen naast elkaar gelden. Die maat is geconstrueerd op basis van de gegevens uit de vorige drie tabellen, te weten het geboorteland en het opleidingsniveau van de ouders en de gezinssamenstelling. In principe is gebruik gemaakt van de gegevens van beide ouders. In het geval het een eenoudergezin betreft zijn de gegevens van die ene, wel aanwezige ouder genomen.

De resulterende variabele ‘*sociaal-etnische achtergrond*’ kan de volgende waarden aannemen:

1. kinderen van niet-westerse allochtone ouders die beiden ten hoogste een opleiding op LBO-niveau hebben gevolgd;
2. kinderen van autochtone ouders die beiden ten hoogste een opleiding op LBO-niveau hebben gevolgd;
3. kinderen van niet-westerse allochtone ouders van wie de hoogst opgeleide ouder een opleiding op MBO-niveau heeft gevolgd (meer dan LBO, maar minder dan HBO/WO);
4. kinderen van autochtone ouders van wie de hoogst opgeleide ouder een opleiding op MBO-niveau heeft gevolgd (meer dan LBO, maar minder dan HBO/WO);
5. kinderen van niet-westerse allochtone ouders van wie de hoogst opgeleide ouder een opleiding op HBO/WO-niveau heeft gevolgd;
6. kinderen van autochtone ouders van wie de hoogst opgeleide ouder een opleiding op HBO/WO-niveau heeft gevolgd.

In deze indeling worden onder allochtone ouders ouders verstaan die niet in Nederland zijn geboren. Allochtone ouders met een westerse achtergrond zijn tot de categorie autochtone ouders gerekend; gelet op de verdeling van de prestaties van hun kinderen is dat het meest logisch. In het geval van een eenoudergezin, heeft de indeling plaatsgevonden op basis van de gegevens van die ene ouder. Als er sprake is van één ouder van Nederlandse en één ouder van buitenlandse herkomst, vormt het herkomstland van de moeder het uitgangspunt. Deze variabele zal hierna in deze rapportage steeds worden gebruikt om eventuele verschillen tussen leerlingen wat betreft hun prestaties, gedrag en houding te duiden. In Tabel 4.4 staat de verdeling van dit kenmerk.

Tabel 4.4 – Sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen, naar steekproef en groep (in %)

	referentiesteekproef				totale steekproef			
	grp. 2	grp.5	grp. 8	totaal	grp. 2	grp. 5	grp. 8	totaal
max. LBO allochtoon	8.3	8.8	9.1	8.7	13.4	14.1	14.7	14.0
max. LBO autochtoon	12.2	13.4	16.7	14.0	13.8	15.1	17.3	15.3
max. MBO allochtoon	5.4	5.0	4.5	5.0	7.8	7.3	6.7	7.3
max. MBO autochtoon	40.2	40.1	39.2	39.9	35.2	35.1	34.6	35.0
HBO/WO allochtoon	2.8	2.2	2.4	2.5	3.8	3.2	3.1	3.4
HBO/WO autochtoon	31.0	30.4	28.1	29.9	25.9	25.2	23.6	25.0
n	9561	8792	8130	26482	13172	12018	11084	36274

5 De taal-, lees- en rekentoetsen

5.1 De taal-, lees- en rekentoetsen

In Tabel 5.1 geven we allereerst per jaargroep een overzicht van de toetsen die zijn afgenomen. Daarna lichten we elk van de toetsen kort toe. Alle toetsen zijn onderdeel van het Cito-Leerlingvolgsysteem. Voor uitgebreidere informatie over de toetsen verwijzen we naar www.cito.nl.

Tabel 5.1 - Overzicht afgenomen toetsen (tussen [...] aantallen items)

groep	taal	lezen	rekenen
2	Taal voor Kleuters (oudste kleuters) [56]	-	Ordenen (oudste kleuters) [42]
5	Leeswoordenschat (E5) [30] Drie Minuten Toets [150]	Begrijpend lezen 2 (versies 1997 of 2007; deel 1 en 2 of deel 1 en 3) [50]	Rekenen/Wiskunde (versies 2002 of 2007; M5) [56]
8	Leeswoordenschat (M8) [32] Drie Minuten Toets [150]	Begrijpend lezen 4 (versie 1997; deel 1 en 2 of deel 1 en 3) [50]	Rekenen/Wiskunde (M8, versie 2002) [107]

5.1.1 Groep 2

Taal voor Kleuters

In de toets Taal voor Kleuters (versie oudste kleuters) zijn aspecten van de taalontwikkeling (conceptueel bewustzijn) en de ontluikende geletterdheid (metalinguïstisch bewustzijn) opgenomen.

- Conceptueel bewustzijn: hieronder vallen passieve woordenschat en kritisch luisteren. Dit is het herkennen van begrippen en het begrijpen van korte teksten.
- Metalinguïstisch bewustzijn: hieronder vallen schriftoriëntatie, klank en rijm, laatste en eerste woord horen en auditieve synthese. Metalinguïstisch bewustzijn is de vaardigheid om af te zien van de betekenis en te letten op de vorm, bijvoorbeeld de gerichtheid van kinderen op geschreven taal en de gerichtheid op klanken.

Ordenen

De toets Ordenen (versie oudste kleuters) onderscheidt drie vaardigheden: classificeren, seriëren en vergelijken en tellen.

- Classificeren is het groeperen van voorwerpen op naam (bijvoorbeeld alle dieren) of op een bepaald kenmerk.
- Seriëren is het rangschikken van voorwerpen op grond van een bepaald kenmerk, bijvoorbeeld grootte (dik-dun, lang-kort hoog-laag, breed-smal).
- Vergelijken is het bepalen of er meer, minder of evenveel voorwerpen zijn. Tellen betreft het bepalen van het aantal.

5.1.2 Groep 5

Leeswoordenschat

De toets Leeswoordenschat (versie E5) meet de ontwikkeling van de woordenschat van kinderen in geschreven taal. Bij elke opgave moeten leerlingen een zin lezen waarin steeds een woord of een uitdrukking vetgedrukt is. Onder de zin staan vier antwoorden. De leerlingen moeten bepalen welke van de vier antwoorden het beste de betekenis weergeeft van het vetgedrukte zinsdeel.

Drie Minuten Toets

Met de Drie Minuten Toets, kortweg ook wel DMT genoemd, wordt vastgesteld hoe goed een leerling losse woorden van uiteenlopende moeilijkheidsgraad kan verklanken, oftewel hoe goed een leerling is in technisch lezen. Hoewel veruit de meeste leerlingen in groep 5 geen problemen meer hebben met het correct lezen van woorden, blijft het technisch lezen een belangrijk aandachtspunt.

De DMT is een leessnelheidstoets: in één minuut moeten leerlingen zoveel mogelijk woorden van een kaart oplezen. In tegenstelling tot de vroegere Eén-Minuu-Test bestaat de DMT uit drie verschillende leeskaarten die achtereenvolgens elk gedurende één minuut hardop gelezen moeten worden.

- Op leeskaart 1 staan woorden van het type 'km' (uil), 'mk' (koe) en 'mkm' (pen).
- Op leeskaart 2 staan woorden van het type 'mmkm' (spin), 'mkmm' (bank), 'mmkmm' (krant), 'mmmkm' (schroef) en 'mkmmm(m)' (herfst).
- Op leeskaart 3 ten slotte staan woorden met twee, drie en vier lettergrepen, zoals 'geluid', 'koningin', 'papegaaien'.

Het is niet noodzakelijk om bij alle leerlingen van groep 5 alle drie de leeskaarten af te nemen. Uit onderzoek is namelijk bekend dat leerlingen die correct en vlot meerlettergrepige woorden kunnen lezen ook kortere woorden goed kunnen lezen. Daarom wordt eerst bij alle leerlingen leeskaart 3 afgenomen. Leerlingen die daarop meer dan een bepaalde score behalen, hoeven kaart 2 en 1 niet meer te lezen. Dit geldt landelijk gezien voor 50 tot 75% van de leerlingen. Zij zijn na leeskaart 3 dus klaar met de

afname. Wat betreft het afnametijdstip geldt hetzelfde als voor groep 2. De score die in COOL wordt gebruikt betreft de score op leeskaart 3.

Begrijpend lezen

Van de toets Begrijpend lezen zijn er momenteel verschillende versies in gebruik op de scholen; deze zijn weliswaar inhoudelijk vergelijkbaar, maar niet wat de scores betreft. Voor groep 5 is er de versie van 1997 en 2007.

De toets Begrijpend lezen (opgavenboekje 2) bestaat uit een aantal teksten met meerkeuze-opgaven en is bedoeld om bij leerlingen in groep 5 het niveau vast te stellen van de vaardigheid om teksten te begrijpen.

De toets bestaat uit drie modules die verschillen in moeilijkheid. Module 1 past bij de gemiddelde vaardigheid van leerlingen in groep 5. Module 2 is gemakkelijker en module 3 is moeilijker. Alle leerlingen in groep 5 maken de eerste module. Afhankelijk van hun score op de eerste module, maken de minder goede lezers daarna de tweede module en de betere lezers de derde module. Elke leerling maakt dus twee van de drie modules, dus deel 1 en 2 of deel 1 en 3.

Rekenen/Wiskunde

Van de toets Rekenen/Wiskunde zijn eveneens verschillende versies in omloop. Voor groep 5 is er de versie van 2002 en 2007. Ook hier geldt dat ze inhoudelijk wel vergelijkbaar zijn, maar dat de scores niet met elkaar kunnen worden vergeleken.

De toets Rekenen/Wiskunde M5 (versie 2007) bevat de volgende leerstofonderdelen:

1. Getallen en getalrelaties: structuur van de telrij en van getallen, en relaties tussen getallen.
2. Hoofdrekenen: optellen, aftrekken.
3. Hoofdrekenen: vermenigvuldigen en delen.
4. Complexere toepassingen: opgaven waarbij leerlingen meerdere bewerkingen moeten uitvoeren, bijvoorbeeld zowel optellen als aftrekken.
5. Meten en meetkunde: begrippen die in meetsituaties gebruikt worden.
6. Tijd: basiskennis en begrip van klok en kalender.
7. Geld: rekenen met munten en bankbiljetten.

De onderdelen samen vormen de schaal Rekenen algemeen.

5.1.3 Groep 8

Leeswoordenschat

De toets Leeswoordenschat (versie M8) meet de ontwikkeling van de woordenschat van kinderen in geschreven taal. Bij elke opgave moeten leerlingen een zin lezen waarin steeds een woord of een uitdrukking vetgedrukt is. Onder de zin staan vier

antwoorden. De leerlingen moeten bepalen welke van de vier antwoorden het beste de betekenis weergeeft van het vetgedrukte zinsdeel.

Drie Minuten Toets

Met de Drie Minuten Toets wordt vastgesteld hoe goed een leerling losse woorden van uiteenlopende moeilijkheidsgraad kan verklanken, oftewel hoe goed een leerling is in technisch lezen. Bij kinderen in groep 8 komt het verklanken van woorden over het algemeen snel tot stand, zodat zij hun aandacht volledig kunnen richten op het begrijpen van teksten. Toch zijn er in deze fase nog steeds leerlingen bij wie het technisch lezen niet geautomatiseerd verloopt. Voor een verdere beschrijving, zie groep 5.

Begrijpend lezen

Opgavenboekje 4 van de toets Begrijpend lezen bestaat uit een aantal teksten met meerkeuze-opgaven en is bedoeld om bij leerlingen in groep 8 het niveau vast te stellen van de vaardigheid om teksten te begrijpen. Voor een verdere beschrijving, zie groep 5.

Rekenen/Wiskunde

De toets Rekenen/Wiskunde M8 (versie 2002) bevat de volgende leerstofonderdelen:

1. Getallen: structuur van de telrij en structuur van getallen.
2. Automatisering van elementaire optel-, aftrek-, vermenigvuldig- en deeloperaties.
3. Hoofdrekenen: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen met getallen sec en in toepassingsituaties.
4. Bewerkingen op papier, waarbij kinderen uitrekenpapier mogen gebruiken om een cijferalgoritme toe te passen of bijvoorbeeld tussenuitkomsten te noteren.
5. Breuken: basiskennis en toepassingen.
6. Verhoudingen: basiskennis en toepassingen.
7. Procenten: basiskennis en toepassingen.
8. Meten: lengte/omtrek, oppervlakte, inhoud, gewicht.
9. Meetkunde: diverse aspecten uit de meetkundige oriëntatie.
10. Tijd: klok en kalender.

De onderdelen samen vormen de schaal Rekenen algemeen.

5.1.4 Afname en scoring

Het Cito schrijft voor alle toetsen een bepaalde periode voor waarin ze moeten worden afgenomen (de toetskalender). De scholen konden de in COOL gebruikte toetsen gewoon volgens deze toetskalender inplannen. Alleen met betrekking tot de Leeswoordenschattoets, die in de toetskalender voor april staat gepland, is aan de scholen

gevraagd het afnamemoment met enkele weken te vervroegen, omdat een afname in april het onderzoek teveel zou vertragen.

De scores op de toetsen zijn, met uitzondering van die op de DMT waar de ruwe scores worden gehanteerd, uitgedrukt in zogenoemde vaardigheidsscores. Vaardigheidsscores hebben als voordeel dat ze over jaargroepen heen op één continue schaal liggen en met elkaar kunnen worden vergeleken. Binnen COOL geldt dit in principe voor de toetsen die in groep 5 en groep 8 zijn afgenomen (dus niet voor de twee toetsen voor groep 2). Een probleem daarbij is wel dat er verschillende versies van een toets zijn; vaardigheidsscores op toetsen van verschillende versies zijn niet met elkaar vergelijkbaar.

5.2 Respons

In totaal bevat het COOL-bestand gegevens van 38060 leerlingen. Het betreft de leerlingen waarvan de scholen bij aanvang van het schooljaar hebben aangegeven dat zij bij aanvang van het schooljaar in de betreffende klassen zaten. Van al deze leerlingen zijn – in principe – ook de achtergrondgegevens bekend die door de scholen zijn verstrekt en zijn opgeslagen in het administratiebestand ('het totaalbestand'). Ten opzichte van deze groep hebben 36701 (96.4%) leerlingen ook een of meer toetsen gemaakt; van 3.6% van de leerlingen zijn dus geen toetsgegevens beschikbaar. Deze non-respons kan bijvoorbeeld te maken hebben met absentie door ziekte of door het verlaten van de school tussen het moment van de verzameling van de administratieve gegevens en de toetsing. De respons verschilt per groep. In de referentiesteekproef bedraagt de respons voor de drie groepen achtereenvolgens 94.5, 97.9 en 97.6%; in de totale steekproef gaat het om 94.2, 97.8 en 97.6%. In groep 2 is de non-respons dus ruim twee keer zo hoog als in groep 5 en 8. Nadere analyse laat zien dat er voor groep 2 veel meer scholen zijn waarvan helemaal geen toetsgegevens beschikbaar zijn. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat op die scholen (voor die groep) geen gebruik wordt gemaakt van het Cito-Leerlingvolgsysteem waar de betreffende toetsen deel van uitmaken.

In groep 8 is de respons op de Drie Minuten Toets wat lager dan die op de andere toetsen. Dit komt doordat nogal wat scholen niet gewend zijn in groep 8 nog technische leesvaardigheid te toetsen. De meeste scholen hebben dit niettemin gedaan, op ons verzoek, maar in sommige gevallen is daar toch van af gezien.

Om na te gaan of er sprake is van selectieve uitval hebben we de feitelijke verdelingen van de sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen in het administratiebestand afgezet tegen de verdeling in het toetsbestand. Daarvoor hebben we gebruik gemaakt van de COOL-SES variabele. In Tabel 5.2 geven we de verdelingen weer, uitgesplitst

naar referentiesteekproef en totale steekproef. Omdat de resultaten voor elk van de drie groepen (2, 5 en 8) vergelijkbaar zijn, maken we hier geen uitsplitsing naar groep. In de tabel beperken we ons overigens tot de leerlingen waarvan de sociaal-etnische achtergrond bekend is.³

Tabel 5.2 – Respons op de toetsen: verdeling sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en binnen het toetsbestand (in %)

	referentiesteekproef		totale steekproef	
	totaal	toets	totaal	toets
LBO all.	8.7	8.7	14.0	13.9
LBO aut.	14.0	14.0	15.3	15.3
MBO all.	5.0	5.0	7.3	7.2
MBO aut.	39.9	40.1	35.0	35.3
HBO/WO all.	2.5	2.4	3.4	3.4
HBO/WO aut.	29.9	29.8	25.0	25.0
n	26483	25650	36274	35077

De verschillen tussen de verdeling van sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en het toetsbestand zijn uitermate klein, hooguit 0.3%-punten. Gelet op de hoge respons viel dat overigens ook wel te verwachten.

5.3 De taal-, lees- en rekenvaardigheid

In Tabel 5.3 – 5.6 worden de verdelingen van de toetsscores gepresenteerd: het gemiddelde, de standaarddeviatie en het aantal leerlingen waarop deze betrekking hebben. Dat gebeurt steeds uitgesplitst naar steekproef en groep en verder nog naar sociaal-etnische achtergrond.

³ Dat geldt ook voor alle nog volgende tabellen waarbij een uitsplitsing wordt gemaakt naar sociaal-etnische achtergrond.

Tabel 5.3 – Toetsscores taal, lezen en rekenen, naar steekproef en groep

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
Taal voor Kleuters	72.9	10.1	9361	71.8	10.2	12857
Ordenen	57.7	13.2	9373	56.7	13.1	12816
<i>groep 5</i>						
Leeswoordenschat	89.1	9.6	8194	88.4	9.6	11039
Drie Minuten Toets (3)	59.7	18.3	8479	59.6	18.2	11541
Begrijpend lezen (1997)	27.2	14.1	5948	26.0	13.9	8302
Begrijpend lezen (2007)	27.5	13.7	2372	26.4	13.8	2904
Rekenen (2002)	83.1	12.7	3414	81.8	13.1	4831
Rekenen (2007)	71.4	15.2	5298	70.0	15.7	6979
<i>groep 8</i>						
Leeswoordenschat	113.3	13.0	7606	111.9	14.1	10488
Drie Minuten Toets (3)	86.9	15.6	7396	86.7	15.6	10133
Begrijpend lezen (1997)	56.2	15.9	7832	54.6	16.0	10679
Rekenen (2002)	116.9	9.2	7540	116.3	9.6	10365

Tabel 5.4 – Toetsscores taal en rekenen groep 2, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>Taal voor Kleuters</i>						
LBO all.	64.9	9.1	749	64.7	8.7	1647
LBO aut.	71.3	9.6	1101	70.5	9.4	1699
MBO all.	66.9	9.0	481	66.5	9.0	946
MBO aut.	73.9	9.4	3638	73.6	9.4	4391
HBO/WO all.	69.0	10.1	248	68.1	9.4	464
HBO/WO aut.	76.1	10.0	2710	75.9	10.0	3133
<i>Ordenen</i>						
LBO all.	50.8	11.5	744	50.3	11.1	1630
LBO aut.	54.7	12.8	1100	54.1	12.4	1676
MBO all.	52.0	12.3	476	52.0	11.9	941
MBO aut.	57.9	12.7	3623	57.8	12.6	4357
HBO/WO all.	54.8	12.3	248	54.2	12.0	465
HBO/WO aut.	61.7	13.5	2735	61.7	13.5	3158

Tabel 5.5 – Toetsscores taal, lezen en rekenen groep 5, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>Leeswoordenschat</i>						
LBO all.	82.0	9.0	641	82.3	8.7	1409
LBO aut.	87.3	8.4	1056	86.8	8.5	1624
MBO all.	86.0	8.5	380	85.8	8.6	738
MBO aut.	89.6	8.8	3165	89.5	8.8	3799
HBO/WO all.	88.1	8.8	168	87.2	8.6	325
HBO/WO aut.	92.4	8.9	2400	92.3	8.9	2701
<i>Drie Minuten Toets (3)</i>						
LBO all.	57.0	17.3	666	57.9	17.2	1503
LBO aut.	56.0	18.0	1096	55.9	18.0	1691
MBO all.	61.8	19.1	382	61.9	18.6	762
MBO aut.	59.1	18.5	3292	59.1	18.4	3970
HBO/WO all.	61.5	16.4	168	62.0	17.2	344
HBO/WO aut.	62.7	18.0	2459	62.6	18.1	2778
<i>Begrijpend lezen (1997)</i>						
LBO all.	17.9	10.6	483	18.8	11.2	1092
LBO aut.	23.2	12.3	753	22.3	12.3	1202
MBO all.	21.6	11.8	321	21.6	11.9	613
MBO aut.	27.2	13.5	2221	26.8	13.5	2768
HBO/WO all.	25.7	13.1	124	24.7	12.7	264
HBO/WO aut.	32.9	14.4	1689	32.6	14.3	1952
<i>Begrijpend lezen (2007)</i>						
LBO all.	17.3	10.8	110	17.6	10.5	266
LBO aut.	22.5	11.8	290	31.4	11.6	392
MBO all.	21.1	11.1	57	21.1	11.6	129
MBO aut.	26.4	13.2	1032	26.2	13.3	1129
HBO/WO all.	25.7	14.3	37	25.8	14.5	66
HBO/WO aut.	32.7	13.6	817	32.8	13.7	876
<i>Rekenen (2002)</i>						
LBO all.	77.3	12.9	337	75.8	13.4	714
LBO aut.	80.3	12.9	514	79.5	12.8	788
MBO all.	78.9	11.1	164	77.4	13.4	366
MBO aut.	83.3	12.3	1282	83.0	12.2	1594
HBO/WO all.	81.2	14.0	59	78.9	12.8	131
HBO/WO aut.	87.4	12.2	841	87.6	12.1	997
<i>Rekenen (2007)</i>						
LBO all.	61.6	14.6	373	61.3	15.5	843
LBO aut.	65.3	13.4	605	64.7	13.9	934
MBO all.	64.6	14.6	254	63.9	15.7	445
MBO aut.	71.7	14.7	2046	71.6	14.8	2404
HBO/WO all.	67.6	14.3	113	66.9	15.0	220
HBO/WO aut.	76.9	14.3	1679	76.6	14.5	1861

Tabel 5.6 – Toetsscores taal, lezen en rekenen groep 8, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>Leeswoordenschat</i>						
LBO all.	103.2	9.9	673	103.9	10.6	1490
LBO aut.	109.9	10.9	1210	109.4	11.9	1748
MBO all.	107.7	10.8	311	107.5	11.0	664
MBO aut.	113.9	12.2	2890	113.7	12.2	3506
HBO/WO all.	110.5	11.3	177	108.4	17.7	320
HBO/WO aut.	119.4	13.2	2045	118.1	16.8	2360
<i>Drie Minuten Toets (3)</i>						
LBO all.	85.6	15.3	674	86.1	15.5	1444
LBO aut.	84.7	15.3	1189	84.0	15.6	1688
MBO all.	90.1	15.2	319	88.9	15.3	650
MBO aut.	86.4	15.8	2810	86.2	15.7	3394
HBO/WO all.	88.1	14.7	167	88.9	14.7	302
HBO/WO aut.	88.9	15.2	1972	88.9	15.3	2289
<i>Begrijpend lezen (1997)</i>						
LBO all.	46.6	13.7	654	44.4	14.1	1461
LBO aut.	49.9	14.2	1242	48.9	14.3	1773
MBO all.	52.2	14.8	328	50.4	14.9	668
MBO aut.	56.1	14.8	2994	55.7	14.9	3610
HBO/WO all.	55.3	14.6	179	55.3	14.9	323
HBO/WO aut.	64.0	15.5	2104	63.5	15.8	2420
<i>Rekenen (2002)</i>						
LBO all.	113.1	9.1	620	113.2	9.5	1411
LBO aut.	113.7	9.7	1200	113.5	9.5	1707
MBO all.	115.1	8.4	310	114.9	9.2	656
MBO aut.	116.8	8.7	2908	116.6	9.1	3530
HBO/WO all.	116.8	8.2	170	117.7	8.7	313
HBO/WO aut.	120.5	8.5	2003	120.4	8.8	2324

6 De Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test

6.1 De Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test

De Niet-Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test (NSCCT; Van Batenburg & Van der Werf, 2004) is bedoeld om leerkrachten op de basisscholen een objectieve second opinion te geven over de niet-schoolse capaciteiten van hun leerlingen. Leerkrachten willen weten hoe goed hun leerlingen op en buiten de school om kunnen leren. Met behulp van de NSCCT kunnen ze leerlingen opsporen die onder hun niveau presteren en daar iets aan doen. In groep 8 kan de test tevens worden gebruikt bij het schooladvies.

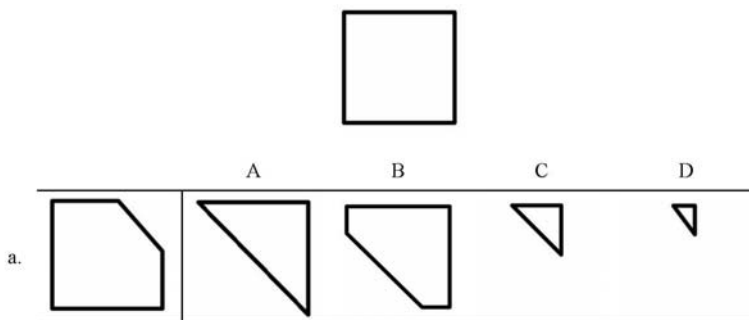
De test bevat verbale, numerieke en ruimtelijke items voor kinderen in groep 4, 6 en 8. De test bestaat uit vijf onderdelen, namelijk figuur samenstellen, exclusie, getallenreeksen, categorieën en analogieën.

De NSCCT is genormeerd en op zijn psychometrische kwaliteiten onderzocht. De test is door het COTAN op alle criteria ‘voldoende’ tot ‘goed’ beoordeeld. Voor meer informatie zie www.nscct.2ya.com.

Speciaal voor COOL is er op basis van de versies voor groep 4 en 6 een nieuwe versie ontwikkeld voor groep 5. De eerste drie subtests tellen elk 15 items, de laatste twee elk 20 items. De totale test telt dus 85 items. Om een indruk te geven van de inhoud van de test volgt hierna per subtest een voorbeeld van een opgave.

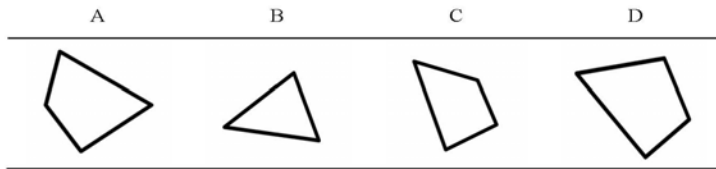
Figuur samenstellen

Bij deze test zie je voor de streep telkens een vierkantje waar een stukje van af is. Het stuk dat er af is staat tussen de figuren achter de streep.

Exclusie

Hieronder zie je vier figuren. Boven de figuren staan de letters A, B, C en D. Eén figuur is anders dan de andere. Zoek de letter van de figuur die anders is dan de rest.

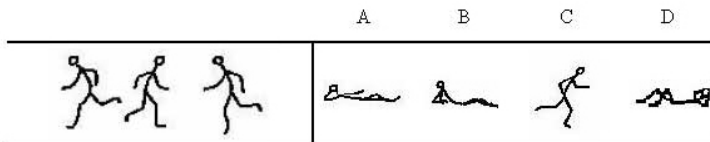
Getallenreeksen

In deze taak staan voor de streep rijtjes getallen waarin telkens één getal is weggelaten. Achter de streep staan ook getallen. Boven die getallen staan de letters A, B, C en D. Je moet steeds dat getal kiezen dat weggelaten is in de rij voor de streep.

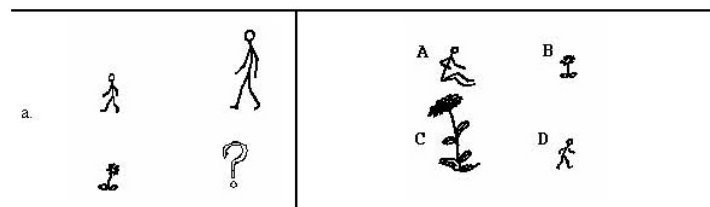
Categorieën

Voor de streep zie je drie plaatjes, die bij elkaar horen. Achter de streep zie je vier plaatjes waarvan er precies één hoort bij de drie figuurtjes voor de streep.

Analogieën

Hieronder zie je in het vakje voor de streep bovenaan twee dingen die bij elkaar horen. In het voorbeeld zijn dat een klein poppetje en een groot poppetje. Daaronder zie je een klein bloemetje en een vraagteken. Op de plaats van het vraagteken moet iets komen dat op dezelfde manier bij het bloemetje past als het grote poppetje bij het kleine. Je kunt het vinden bij de vier dingen achter de streep A, B, C en D. Zoek de letter die past bij het plaatje dat op de plaats van het vraagteken moet komen. Welk plaatje is dat?

6.2 Respons

Het COOL-bestand bevat voor groep 5 gegevens van 9288 leerlingen in de referentiesteekproef en 12609 in de totale steekproef. In de referentiesteekproef heeft 95.1% van de leerlingen aan de testafname meegedaan en in de totale steekproef 90.1%.

Om te controleren op mogelijke selectieve uitval hebben we de feitelijke verdelingen van de sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen in het administratiebestand afgezet tegen de verdeling in het NSCCT-bestand. Daarvoor is gebruik gemaakt van de COOL-SES variabele. In Tabel 6.1 staan de verdelingen, zoals gewoonlijk uitgesplitst naar referentiesteekproef en totale steekproef.

Tabel 6.1 – Respons op de NSCCT: verdeling sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en binnen het NSCCT-bestand (in %)

	referentiesteekproef		totale steekproef	
	totaal	NSCCT	totaal	NSCCT
LBO all.	8.8	8.6	14.1	13.6
LBO aut.	13.4	13.5	15.1	14.7
MBO all.	5.0	4.9	7.3	6.9
MBO aut.	40.1	40.5	35.1	35.9
HBO/WO all.	2.2	2.1	3.2	3.0
HBO/WO aut.	30.4	30.4	25.2	25.9
n	8792	8407	12018	10862

De verschillen tussen de verdeling van sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en het NSCCT-bestand zijn klein, hooguit 0.8%-punten.

6.3 Schaalconstructie

Op basis van de binnen COOL verzamelde gegevens is de betrouwbaarheid (Cronbachs alfa) van elk van de vijf subtests bepaald. Die waren achtereenvolgens 0.73, 0.75, 0.73, 0.80 en 0.81. Ook is nog de betrouwbaarheid van de gehele test bepaald; die bedroeg 0.91. Factoranalyse op de vijf subtests liet overigens één generale factor zien die 56% van de variantie verklaart.

De scores op elk van de subtests en van de test als geheel zijn gesommeerd tot een totaalscore.

6.4 De NSCCT-scores

In Tabel 6.2 presenteren we eerst de scores op elk van de subtests en op de test als geheel, uitgesplitst naar steekproef. In Tabel 6.3 volgt de verdere uitsplitsingen naar sociaal-etnische achtergrond.

Tabel 6.2 – NSCCT-scores, naar steekproef

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
Figuur samenstellen	10.4	2.8	8820	10.2	2.8	11354
Exclusie	11.7	2.6	8822	11.6	2.7	11354
Getallenreeksen	10.9	2.6	8823	10.8	2.6	11356
Categorieën	15.6	3.3	8824	15.4	3.4	11357
Analogieën	13.2	4.0	8819	13.0	4.0	11352
NSCCT totaal	61.9	10.9	8807	61.1	11.2	11339

Tabel 6.3 – NSCCT-scores, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>Figuur samenstellen</i>						
LBO all.	9.3	3.1	723	9.3	3.1	1478
LBO aut.	9.9	2.7	1137	9.9	2.7	1601
MBO all.	9.7	2.9	412	9.4	3.0	746
MBO aut.	10.4	2.7	3399	10.4	2.7	3894
HBO/WO all.	10.1	2.9	177	10.0	3.0	324
HBO/WO aut.	11.0	2.5	2554	11.0	2.6	2814
<i>Exclusie</i>						
LBO all.	10.5	3.0	724	10.5	3.1	1477
LBO aut.	11.2	2.8	1137	11.2	2.8	1601
MBO all.	11.1	3.1	412	10.9	3.1	746
MBO aut.	11.8	2.6	3399	11.7	2.6	3894
HBO/WO all.	11.4	2.8	177	11.4	2.8	324
HBO/WO aut.	12.4	2.2	2554	12.3	2.3	2814
<i>Getallenreeksen</i>						
LBO all.	9.7	2.9	724	9.9	2.8	1478
LBO aut.	10.3	2.6	1138	10.3	2.6	1602
MBO all.	10.3	2.6	412	10.2	2.8	746
MBO aut.	10.9	2.5	3400	10.9	2.5	3895
HBO/WO all.	10.7	2.7	177	10.7	2.6	324
HBO/WO aut.	11.5	2.3	2554	11.5	2.4	2814
<i>Categorieën</i>						
LBO all.	13.8	3.8	723	13.8	3.8	1477
LBO aut.	15.1	3.4	1138	15.1	3.5	1602
MBO all.	14.4	3.5	412	14.3	3.7	746
MBO aut.	15.8	3.1	3401	15.8	3.2	3896
HBO/WO all.	15.3	3.6	176	15.0	3.7	323
HBO/WO aut.	16.3	3.0	2553	16.3	3.1	2813
<i>Analogieën</i>						
LBO all.	11.4	3.7	721	11.4	3.8	1475
LBO aut.	12.2	4.0	1138	12.2	3.9	1602
MBO all.	12.2	3.8	408	12.0	3.9	742
MBO aut.	13.4	3.9	3401	13.4	3.9	3896
HBO/WO all.	12.8	3.7	177	12.7	3.7	324
HBO/WO aut.	14.2	3.8	2552	14.2	3.8	2812
<i>NSCCT totaal</i>						
LBO all.	54.7	11.5	719	54.9	11.6	1472
LBO aut.	58.8	11.0	1137	58.6	11.0	1601
MBO all.	57.7	11.3	408	56.9	11.9	742
MBO aut.	62.3	10.4	3399	62.2	10.4	3894
HBO/WO all.	60.4	11.6	176	59.9	11.2	323
HBO/WO aut.	65.4	9.6	2552	65.3	9.8	2812

7 Het leerlingprofiel

7.1 Procedure en respons

Aan de leerkrachten van de groepen 2, 5 en 8 is het zogenaamde leerlingprofiel voorgelegd. Hierin konden zij hun mening geven over elke leerling uit hun klas met betrekking tot:

- de leerlingprestaties;
- het gedrag;
- de relatie met de leerling;
- de achtergrond van de leerling;
- zorg en andere onderwijskundige bijzonderheden;
- het karakter van de leerling.

Om vergelijkingen met gegevens uit de PRIMA-metingen mogelijk te maken, zijn in het leerlingprofiel voor een deel dezelfde vragen opgenomen als die in PRIMA zijn gesteld. Dit betreft de vragen over leerlingprestaties en leerlinggedrag en een aantal vragen over de achtergrond van de leerling, namelijk die over het sociaal milieu van de leerling, en vragen over onderwijskundige bijzonderheden.

De vragen over de *relatie van de leerkracht met de leerling*, *zorg*, enkele vragen over de *achtergrond* van de leerling en vragen over het *karakter* van de leerling zijn vergeleken met PRIMA nieuw toegevoegd.

De *relatie van de leerkracht met de leerling* is gemeten met behulp van een verkorte versie van de Leerling-Leerkracht Relatie Vragenlijst van Koomen, Verschueren & Pianta (2007). Deze vragenlijst is een Nederlandstalige versie van de Student-Teacher Relationship Scale van Pianta (2001).

Wat de *achtergrond* van de leerling betreft zijn in COOL vragen over echtscheiding en gezinsproblemen toegevoegd.

De vragen over *zorg* zijn ontleend aan een leerlingprofiel gericht op zorgleerlingen dat aan de zesde meting van PRIMA toegevoegd werd in het kader van het bij die meting behorende centrale onderzoeksthema 'Zorgleerlingen en leerlingenzorg in het basisonderwijs' (Smeets e.a., 2007).

De vragen over het *karakter* van de leerling zijn gebaseerd op de vijf dimensies van de Five Factor Personality Inventory (Hendriks, 1997).

In dit hoofdstuk worden schaal- en betrouwbaarheidsanalyses beschreven van alle in het leerlingprofiel opgenomen schalen.

De op naam gestelde leerlingprofielen zijn door de regiocoördinatoren bij hun eerste bezoek op school achtergelaten, zodat de leerkrachten ze in de periode van de feitelijke toetsafnames konden invullen. Na de toetsafnames hebben de regiocoördinatoren de formulieren weer meegenomen. Nog niet ingevulde formulieren konden de leerkrachten nazenden.

Binnen de referentiesteekproef is van 94.4% van de leerlingen een leerlingprofiel beschikbaar. Uitgesplitst naar jaargroep gaat het achtereenvolgens om 93.3, 95.8 en 94.3%. Binnen de totale steekproef ligt de respons iets lager, namelijk 92.9%. Uitgesplitst naar jaargroep gaat het om 92.1, 93.3 en 93.6%.

Of er sprake is van selectieve uitval hebben we gecontroleerd door de feitelijke verdeling naar sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen in het COOL-leerlingenbestand af te zetten tegen de respons op de leerlingprofielen. De resultaten staan in Tabel 7.1, waarbij we een uitsplitsing maken naar de referentie- en totale steekproef.

Tabel 7.1 - Respons op de leerlingprofielen; verdeling sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en binnen het leerlingprofielbestand (in %)

	referentiesteekproef		totale steekproef	
	totaal	profiel	totaal	profiel
LBO all.	8.7	8.7	14.0	14.0
LBO aut.	14.0	14.0	15.3	15.2
MBO all.	5.0	5.0	7.3	7.2
MBO aut.	39.9	40.0	35.0	35.2
HBO/WO all.	2.5	2.5	3.4	3.4
HBO/WO aut.	29.9	29.9	25.0	25.1
n	26483	25117	36274	33805

In de referentiesteekproef komt de verdeling van de respons naar sociaal-etnische herkomst volledig overeen met die in de totale COOL-steekproef. Ook in de totale steekproef zijn de afwijkingen tussen de twee steekproeven hooguit 0.2%.

7.2 Prestaties, gedrag en houding

7.2.1 Schaalconstructie

De eerste blokken in het leerlingprofiel bestaan uit 13 vragen over de leerlingprestaties en het leerlinggedrag. Het gaat hierbij om schalen, die ook in PRIMA reeds uitgebreid beproefd zijn (Jungbluth, Roeleveld & Roede, 2001). Voor de beantwoording konden de leerkrachten kiezen uit vijf antwoordcategorieën: (1) beslist onwaar, (2) onwaar, (3) niet onwaar, niet waar, (4) waar, en (5) beslist waar.

De op deze vragen uitgevoerde factoranalyse⁴ (principale componenten, met varimax rotatie) leverde vier factoren op, die samen 73.3% van de variantie binden. De factoren kunnen als volgt worden geïnterpreteerd: onderpresteren; gedrag; werkhouding; en populariteit in de klas. In Tabel 7.2 staan de resultaten van deze factoranalyse.

Tabel 7.2 - Factorladingen en betrouwbaarheden van vier profielschalen

(Bij) deze leerling(e) ...	onderpresteren	gedrag	werkhouding	populariteit
geven prestaties goed beeld van talent	-0.81			
blijven prestaties achter bij capaciteiten	0.87			
kan eigenlijk (nog) beter presteren	0.85			
is vaak brutaal		0.81		
houdt zich aan de regels		-0.74		
probeert altijd eigen zin door te drijven		0.79		
maakt nooit ruzie		-0.72		
werkt nauwkeurig			-0.77	
denkt al gauw dat het werk af is			0.84	
houdt snel op als iets niet lukt			0.77	
kan goed met klasgenoten opschieten				0.82
is bij klasgenoten populair				0.90
heeft weinig vriend(inn)en in de klas				-0.86
betrouwbaarheid (alfa)	0.85	0.81	0.82	0.86

De resulterende schalen zijn, via hercodering van relevante items, zo geconstrueerd dat een hoge score overeenkomt met de naam van de schaal. Een hoge score op *gedrag* of *werkhouding* betekent dus gunstig gedrag of een goede werkhouding; een hoge score op *onderpresteren* betekent een hoge mate van onderpresteren.

4 Deze analyses zijn uitgevoerd op de referentiesteekproef.

Het volgende blok in het leerlingprofiel bevat 15 vragen over de relatie van de leerkracht met de leerling uit de verkorte versie van de Leerling-Leerkracht Relatie Vragenlijst van Koomen, Verschueren & Pianta (2007). De vragen omvatten drie subschalen: nabijheid, conflict en afhankelijkheid. De subschaal *nabijheid* meet de mate waarin een leerkracht genegenheid, warmte en open communicatie ervaart in de relatie met een leerling, de subschaal *conflict* de mate waarin een leerkracht de relatie met een leerling als negatief en conflictueus beoordeelt en de subschaal *afhankelijkheid* de mate waarin een leerkracht een leerling als overmatig afhankelijk beoordeelt ten opzichte van zichzelf.

De vragen kenden dezelfde antwoordcategorieën als hiervoor. Hier leverde factoranalyse drie factoren op, die samen 73.6% van de variantie verklaren. Deze factoren betreffen de drie genoemde aspecten van de relatie tussen leerkracht en leerling. In Tabel 7.3 staan de resultaten van deze factoranalyse.

Tabel 7.3 - Factorladingen en betrouwbaarheden van drie profielschalen

Deze leerling(e) ...	afhanke- lijkheid	conflict	nabij- heid
heeft voortdurend bevestiging van mij nodig	0.85		
is de hele dag sterk op mij gericht	0.85		
reageert sterk op situaties waarin hij/zij niet bij mij kan zijn	0.76		
gedraagt zich te afhankelijk van mij	0.86		
vraagt om hulp in situaties waarin dit eigenlijk niet nodig is	0.82		
Dit kind en ik lijken voortdurend strijd met elkaar te leveren		0.87	
Dit kind heeft het gevoel dat ik hem/haar oneerlijk behandel		0.83	
Als dit kind slecht gehumeurd is, weet ik dat het een lange en moeilijke dag gaat worden		0.87	
De gevoelens van dit kind tegenover mij kunnen geheel onvoorspelbaar zijn of abrupt omslaan		0.86	
De omgang met dit kind vergt veel energie van mij		0.78	
Dit kind praat openhartig met mij over zijn/haar gevoelens en ervaringen			0.80
Als dit kind verdrietig is, zal het troost bij me zoeken			0.82
Ik heb een hartelijke, warme relatie met dit kind			0.85
Dit kind lijkt zich veilig bij mij te voelen			0.80
De omgang met dit kind geeft mij een gevoel van effectiviteit			0.74
betrouwbaarheid (alfa)	0.90	0.93	0.87

In het volgende blok zaten enkele vragen over het ouderlijk gezin van de leerling. Er kan een in PRIMA reeds beproefde schaal 'ouderbetrokkenheid' gemaakt worden van de drie volgende items:

In dit gezin...

- zijn de ouders actief betrokken bij de school;
- worden leren en nieuwsgierigheid bevorderd;
- zijn de ouders het kind bij het leren tot steun.

De betrouwbaarheid (alfa) van deze schaal bedraagt 0.89.

Het vierde item in dit blokje ('in dit gezin zijn veel problemen') is niet voor deze schaal bedoeld en wordt verderop afzonderlijk besproken.

7.2.2 Schaalscores

Hierna geven we in Tabel 7.4 als eerste per steekproef en groep een overzicht van de scores op de hiervoor behandelde schalen. Op alle schalen is pas een waarde berekend als er tenminste twee items beantwoord waren.

Tabel 7.4 - Schaalscores profielen, naar steekproef en groep

referentiesteekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
onderpresteren	2.42	0.77	9245	2.48	0.81	8768	2.43	0.86	7931
gedrag	3.64	0.78	9324	3.68	0.83	8826	3.67	0.86	7997
werkhouding	3.40	0.88	9253	3.40	0.89	8736	3.43	0.93	7902
populariteit in de klas	3.76	0.71	9243	3.60	0.79	8732	3.63	0.81	7894
relatie leerkracht-leerling, afhankelijkheid	2.16	0.75	9339	2.19	0.82	8833	2.04	0.79	8001
relatie leerkracht-leerling, conflict	1.74	0.75	9340	1.77	0.81	8831	1.75	0.81	8001
relatie leerkracht-leerling, nabijheid	3.87	0.59	9324	3.64	0.62	8829	3.49	0.67	7995
ouderbetrokkenheid	3.76	0.83	9304	3.67	0.86	8780	3.64	0.91	7976
totale steekproef									
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
onderpresteren	2.45	0.78	12513	2.51	0.80	11596	2.47	0.87	10699
gedrag	3.60	0.79	12628	3.64	0.84	11672	3.65	0.87	10789
werkhouding	3.38	0.88	12520	3.37	0.90	11559	3.41	0.93	10665
populariteit in de klas	3.73	0.72	12499	3.59	0.78	11553	3.61	0.81	10652
relatie leerkracht-leerling, afhankelijkheid	2.19	0.76	12642	2.23	0.82	11681	2.08	0.80	10798
relatie leerkracht-leerling, conflict	1.78	0.77	12645	1.81	0.82	11679	1.78	0.83	10798
relatie leerkracht-leerling, nabijheid	3.85	0.60	12624	3.62	0.63	11666	3.48	0.68	10790
ouderbetrokkenheid	3.68	0.87	12585	3.57	0.89	11600	3.55	0.95	10756

Vervolgens presenteren we hierna in Tabel 7.5 – 7.12 een overzicht van de schaalscores per groep, nader onderverdeeld naar de steekproef en sociaal-etnische herkomst van de leerlingen.

Tabel 7.5 – Schaalscores ‘onderpresteren’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.61	0.75	718	2.63	0.76	1576
LBO aut.	2.42	0.73	1071	2.47	0.75	1628
MBO all.	2.61	0.78	464	2.61	0.77	917
MBO aut.	2.39	0.74	3566	2.39	0.75	4248
HBO/WO all.	2.62	0.83	249	2.65	0.79	454
HBO/WO aut.	2.35	0.80	2736	2.35	0.80	3118
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.65	0.81	731	2.65	0.78	1533
LBO aut.	2.52	0.81	1120	2.59	0.81	1659
MBO all.	2.61	0.78	423	2.61	0.79	799
MBO aut.	2.45	0.79	3366	2.46	0.79	3939
HBO/WO all.	2.57	0.88	181	2.62	0.84	345
HBO/WO aut.	2.40	0.81	2542	2.41	0.81	2833
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.60	0.82	696	2.63	0.86	1505
LBO aut.	2.52	0.88	1268	2.54	0.88	1782
MBO all.	2.49	0.84	343	2.57	0.87	681
MBO aut.	2.40	0.85	2972	2.42	0.86	3540
HBO/WO all.	2.56	0.82	185	2.50	0.85	324
HBO/WO aut.	2.36	0.87	2115	2.35	0.87	2409

Tabel 7.6 – Schaalscores ‘gedrag’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.58	0.78	730	3.51	0.78	1603
LBO aut.	3.52	0.79	1081	3.48	0.81	1640
MBO all.	3.49	0.84	469	3.50	0.83	924
MBO aut.	3.65	0.77	3594	3.64	0.78	4280
HBO/WO all.	3.62	0.81	254	3.64	0.80	460
HBO/WO aut.	3.70	0.76	2754	3.69	0.76	3143
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.46	0.91	736	3.47	0.90	1543
LBO aut.	3.58	0.86	1129	3.50	0.88	1670
MBO all.	3.57	0.85	425	3.56	0.86	804
MBO aut.	3.70	0.80	3393	3.69	0.81	3968
HBO/WO all.	3.74	0.84	182	3.65	0.87	350
HBO/WO aut.	3.78	0.80	2547	3.78	0.80	2839
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.46	0.92	713	3.50	0.94	1538
LBO aut.	3.55	0.88	1277	3.53	0.88	1793
MBO all.	3.64	0.90	345	3.63	0.89	686
MBO aut.	3.70	0.83	2991	3.69	0.84	3560
HBO/WO all.	3.60	0.86	187	3.64	0.87	326
HBO/WO aut.	3.77	0.82	2129	3.78	0.81	2424

Tabel 7.7 – Schaalscores ‘werkhouding’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.34	0.87	720	3.30	0.86	1578
LBO aut.	3.20	0.89	1070	3.16	0.88	1626
MBO all.	3.29	0.88	464	3.32	0.89	910
MBO aut.	3.40	0.87	3565	3.39	0.87	4250
HBO/WO all.	3.46	0.89	253	3.50	0.88	457
HBO/WO aut.	3.51	0.85	2741	3.51	0.85	3125
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.24	0.90	729	3.26	0.91	1527
LBO aut.	3.22	0.88	1122	3.16	0.90	1660
MBO all.	3.35	0.91	414	3.36	0.90	787
MBO aut.	3.39	0.89	3362	3.39	0.88	3935
HBO/WO all.	3.54	0.90	180	3.49	0.92	347
HBO/WO aut.	3.53	0.87	2531	3.53	0.87	2821
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.31	0.93	700	3.33	0.94	1511
LBO aut.	3.22	0.95	1263	3.19	0.94	1778
MBO all.	3.40	0.92	340	3.45	0.92	676
MBO aut.	3.44	0.92	2968	3.43	0.92	3530
HBO/WO all.	3.45	0.88	183	3.52	0.91	322
HBO/WO aut.	3.58	0.91	2099	3.58	0.91	2394

Tabel 7.8 – Schaalscores ‘populariteit in de klas’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.61	0.72	718	3.58	0.73	1570
LBO aut.	3.61	0.72	1070	3.60	0.72	1626
MBO all.	3.59	0.74	464	3.61	0.74	910
MBO aut.	3.79	0.68	3563	3.78	0.69	4246
HBO/WO all.	3.71	0.73	252	3.72	0.70	454
HBO/WO aut.	3.84	0.69	2738	3.83	0.70	3121
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.47	0.81	727	3.48	0.79	1522
LBO aut.	3.49	0.78	1122	3.46	0.78	1661
MBO all.	3.53	0.76	414	3.56	0.75	787
MBO aut.	3.61	0.78	3360	3.62	0.78	3934
HBO/WO all.	3.59	0.82	181	3.56	0.77	347
HBO/WO aut.	3.71	0.78	2530	3.71	0.77	2820
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.55	0.74	699	3.57	0.77	1507
LBO aut.	3.48	0.84	1263	3.47	0.84	1778
MBO all.	3.57	0.79	339	3.59	0.79	674
MBO aut.	3.67	0.80	2965	3.66	0.80	3527
HBO/WO all.	3.55	0.77	183	3.52	0.75	321
HBO/WO aut.	3.71	0.81	2097	3.70	0.82	2392

Tabel 7.9 – Schaalscores ‘relatie leerkracht-leerling, afhankelijkheid’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.29	0.75	731	2.29	0.74	1604
LBO aut.	2.33	0.81	1079	2.34	0.79	1640
MBO all.	2.28	0.76	471	2.28	0.74	924
MBO aut.	2.15	0.74	3599	2.17	0.75	4286
HBO/WO all.	2.17	0.75	255	2.19	0.76	461
HBO/WO aut.	2.07	0.71	2760	2.07	0.72	3148
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.31	0.88	735	2.34	0.84	1542
LBO aut.	2.32	0.82	1131	2.37	0.84	1674
MBO all.	2.34	0.83	423	2.37	0.82	802
MBO aut.	2.19	0.82	3395	2.20	0.81	3971
HBO/WO all.	2.11	0.73	182	2.18	0.76	349
HBO/WO aut.	2.08	0.80	2552	2.08	0.80	2844
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.24	0.81	713	2.23	0.82	1539
LBO aut.	2.15	0.82	1279	2.20	0.81	1796
MBO all.	2.10	0.77	345	2.13	0.78	686
MBO aut.	2.02	0.78	2992	2.05	0.79	3563
HBO/WO all.	2.18	0.91	187	2.09	0.85	326
HBO/WO aut.	1.93	0.75	2130	1.93	0.76	2426

Tabel 7.10 – Schaalscores ‘relatie leerkracht-leerling, conflict’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	1.81	0.73	731	1.86	0.77	1604
LBO aut.	1.86	0.83	1080	1.91	0.85	1640
MBO all.	1.86	0.79	470	1.89	0.79	924
MBO aut.	1.72	0.73	3598	1.74	0.76	4286
HBO/WO all.	1.78	0.70	255	1.76	0.70	461
HBO/WO aut.	1.70	0.71	2762	1.70	0.72	3151
<i>groep 5</i>						
LBO all.	1.91	0.92	736	1.92	0.87	1544
LBO aut.	1.90	0.88	1132	1.96	0.90	1675
MBO all.	1.91	0.88	423	1.93	0.84	802
MBO aut.	1.74	0.78	3394	1.75	0.78	3969
HBO/WO all.	1.81	0.80	182	1.85	0.78	349
HBO/WO aut.	1.69	0.76	2549	1.70	0.77	2841
<i>groep 8</i>						
LBO all.	1.95	0.92	713	1.93	0.92	1539
LBO aut.	1.85	0.86	1279	1.88	0.87	1796
MBO all.	1.88	0.90	345	1.87	0.88	687
MBO aut.	1.70	0.78	2992	1.73	0.79	3562
HBO/WO all.	1.83	0.84	187	1.81	0.84	326
HBO/WO aut.	1.66	0.76	2130	1.67	0.76	2426

Tabel 7.11 – Schaalscores ‘relatie leerkracht-leerling, nabijheid’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.74	0.63	731	3.71	0.62	1605
LBO aut.	3.83	0.59	1076	3.80	0.59	1633
MBO all.	3.79	0.60	469	3.78	0.61	922
MBO aut.	3.89	0.58	3591	3.89	0.58	4277
HBO/WO all.	3.78	0.62	255	3.79	0.58	461
HBO/WO aut.	3.92	0.59	2759	3.92	0.59	3148
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.51	0.66	734	3.51	0.65	1535
LBO aut.	3.63	0.63	1133	3.59	0.63	1673
MBO all.	3.56	0.64	423	3.56	0.65	801
MBO aut.	3.66	0.59	3395	3.66	0.59	3970
HBO/WO all.	3.58	0.70	182	3.52	0.67	349
HBO/WO aut.	3.67	0.63	2548	3.66	0.63	2840
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.36	0.70	712	3.37	0.73	1537
LBO aut.	3.48	0.70	1278	3.48	0.69	1795
MBO all.	3.41	0.68	344	3.42	0.71	686
MBO aut.	3.53	0.65	2991	3.54	0.65	3561
HBO/WO all.	3.36	0.67	187	3.36	0.70	326
HBO/WO aut.	3.52	0.66	2128	3.52	0.66	2423

Tabel 7.12 – Schaalscores ‘ouderbetrokkenheid’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.00	0.85	728	3.03	0.88	1597
LBO aut.	3.40	0.88	1076	3.33	0.91	1633
MBO all.	3.37	0.88	468	3.40	0.91	920
MBO aut.	3.84	0.74	3584	3.84	0.75	4262
HBO/WO all.	3.56	0.87	255	3.59	0.86	460
HBO/WO aut.	4.09	0.66	2751	4.09	0.68	3136
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.88	0.94	736	2.88	0.92	1542
LBO aut.	3.37	0.88	1119	3.28	0.90	1655
MBO all.	3.26	0.89	423	3.27	0.87	798
MBO aut.	3.76	0.75	3368	3.75	0.76	3940
HBO/WO all.	3.53	0.85	182	3.54	0.81	345
HBO/WO aut.	4.01	0.71	2543	4.00	0.72	2829
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.84	0.96	709	2.87	0.97	1528
LBO aut.	3.29	0.92	1278	3.22	0.94	1790
MBO all.	3.34	0.91	346	3.29	0.93	686
MBO aut.	3.74	0.81	2982	3.72	0.82	3550
HBO/WO all.	3.57	0.88	187	3.58	0.89	326
HBO/WO aut.	4.04	0.72	2119	4.04	0.72	2414

7.3 Gezin, zorg en onderwijskundige bijzonderheden

7.3.1 Gezin

Naast de drie items die opgenomen zijn in de eerder behandelde schaal *ouderbetrokkenheid*, zijn nog twee vragen gesteld die betrekking hebben op het gezin. Dat betreft allereerst het item ‘in dit gezin zijn veel problemen’ (1 = beslist onwaar ... 5 = beslist waar), waarvan eerder is aangegeven dat het niet tot de schaal *ouderbetrokkenheid* behoort. En verder is gevraagd of de ouders van het kind gescheiden (of bijna gescheiden) zijn.

In Tabel 7.13 – 7.15 geven we een overzicht van de antwoorden, eerst alleen uitgesplitst naar steekproef en groep, en vervolgens ook nog naar sociaal-etnische herkomst.

Tabel 7.13 – Schaalscores ‘gezin’, naar steekproef en groep

referentiesteekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
in dit gezin zijn veel problemen	2.11	1.01	9207	2.17	1.01	8686	2.13	1.03	7931
ouders gescheiden	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
	13.3	1215	9147	16.3	1411	8660	18.6	1473	7907

totale steekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
in dit gezin zijn veel problemen	2.18	1.04	12446	2.24	1.02	11480	2.18	1.04	10665
ouders gescheiden	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
	14.9	1846	12379	17.8	2029	11404	21.0	2232	10623

Tabel 7.14 – Scores ‘gezin veel problemen’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.55	1.00	719	2.53	1.01	1579
LBO aut.	2.51	1.14	1062	2.61	1.14	1614
MBO all.	2.32	0.97	462	2.31	1.00	911
MBO aut.	2.06	0.99	3548	2.08	0.99	4208
HBO/WO all.	2.16	0.92	252	2.14	0.92	456
HBO/WO aut.	1.86	0.89	2730	1.87	0.91	3111
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.53	1.02	725	2.50	1.01	1521
LBO aut.	2.42	1.07	1113	2.55	1.09	1645
MBO all.	2.44	1.06	414	2.41	1.04	783
MBO aut.	2.11	0.97	3344	2.14	0.97	3910
HBO/WO all.	2.12	0.90	181	2.18	0.91	346
HBO/WO aut.	1.96	0.96	2507	1.98	0.96	2791
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.50	1.08	707	2.44	1.07	1509
LBO aut.	2.40	1.10	1264	2.46	1.12	1768
MBO all.	2.28	1.01	341	2.27	1.01	676
MBO aut.	2.05	1.00	2969	2.08	1.01	3527
HBO/WO all.	2.25	1.02	185	2.18	1.00	322
HBO/WO aut.	1.92	0.92	2112	1.94	0.93	2403

Tabel 7.15 – Scores ‘gescheiden ouders’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	15.6	109	699	15.7	243	1549
LBO aut.	21.4	226	1055	25.8	414	1607
MBO all.	15.9	72	454	16.1	145	902
MBO aut.	13.0	459	3532	14.1	593	4199
HBO/WO all.	14.6	36	247	11.8	53	449
HBO/WO aut.	8.6	234	2722	9.3	288	3104
<i>groep 5</i>						
LBO all.	15.6	111	710	15.6	230	1479
LBO aut.	20.7	228	1103	24.5	400	1634
MBO all.	23.0	95	413	23.4	181	774
MBO aut.	15.8	526	3329	16.8	652	3887
HBO/WO all.	14.9	26	175	12.6	42	334
HBO/WO aut.	13.6	343	2525	14.7	412	2810
<i>groep 8</i>						
LBO all.	23.3	164	703	22.2	331	1493
LBO aut.	24.2	304	1256	27.8	489	1760
MBO all.	21.1	72	341	23.9	161	674
MBO aut.	17.6	522	2963	19.9	702	3522
HBO/WO all.	18.4	34	185	17.4	56	322
HBO/WO aut.	14.3	302	2110	16.1	386	2399

7.3.2 Zorg

Als volgende onderdeel wordt in het leerlingprofiel gevraagd of er sprake is van speciale zorg voor de betreffende leerling. Er wordt gevraagd naar de volgende situaties:

- is er voor dit kind een ‘Rugzak’ beschikbaar?
- wordt er voor dit kind ambulante begeleiding gegeven vanuit het speciaal onderwijs?
- loopt voor dit kind een procedure tot plaatsing in het speciaal onderwijs?
- is er voor dit kind een handelingsplan opgesteld?
- volgt het kind een eigen leerlijn?

Op deze vragen kon geantwoord worden met ja, nee of weet niet.

Uit de voorgaande vijf vragen naar verschillende ‘zorgsituaties’ is ook nog een nieuwe variabele ‘*zorgleerling*’ geconstrueerd. Een leerling wordt een zorgleerling genoemd als op ten minste één van de genoemde vragen met ‘ja’ is geantwoord.

In Tabel 7.16 – 7.22 geven we het percentage leerlingen waarvoor deze vragen met ‘ja’ zijn beantwoord. (De antwoordcategorie ‘weet niet’ laten we daarbij buiten beschouwing; deze wordt, net als niets ingevuld, als ‘missing value’ beschouwd.) Eerst weer uitgesplitst naar steekproef en groep, en daarna ook nog naar sociaal-etnische achtergrond.

Tabel 7.16 – Schaalscores ‘zorg’, naar steekproef en groep

referentiesteekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
rugzak	1.0	94	9146	1.9	162	8689	1.9	152	7927
ambulante begeleiding	1.2	109	9243	2.2	193	8755	1.5	121	7960
procedure plaatsing SBO	1.2	106	9217	0.7	63	8737	1.1	85	7953
handelingsplan	20.0	1846	9246	31.1	2710	8715	21.6	1718	7958
eigen leerlijn	3.9	361	9215	8.4	735	8748	10.0	793	7940
zorgleerling	21.3	2004	9393	32.5	2896	8898	24.1	1944	8058

totale steekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
rugzak	1.1	141	12356	1.8	208	11450	1.9	198	10698
ambulante begeleiding	1.3	158	12490	2.1	241	11558	1.4	153	10732
procedure plaatsing SBO	1.4	169	12451	0.8	97	11543	1.3	143	10718
handelingsplan	22.4	2792	12475	31.4	3616	11517	23.1	2477	10722
eigen leerlijn	4.4	549	12442	7.9	917	11546	10.5	1122	10704
zorgleerling	23.7	3015	12748	32.7	3846	11759	25.6	2782	10863

Tabel 7.17 – Scores ‘Rugzak’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	1.5	11	712	1.7	26	1554
LBO aut.	1.3	14	1059	1.3	20	1598
MBO all.	0.9	4	455	0.9	8	909
MBO aut.	1.2	41	3524	1.3	56	4197
HBO/WO all.	0.0	0	248	0.4	2	448
HBO/WO aut.	0.8	21	2714	0.8	25	3083
<i>groep 5</i>						
LBO all.	1.8	13	703	1.9	28	1477
LBO aut.	1.7	19	1101	1.7	27	1626
MBO all.	1.7	7	409	1.4	11	777
MBO aut.	2.2	75	3343	2.2	87	3907
HBO/WO all.	0.6	1	181	0.9	3	344
HBO/WO aut.	1.5	39	2528	1.5	43	2812
<i>groep 8</i>						
LBO all.	0.9	6	704	1.0	15	1523
LBO aut.	2.0	25	1265	1.9	33	1775
MBO all.	0.6	2	335	1.2	8	674
MBO aut.	2.1	63	2967	2.2	76	3534
HBO/WO all.	2.7	5	185	1.5	5	323
HBO/WO aut.	2.0	43	2117	2.2	52	2408

Tabel 7.18 – Scores ‘ambulante begeleiding’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	1.4	10	725	2.0	31	1587
LBO aut.	1.6	17	1069	1.6	26	1619
MBO all.	0.9	4	462	0.8	7	919
MBO aut.	1.4	50	3561	1.5	63	4238
HBO/WO all.	0.8	2	252	0.4	2	451
HBO/WO aut.	0.8	22	2733	0.8	25	3102
<i>groep 5</i>						
LBO all.	1.8	13	712	1.8	27	1506
LBO aut.	2.4	27	1121	2.2	37	1655
MBO all.	1.2	5	412	1.4	11	784
MBO aut.	2.6	89	3370	2.5	100	3941
HBO/WO all.	0.0	0	181	0.6	2	344
HBO/WO aut.	1.9	49	2537	1.8	51	2824
<i>groep 8</i>						
LBO all.	1.3	9	712	1.0	15	1532
LBO aut.	1.9	24	1272	1.6	29	1781
MBO all.	0.3	1	344	0.6	4	686
MBO aut.	1.8	53	2973	1.7	61	3536
HBO/WO all.	0.5	1	187	0.3	1	326
HBO/WO aut.	1.2	25	2119	1.4	34	2411

Tabel 7.19 – Scores ‘procedure plaatsing SBO’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.4	17	718	2.4	38	1568
LBO aut.	1.8	19	1065	2.3	37	1617
MBO all.	3.7	17	461	3.1	28	918
MBO aut.	1.0	37	3549	1.0	44	4224
HBO/WO all.	0.4	1	253	0.2	1	452
HBO/WO aut.	0.3	9	2733	0.4	12	3101
<i>groep 5</i>						
LBO all.	1.3	9	712	1.4	21	1506
LBO aut.	1.3	15	1116	1.3	22	1647
MBO all.	1.0	4	411	1.5	12	783
MBO aut.	0.7	22	3362	0.6	24	3936
HBO/WO all.	0.0	0	183	0.0	0	345
HBO/WO aut.	0.3	8	2533	0.4	11	2823
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.7	19	709	2.4	36	1526
LBO aut.	1.7	21	1268	2.1	37	1777
MBO all.	0.9	3	344	0.9	6	680
MBO aut.	0.7	22	2971	0.9	32	3537
HBO/WO all.	1.6	3	186	1.5	5	325
HBO/WO aut.	0.5	10	2120	0.7	16	2411

Tabel 7.20 – Scores ‘handelingsplan’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	35.1	251	716	39.0	609	1562
LBO aut.	27.9	300	1075	29.6	481	1624
MBO all.	34.9	162	464	31.4	290	924
MBO aut.	17.1	609	3563	17.7	749	4239
HBO/WO all.	21.9	55	251	24.2	109	451
HBO/WO aut.	12.9	353	2734	12.8	396	3101
<i>groep 5</i>						
LBO all.	36.1	256	710	34.7	522	1505
LBO aut.	39.7	444	1118	40.5	669	1653
MBO all.	29.4	121	411	28.2	221	783
MBO aut.	31.9	1070	3355	31.8	1249	3926
HBO/WO all.	23.5	42	179	23.5	80	340
HBO/WO aut.	25.2	635	2522	25.2	708	2809
<i>groep 8</i>						
LBO all.	26.8	191	712	28.3	433	1529
LBO aut.	29.0	369	1271	30.3	539	1778
MBO all.	17.0	58	342	21.8	149	682
MBO aut.	20.9	623	2976	21.4	758	3540
HBO/WO all.	16.1	30	186	21.0	68	324
HBO/WO aut.	16.4	348	2120	16.8	404	2411

Tabel 7.21 – Scores ‘eigen leerlijn’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	5.1	36	710	7.4	115	1562
LBO aut.	5.3	56	1064	5.3	85	1617
MBO all.	6.1	28	460	5.9	54	911
MBO aut.	3.8	134	3554	3.7	158	4230
HBO/WO all.	4.3	11	253	4.0	18	447
HBO/WO aut.	2.6	71	2733	2.9	91	3102
<i>groep 5</i>						
LBO all.	13.6	97	714	10.8	162	1502
LBO aut.	9.7	109	1118	8.8	146	1652
MBO all.	11.4	47	414	9.7	76	786
MBO aut.	7.6	256	3373	7.0	276	3943
HBO/WO all.	11.2	20	179	7.6	26	340
HBO/WO aut.	6.8	172	2530	6.7	190	2821
<i>groep 8</i>						
LBO all.	13.0	92	709	13.1	200	1525
LBO aut.	13.7	174	1271	14.9	265	1779
MBO all.	8.7	30	343	9.5	65	682
MBO aut.	9.9	293	2964	9.8	347	3531
HBO/WO all.	6.5	12	186	6.8	22	324
HBO/WO aut.	7.5	158	2115	7.1	172	2406

Tabel 7.22 – Scores ‘zorgleerling’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	% ja	aantal	n	% ja	aantal	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	36.6	268	732	39.9	646	1618
LBO aut.	29.8	324	1088	30.9	511	1656
MBO all.	35.5	169	476	32.5	306	941
MBO aut.	18.6	671	3614	19.1	822	4309
HBO/WO all.	23.1	60	260	25.2	118	469
HBO/WO aut.	14.1	391	2776	14.1	446	3169
<i>groep 5</i>						
LBO all.	37.9	281	742	36.1	560	1553
LBO aut.	40.7	463	1137	41.2	693	1683
MBO all.	31.5	134	426	30.6	247	806
MBO aut.	32.9	1125	3415	32.8	1308	3991
HBO/WO all.	26.8	49	183	25.6	90	352
HBO/WO aut.	26.8	689	2567	26.8	767	2859
<i>groep 8</i>						
LBO all.	29.8	213	715	31.2	482	1546
LBO aut.	31.3	402	1284	33.1	596	1802
MBO all.	20.2	70	346	23.8	164	688
MBO aut.	23.2	699	3014	23.7	851	3585
HBO/WO all.	18.7	35	187	22.3	73	327
HBO/WO aut.	19.3	415	2155	19.3	473	2451

7.3.3 Onderwijskundige bijzonderheden

In het leerlingprofiel wordt vervolgens nog een aantal vragen over onderwijskundige bijzonderheden gesteld. Ze komen hierna achtereenvolgens aan bod.

De eerste vraag was of de leerling aanspreekbaar is in het Nederlands. Daarop kon geantwoord worden: (1) zeer slecht, (2) slecht, (3) matig, (4) goed, en (5) zeer goed. Vervolgens werd een vraag gesteld naar het AVI-niveau waarop de leerling leest. Daarbij was ook het antwoord ‘niet van toepassing’ mogelijk. In groep 2 kruisen de leerkrachten voor 98% van de leerlingen deze mogelijkheid aan. We laten groep 2 dan ook verder buiten beschouwing. In de groepen 5 en 8 wordt voor respectievelijk 5 en 12% van de leerlingen ‘niet van toepassing’ aangekruist; deze leerlingen worden niet meegerekend.

De volgende vraag betrof de meest waarschijnlijke VO-keuze. Hierbij kon gekozen worden tussen (1) VMBO-beroepsgericht, (2) VMBO-theoretisch, (3) HAVO, en (4) VWO. Bij twijfel tussen twee antwoorden konden ook beide antwoorden worden aangekruist. Deze zijn als tussenliggende waarden gescoord; bijvoorbeeld: HAVO én VWO aangekruist krijgt de waarde 3.5 op de variabele *waarschijnlijke VO-keuze*.

In Tabel 7.23 – 7.26 volgen de uitsplitsingen naar steekproef en groep, en dan verder ook nog naar sociaal-etnische achtergrond.

Tabel 7.23 – Schaalscores ‘onderwijskundige bijzonderheden’, naar steekproef en groep

referentiesteekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
aanspreekbaar in het Nederlands	4.45	0.65	9242	4.53	0.57	8760	4.61	0.54	7930
AVI niveau	-	-	-	7.36	1.61	7579	8.89	0.46	6821
meest waarschijnlijke VO-keuze	2.38	0.92	7262	2.35	0.95	8362	2.35	1.04	7872

totale steekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
aanspreekbaar in het Nederlands	4.38	0.69	12517	4.47	0.59	11554	4.54	0.58	10684
AVI niveau	-	-	-	7.28	1.65	10272	8.88	0.50	9174
meest waarschijnlijke VO-keuze	2.32	0.93	9754	2.28	0.95	11120	2.27	1.04	10642

Tabel 7.24 – Scores ‘aanspreekbaar in het Nederlands’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.75	0.75	721	3.75	0.75	1585
LBO aut.	4.34	0.64	1064	4.32	0.66	1616
MBO all.	4.00	0.72	462	3.98	0.73	919
MBO aut.	4.53	0.54	3569	4.53	0.55	4246
HBO/WO all.	4.10	0.65	254	4.06	0.70	459
HBO/WO aut.	4.69	0.50	2733	4.68	0.50	3118
<i>groep 5</i>						
LBO all.	4.01	0.63	725	3.97	0.60	1514
LBO aut.	4.45	0.55	1118	4.43	0.56	1650
MBO all.	4.25	0.60	424	4.20	0.61	798
MBO aut.	4.59	0.52	3365	4.58	0.52	3934
HBO/WO all.	4.30	0.68	179	4.25	0.64	343
HBO/WO aut.	4.72	0.46	2530	4.71	0.47	2815
<i>groep 8</i>						
LBO all.	4.08	0.61	705	4.09	0.64	1521
LBO aut.	4.56	0.53	1269	4.54	0.53	1781
MBO all.	4.30	0.63	345	4.26	0.65	679
MBO aut.	4.68	0.49	2967	4.66	0.50	3530
HBO/WO all.	4.44	0.56	185	4.38	0.59	322
HBO/WO aut.	4.79	0.42	2109	4.78	0.43	2396

Tabel 7.25 – Scores ‘AVI-niveau’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 5</i>						
LBO all.	6.84	1.79	610	6.84	1.77	1365
LBO aut.	7.11	1.64	972	7.03	1.68	1497
MBO all.	7.22	1.72	370	7.21	1.67	726
MBO aut.	7.33	1.59	2892	7.30	1.61	3442
HBO/WO all.	7.52	1.58	162	7.37	1.64	316
HBO/WO aut.	7.68	1.46	2173	7.67	1.47	2453
<i>groep 8</i>						
LBO all.	8.84	0.57	611	8.84	0.61	1317
LBO aut.	8.86	0.46	1097	8.85	0.54	1530
MBO all.	8.83	0.78	289	8.86	0.67	559
MBO aut.	8.90	0.42	2515	8.89	0.46	2990
HBO/WO all.	8.94	0.47	164	8.93	0.43	285
HBO/WO aut.	8.93	0.36	1876	8.94	0.35	2123

Tabel 7.26 – Scores ‘waarschijnlijke VO-keuze’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	1.88	0.85	568	1.87	0.86	1210
LBO aut.	1.86	0.81	815	1.82	0.80	1266
MBO all.	2.00	0.85	391	2.10	0.89	733
MBO aut.	2.34	0.85	2795	2.34	0.86	3314
HBO/WO all.	2.46	0.92	199	2.41	0.90	352
HBO/WO aut.	2.84	0.84	2179	2.85	0.83	2463
<i>groep 5</i>						
LBO all.	1.81	0.81	688	1.84	0.83	1464
LBO aut.	1.91	0.84	1076	1.88	0.84	1604
MBO all.	2.08	0.88	410	2.07	0.90	778
MBO aut.	2.31	0.90	3210	2.30	0.90	3764
HBO/WO all.	2.45	0.98	175	2.35	0.97	339
HBO/WO aut.	2.81	0.89	2428	2.79	0.90	2715
<i>groep 8</i>						
LBO all.	1.75	0.87	691	1.78	0.89	1505
LBO aut.	1.86	0.92	1260	1.81	0.90	1775
MBO all.	2.13	1.00	341	2.12	0.98	679
MBO aut.	2.33	1.00	2949	2.30	0.99	3515
HBO/WO all.	2.40	0.97	185	2.44	0.98	323
HBO/WO aut.	2.92	0.95	2096	2.90	0.96	2389

Tot slot werd nog gevraagd of het kind behoorde tot een speciale categorie, bijvoorbeeld asielzoekerskind. Tabel 7.27 geeft de percentages weer.

Tabel 7.27 – Speciale categorieën kinderen, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond (in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8	n
n.v.t.	98.1	98.0	98.0	24127
schipperskinderen	0.1	0.3	0.2	48
woonwagen / zigeunerkinderen	0.2	0.2	0.1	40
asielzoekerskinderen	1.4	1.3	1.4	332
Molukse bevolkingsgroep	0.3	0.2	0.4	63
	100.0	100.0	100.0	24610

totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8	n
n.v.t.	97.5	97.3	97.5	31935
schipperskinderen	0.1	0.2	0.2	50
woonwagen / zigeunerkinderen	0.4	0.5	0.3	133
asielzoekerskinderen	1.7	1.8	1.7	564
Molukse bevolkingsgroep	0.3	0.2	0.3	93
	100.0	100.0	100.0	32775

7.4 Karakter

Als laatste wordt in het leerlingprofiel gevraagd om kort enkele karaktertrekken van de leerling, gebaseerd op de vijf dimensies van de Five Factor Personality Inventory (Hendriks, 1997) aan te geven. Op een 5-puntsschaal kan de leerkracht het kind typeren tussen de polen:

- extravert versus introvert
- onverdraagzaam versus verdraagzaam
- ordelijk versus niet-ordelijk
- emotioneel versus niet-emotioneel
- autonoom, onafhankelijk versus niet-autonoom, volgzaam

Het middelste punt van de 5-puntsschaal wordt op het profiel aangeduid met: ‘tussen-in’. Een score onder de 3 betekent hier dus, bijvoorbeeld, meer extravert dan introvert; en een score ver boven de 3 betekent: duidelijk meer verdraagzaam dan onverdraagzaam.

In Tabel 7.28 - 7.33 geven we de gemiddelden voor de vijf karaktertrekken weer, eerst weer onderverdeeld naar steekproef en groep, en dan nog verder naar sociaal-etnische herkomst.

Tabel 7.28 – Schaalscores ‘karakter’, naar steekproef en groep

referentiesteekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
extravert vs. introvert	2.44	1.14	9308	2.60	1.18	8800	2.63	1.19	7974
onverdraagzaam vs. verdraagzaam	3.46	1.08	9301	3.49	1.12	8799	3.54	1.08	7968
ordelijk vs. niet-ordelijk	2.67	1.02	9299	2.85	1.12	8800	2.82	1.10	7968
emotioneel vs. niet-emotioneel	2.90	1.00	9299	2.83	1.00	8799	2.93	1.01	7980
autonoom, onafh. vs. niet-autonoom, volgz.	2.76	0.99	9306	2.77	0.99	8800	2.67	1.00	7979

totale steekproef	groep 2			groep 5			groep 8		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n	gem.	sd	n
extravert vs. introvert	2.44	1.15	12627	2.57	1.17	11631	2.62	1.20	10764
onverdraagzaam vs. verdraagzaam	3.44	1.10	12607	3.46	1.13	11636	3.52	1.09	10759
ordelijk vs. niet-ordelijk	2.68	1.03	12611	2.87	1.12	11633	2.82	1.11	10759
emotioneel vs. niet-emotioneel	2.88	1.00	12616	2.83	1.00	11633	2.91	1.01	10771
autonoom, onafh. vs. niet-autonoom, volgz.	2.77	1.01	12611	2.78	1.00	11631	2.67	1.01	10772

Tabel 7.29 – Scores ‘extravert vs. introvert’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.52	1.16	724	2.57	1.15	1603
LBO aut.	2.41	1.17	1078	2.40	1.17	1638
MBO all.	2.53	1.16	470	2.51	1.19	932
MBO aut.	2.42	1.13	3595	2.40	1.13	4282
HBO/WO all.	2.71	1.20	255	2.61	1.19	461
HBO/WO aut.	2.43	1.13	2750	2.42	1.13	3139
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.61	1.17	730	2.56	1.18	1529
LBO aut.	2.50	1.17	1127	2.48	1.15	1668
MBO all.	2.60	1.16	422	2.59	1.16	801
MBO aut.	2.59	1.18	3380	2.55	1.16	3952
HBO/WO all.	2.81	1.15	181	2.70	1.18	346
HBO/WO aut.	2.64	1.20	2547	2.63	1.20	2839
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.63	1.16	710	2.59	1.20	1533
LBO aut.	2.63	1.21	1276	2.62	1.21	1790
MBO all.	2.63	1.15	345	2.63	1.17	685
MBO aut.	2.60	1.18	2981	2.58	1.18	3552
HBO/WO all.	2.73	1.20	186	2.73	1.23	325
HBO/WO aut.	2.67	1.21	2121	2.66	1.22	2417

Tabel 7.30 – Scores ‘onverdraagzaam vs. verdraagzaam’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	3.43	1.10	724	3.38	1.10	1595
LBO aut.	3.32	1.13	1078	3.30	1.13	1638
MBO all.	3.25	1.14	468	3.30	1.16	930
MBO aut.	3.47	1.06	3588	3.47	1.07	4273
HBO/WO all.	3.43	1.14	254	3.46	1.14	460
HBO/WO aut.	3.56	1.05	2752	3.56	1.05	3139
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.29	1.21	731	3.34	1.20	1535
LBO aut.	3.35	1.15	1127	3.28	1.14	1669
MBO all.	3.36	1.17	422	3.39	1.16	800
MBO aut.	3.49	1.10	3375	3.48	1.10	3947
HBO/WO all.	3.52	1.17	180	3.44	1.14	346
HBO/WO aut.	3.62	1.07	2548	3.63	1.07	2840
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.30	1.14	709	3.36	1.16	1533
LBO aut.	3.38	1.10	1276	3.36	1.11	1791
MBO all.	3.53	1.15	344	3.52	1.16	685
MBO aut.	3.58	1.05	2981	3.56	1.05	3550
HBO/WO all.	3.41	1.10	187	3.46	1.11	326
HBO/WO aut.	3.69	1.05	2117	3.69	1.05	2413

Tabel 7.31 – Scores ‘ordelijk vs. niet-ordelijk’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.71	0.99	726	2.76	1.03	1600
LBO aut.	2.86	1.04	1074	2.90	1.05	1635
MBO all.	2.69	1.01	468	2.65	1.05	929
MBO aut.	2.70	1.00	3590	2.70	1.01	4275
HBO/WO all.	2.57	1.07	255	2.53	1.05	461
HBO/WO aut.	2.56	1.00	2749	2.56	1.01	3138
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.85	1.09	731	2.84	1.11	1531
LBO aut.	3.03	1.09	1126	3.10	1.10	1666
MBO all.	2.93	1.10	421	2.86	1.13	800
MBO aut.	2.87	1.10	3380	2.87	1.10	3954
HBO/WO all.	2.66	1.08	181	2.75	1.13	347
HBO/WO aut.	2.75	1.14	2545	2.75	1.14	2836
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.85	1.05	709	2.82	1.09	1533
LBO aut.	3.00	1.11	1275	3.04	1.10	1788
MBO all.	2.71	1.08	345	2.69	1.11	686
MBO aut.	2.81	1.08	2978	2.84	1.08	3549
HBO/WO all.	2.71	1.02	187	2.68	1.08	326
HBO/WO aut.	2.72	1.14	2119	2.71	1.14	2415

Tabel 7.32 – Scores ‘emotioneel vs. niet-emotioneel’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.96	0.97	724	2.93	0.97	1599
LBO aut.	2.77	0.97	1074	2.75	0.99	1634
MBO all.	3.01	1.00	468	2.93	1.03	930
MBO aut.	2.91	0.99	3590	2.89	0.99	4277
HBO/WO all.	3.07	1.01	254	3.01	0.97	461
HBO/WO aut.	2.90	1.01	2751	2.88	1.02	3141
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.91	1.01	730	2.91	1.01	1528
LBO aut.	2.83	1.00	1125	2.75	1.00	1667
MBO all.	2.85	0.99	421	2.86	0.99	799
MBO aut.	2.80	1.00	3381	2.80	0.99	3955
HBO/WO all.	2.90	0.96	181	2.94	0.95	348
HBO/WO aut.	2.82	1.00	2544	2.82	1.00	2836
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.95	0.98	710	2.95	1.02	1534
LBO aut.	2.79	1.00	1278	2.75	1.00	1793
MBO all.	3.06	1.01	345	3.06	1.02	686
MBO aut.	2.90	1.01	2985	2.87	1.00	3554
HBO/WO all.	2.99	0.91	187	2.98	0.96	326
HBO/WO aut.	3.02	1.02	2120	3.01	1.02	2416

Tabel 7.33 – Scores ‘autonoom, onafhankelijk vs. niet-autonoom, volgzaam’, naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 2</i>						
LBO all.	2.98	0.99	725	2.93	1.03	1597
LBO aut.	2.96	0.99	1076	2.97	1.02	1635
MBO all.	2.89	0.98	470	2.85	1.03	929
MBO aut.	2.80	0.98	3591	2.79	0.99	4276
HBO/WO all.	2.71	1.02	254	2.70	1.03	460
HBO/WO aut.	2.54	0.95	2752	2.54	0.97	3141
<i>groep 5</i>						
LBO all.	2.90	1.05	730	2.92	1.04	1526
LBO aut.	2.98	0.99	1125	2.97	0.99	1667
MBO all.	2.96	1.06	421	2.89	1.03	799
MBO aut.	2.81	0.97	3381	2.80	0.97	3954
HBO/WO all.	2.66	0.96	181	2.78	0.97	348
HBO/WO aut.	2.56	0.97	2545	2.56	0.96	2837
<i>groep 8</i>						
LBO all.	2.85	1.03	710	2.80	1.05	1534
LBO aut.	2.92	0.98	1277	2.92	0.99	1792
MBO all.	2.69	0.97	344	2.69	1.01	685
MBO aut.	2.69	0.98	2985	2.68	0.98	3556
HBO/WO all.	2.65	0.96	187	2.60	1.00	326
HBO/WO aut.	2.43	0.98	2122	2.42	0.98	2418

8 De Leerlingenvragenlijst

8.1 Procedure en respons

In de groepen 5 en 8 is de leerlingen gevraagd een vragenlijst in te vullen met betrekking tot hun motivatie voor school.⁵ Aan de groep 8 leerlingen is een langere vragenlijst voorgelegd dan aan de leerlingen in groep 5. We zullen deze daarom apart bespreken. Uit de resultaten van een uitgevoerd proefonderzoek op 11 scholen bij ruim 500 leerlingen bleek de geschiktheid van de vragen voor jonge leerlingen en voor leerlingen met diverse sociale en etnische achtergronden (Van der Veen, 2007).

In de referentiesteekproef zijn door 17833 leerlingen de motivatievragen beantwoord. Ten opzichte van het totale leerlingenbestand met achtergrondkenmerken uit de schooladministraties is de respons 94.9% (groep 5: 94.8%; groep 8: 94.9%). Binnen de totale steekproef gaat het om 24218 leerlingen en een respons van 92.9% (groep 5: 92.4%; groep 8: 93.5%). Of er sprake is van selectieve uitval hebben we gecontroleerd door de verdeling naar sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen in het administratiebestand af te zetten tegen de verdeling naar sociaal-etnische achtergrond voor de leerlingen die de leerlingenvragenlijst hebben ingevuld. De resultaten hiervan zijn weergegeven in Tabel 8.1. We hebben de gegevens in de tabel zowel voor de referentiesteekproef als voor de totale steekproef weergegeven. De tabel bevat alleen de leerlingen waarvan de sociaal-etnische achtergrond bekend is.

Tabel 8.1 - Respons op de Leerlingenvragenlijst; verdeling sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en binnen het leerlingenvragenlijstbestand (in %)

	referentiesteekproef		totale steekproef	
	totaal	leerlingen	totaal	leerlingen
LBO all.	9.0	8.9	14.4	14.3
LBO aut.	15.0	14.8	16.1	15.8
MBO all.	4.8	4.7	7.0	6.9
MBO aut.	39.7	40.0	34.9	35.2
HBO/WO all.	2.3	2.3	3.2	3.1
HBO/WO aut.	29.3	29.2	24.4	24.6
n	16922	16132	23102	21526

⁵ Deze vragen zijn ook beantwoord door leerlingen in het derde jaar van het voortgezet onderwijs.

In zowel de referentiesteekproef als de totale steekproef verschilt de verdeling van de respons naar sociaal-etnische herkomst nauwelijks met die in de totale COOL-steekproef: de verschillen zijn hoogstens 0.3%.

8.2 Motivatievragen groep 5 én 8

In groep 5 en 8 zijn aan de leerlingen vragen gesteld over hun welbevinden in relatie met de leerkracht en in relatie met medeleerlingen, over hun cognitief zelfvertrouwen en over hun taakmotivatie. Met taakmotivatie wordt bedoeld de mate waarin leerlingen gericht zijn op het ontwikkelen van hun vaardigheden, op leren en het begrijpen van schoolwerk. Leerlingen zijn daarbij gericht op hun eigen prestaties en hoe die zich ontwikkelen en niet op de vergelijking met andere leerlingen.

De in totaal 24 items luiden als volgt:

Welbevinden in relatie met de leerkracht

- a. De juf/meester weet meestal wel hoe ik me voel
- b. Ik kan met de juf/meester over problemen praten
- c. Als ik me ongelukkig voel, kan ik daar met de juf/meester over praten
- d. Ik voel me bij de juf/meester op mijn gemak
- e. De juf/meester begrijpt mij
- f. Ik heb een goed contact met de juf/meester
- g. Ik zou liever een andere juf/meester hebben

Welbevinden in relatie met medeleerlingen

- h. Ik heb veel contact met mijn klasgenoten
- i. Ik zou liever in een andere klas zitten
- j. Wij hebben een leuke klas
- k. Ik kan goed met mijn klasgenoten overweg
- l. In mijn klas voel ik mij soms alleen
- m. Ik vind het leuk om met de kinderen in mijn klas om te gaan

Cognitief zelfvertrouwen (self-efficacy)

- n. Ik weet zeker dat dit jaar alles op school me wel zal lukken
- o. Ik kan op school zelfs de moeilijkste opdrachten maken als ik mijn best doe
- p. Ik kan al mijn werk voor school goed maken als ik maar genoeg tijd heb
- q. Ik kan bijna alles op school, als ik het maar blijf proberen
- r. Ik kan ook moeilijke dingen op school wel leren
- s. Ik weet zeker dat op school zelfs de moeilijkste taken me wel lukken

Taakmotivatie

- t. Ik ben tevreden als ik op school iets heb geleerd dat ik begrijp
- u. Ik maak liever moeilijke opdrachten waar ik iets nieuws van leer, dan gemakkelijke opdrachten
- v. Ik vind het fijn wanneer ik op school iets heb geleerd dat ik belangrijk vind
- w. Als ik op school iets niet meteen snap, ga ik er juist extra mijn best voor doen
- x. Ik vind het fijn wanneer ik op school iets nieuws heb geleerd

Bij cognitief zelfvertrouwen is gebruik gemaakt van de schaal 'self-efficacy' die afkomstig is van de 'Patterns of Adaptive Learning Survey (PALS)' (Midgley et al., 2000). Taakmotivatie is gemeten door gebruik te maken van een schaal door Seegers, Van Putten & De Brabander (2002). De vragen over het welbevinden van de leerling in relatie met de leerkracht en in relatie met de medeleerlingen zijn ontleend aan Peetsma, Wagenaar & De Kat (2001). Voor de beantwoording konden de leerlingen kiezen uit vijf antwoordcategorieën: (1) klopt helemaal niet, (2) klopt niet, (3) klopt soms wel/soms niet, (4) klopt, en (5) klopt precies.

8.2.1 Schaalconstructie

Er is een factoranalyse (principale componenten analyse met varimax rotatie) met vier factoren uitgevoerd op alle 24 items.⁶ De factoren verklaren samen 47% van de variantie. De resultaten zijn weergegeven in Tabel 8.2.

⁶ Deze analyses zijn uitgevoerd op de referentiesteekproef.

Tabel 8.2 - Factorladingen voor de schalen cognitief zelfvertrouwen, welbevinden met de leerkracht, met medeleerlingen en taakmotivatie (ladingen >0.30)

	cogn. zelfv.*	welb. lkr.	welb. ll.	taak mot.
Ik weet zeker dat op school zelfs de moeilijkste taken me wel lukken	0.81			
Ik kan op school zelfs de moeilijkste opdrachten maken als ik mijn best doe	0.78			
Ik kan ook moeilijke dingen op school wel leren	0.64			
Ik weet zeker dat dit jaar alles op school me wel zal lukken	0.61			
Ik kan bijna alles op school, als ik het maar blijf proberen	0.58			
Ik kan al mijn werk voor school goed maken als ik maar genoeg tijd heb	0.42			
Als ik me ongelukkig voel, kan ik daar met de juf/meester over praten		0.76		
Ik kan met de juf/meester over problemen praten		0.73		
Ik heb een goed contact met de juf/meester		0.60		
De juf/meester begrijpt mij		0.60		
Ik voel me bij de juf/meester op mijn gemak		0.60		
De juf/meester weet meestal wel hoe ik me voel		0.57		
Ik zou liever een andere juf/meester hebben		-0.51		-0.36
In mijn klas voel ik mij soms alleen			-0.72	
Ik kan goed met mijn klasgenoten overweg			0.66	
Ik zou liever in een andere klas zitten			-0.65	
Wij hebben een leuke klas			0.65	
Ik heb veel contact met mijn klasgenoten			0.63	
Ik vind het leuk om met de kinderen in mijn klas om te gaan			0.62	
Ik vind het fijn wanneer ik op school iets nieuws heb geleerd				0.71
Ik vind het fijn wanneer ik op school iets heb geleerd dat ik belangrijk vind				0.64
Ik ben tevreden als ik op school iets heb geleerd dat ik begrijp				0.58
Ik maak liever moeilijke opdrachten waar ik iets nieuws van leer, dan gemakkelijke opdrachten	0.43			0.58
Als ik op school iets niet meteen snap, ga ik er juist extra mijn best voor doen				0.58
betrouwbaarheid (alfa)	0.78	0.78	0.76	0.75

* cogn. zelfv. = cognitief zelfvertrouwen; welb. lkr. = welbevinden in relatie met de leerkracht; welb. ll. = welbevinden in relatie met medeleerlingen; taakmot. = taakmotivatie

Twee items hebben een hoge lading op twee factoren. Dit betreft het item 'Ik zou liever een andere juf/meester hebben' dat bedoeld is het welbevinden in relatie met de leerkracht te meten. Dit item laadt ook hoog op de factor taakmotivatie. Het andere item betreft 'Ik maak liever moeilijke opdrachten waar ik iets nieuws van leer, dan gemakkelijke opdrachten' dat zoals bedoeld het hoogst laadt op taakmotivatie, maar ook een hoge lading heeft op de factor cognitief zelfvertrouwen. We hebben de vier schalen gevormd door het gemiddelde te berekenen over de scores op de bij de schaal

behorende items voor zover ten minste tweederde bekend was. Hierbij zijn de scores op negatief geformuleerde items als ‘In mijn klas voel ik mij soms alleen’ omgecoörderd zodat de schaalscores lopen van weinig naar veel welbevinden/zelfvertrouwen/taakmotivatie.

8.2.2 Schaalscores

In Tabel 8.3 presenteren we eerst de gemiddelde schaalscores op de vier schalen naar steekproef en groep. In Tabel 8.4 – 8.7 zijn vervolgens de gemiddelde schaalscores naar steekproef, jaargroep en sociaal-etnische achtergrond weergegeven.

Tabel 8.3 - Schaalscores welbevinden in relatie met de leerkracht en in relatie met medeleerlingen, cognitief zelfvertrouwen en taakmotivatie, naar steekproef en groep

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>welbevinden in relatie met leerkracht</i>						
groep 5	3.80	0.58	8771	3.81	0.59	11599
groep 8	3.66	0.65	8090	3.67	0.66	10824
<i>welbevinden in relatie met medeleerlingen</i>						
groep 5	4.11	0.63	8783	4.10	0.65	11608
groep 8	4.17	0.64	8091	4.17	0.64	10827
<i>cognitief zelfvertrouwen</i>						
groep 5	3.78	0.66	8783	3.80	0.67	11614
groep 8	3.64	0.62	8085	3.66	0.63	10817
<i>taakoriëntatie</i>						
groep 5	4.18	0.62	8760	4.21	0.62	11588
groep 8	3.90	0.60	8066	3.94	0.60	10793

Tabel 8.4 - Schaalscores 'welbevinden in relatie met de leerkracht', naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.81	0.62	720	3.82	0.61	1533
LBO aut.	3.80	0.62	1110	3.83	0.62	1642
MBO all.	3.75	0.67	411	3.77	0.66	793
MBO aut.	3.82	0.56	3386	3.82	0.57	3955
HBO/WO all.	3.70	0.63	178	3.74	0.65	345
HBO/WO aut.	3.80	0.55	2544	3.79	0.56	2831
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.64	0.68	708	3.63	0.70	1529
LBO aut.	3.66	0.64	1271	3.67	0.65	1753
MBO all.	3.67	0.71	352	3.67	0.68	696
MBO aut.	3.67	0.65	3057	3.68	0.65	3612
HBO/WO all.	3.61	0.75	187	3.65	0.76	325
HBO/WO aut.	3.66	0.65	2151	3.67	0.65	2441

Tabel 8.5 - Schaalscores 'welbevinden in relatie met medeleerlingen', naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 5</i>						
LBO all.	4.04	0.68	720	4.06	0.68	1533
LBO aut.	4.08	0.66	1115	4.08	0.67	1645
MBO all.	4.00	0.70	411	4.02	0.70	793
MBO aut.	4.13	0.63	3389	4.12	0.64	3958
HBO/WO all.	4.05	0.61	177	4.06	0.71	344
HBO/WO aut.	4.15	0.59	2549	4.14	0.60	2835
<i>groep 8</i>						
LBO all.	4.22	0.58	709	4.23	0.61	1531
LBO aut.	4.13	0.67	1272	4.12	0.67	1753
MBO all.	4.18	0.64	352	4.17	0.64	697
MBO aut.	4.18	0.64	3057	4.18	0.64	3612
HBO/WO all.	4.15	0.64	188	4.19	0.61	326
HBO/WO aut.	4.15	0.63	2149	4.15	0.63	2440

Tabel 8.6 - Schaalscores 'cognitief zelfvertrouwen', naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 5</i>						
LBO all.	3.92	0.70	722	3.93	0.69	1538
LBO aut.	3.70	0.68	1115	3.74	0.69	1646
MBO all.	3.90	0.65	412	3.93	0.68	795
MBO aut.	3.75	0.66	3389	3.76	0.67	3959
HBO/WO all.	3.87	0.68	177	3.90	0.68	344
HBO/WO aut.	3.79	0.64	2547	3.79	0.64	2833
<i>groep 8</i>						
LBO all.	3.78	0.61	708	3.77	0.62	1528
LBO aut.	3.52	0.63	1273	3.52	0.65	1755
MBO all.	3.86	0.61	352	3.82	0.62	695
MBO aut.	3.58	0.60	3052	3.59	0.60	3607
HBO/WO all.	3.79	0.63	188	3.86	0.64	325
HBO/WO aut.	3.71	0.62	2148	3.71	0.62	2439

Tabel 8.7 - Schaalscores 'taakmotivatie', naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>groep 5</i>						
LBO all.	4.33	0.62	719	4.34	0.60	1534
LBO aut.	4.16	0.62	1113	4.18	0.63	1644
MBO all.	4.30	0.60	410	4.32	0.61	794
MBO aut.	4.15	0.63	3379	4.17	0.62	3949
HBO/WO all.	4.38	0.55	176	4.36	0.58	343
HBO/WO aut.	4.14	0.62	2544	4.15	0.62	2828
<i>groep 8</i>						
LBO all.	4.17	0.57	705	4.16	0.57	1525
LBO aut.	3.83	0.60	1268	3.84	0.60	1749
MBO all.	4.14	0.61	353	4.15	0.60	696
MBO aut.	3.85	0.59	3045	3.86	0.59	3596
HBO/WO all.	4.11	0.62	187	4.14	0.62	325
HBO/WO aut.	3.88	0.59	2144	3.89	0.59	2434

8.3 Extra motivatievragen groep 8

In groep 8 is een vertaalde versie van de Inventory of School Motivation van Ali & McInerney (2004) opgenomen. Deze vragenlijst bestaat uit 33 items die hieronder zijn weergegeven. De vragenlijst bevat acht schalen en vier dimensies. De dimensies zijn vetgedrukt weergegeven met daaronder steeds de twee bijbehorende schalen.

Bekwaming (mastery)

Taak (task)

1. Ik wil graag dat het nuttig is wat ik op school leer
2. Voor interessant werk doe ik beter mijn best
3. Ik zie graag dat mijn schoolwerk steeds beter wordt
4. Ik krijg graag de kans iets opnieuw te doen om het te verbeteren

Inzet (effort)

1. Als mijn schoolwerk vooruit gaat, doe ik nog beter mijn best
2. Ik doe goed mijn best op school omdat ik mijn schoolwerk interessant vind
3. Bij moeilijke problemen doe ik juist beter mijn best
4. Ik doe goed mijn best om nieuwe dingen op school te begrijpen
5. Ik probeer altijd mijn schoolwerk nog beter te doen

Prestatie (performance)

Sociale macht (social power)

1. Ik probeer vaak de leider van een groepje te zijn
2. Ik doe mijn best op school zodat ik de leider van een groepje word
3. Ik ben op school graag de leider van een groepje

Competitie (competition)

1. Ik wil graag de beste zijn
2. Ik ben alleen maar tevreden als ik een van de besten van de klas ben
3. Ik werk harder als ik beter dan andere kinderen probeer te zijn
4. Ik wil op school beter presteren dan mijn klasgenoten

Sociaal (social)

Sociale betrokkenheid (social concern)

1. Ik help graag andere kinderen goede cijfers te halen op school
2. Het kan me wat schelen hoe het met andere kinderen op school gaat
3. Ik help graag andere kinderen met hun schoolwerk, ook als ik zelf niet zo goed ben
4. Ik baal ervan als mijn vrienden/vriendinnen op school slechte cijfers halen
5. Ik vind het belangrijk dat kinderen elkaar helpen op school

Verwantschap (affiliation)

1. Ik werk op school het liefst zoveel mogelijk samen met andere kinderen
2. Ik doe mijn best op school als ik met andere kinderen samen werk
3. Ik werk op school liever samen met andere kinderen dan alleen

Extrinsiek (extrinsic)

Lof (praise)

1. Het is voor mij belangrijk om van mijn vrienden/vriendinnen complimentjes te krijgen voor mijn schoolwerk
2. Ik werk op school het beste als ik complimentjes krijg
3. Ik krijg graag complimentjes voor goed schoolwerk
4. Het is voor mij belangrijk om van mijn ouders complimentjes te krijgen voor mijn schoolwerk
5. Het is voor mij belangrijk om van de juf of meester complimentjes te krijgen voor mijn schoolwerk

Beloning (token)

1. Ik doe tijdens de les mijn best om een beloning van de juf of meester te krijgen
2. Als je op school 'bonuspunten' zou kunnen krijgen, zou ik beter mijn best doen
3. Ik vind het belangrijk een beloning te krijgen voor goed schoolwerk
4. Als ik op school beloningen zou krijgen zou ik beter mijn best doen

Net als bij de andere motivatievragen konden de leerlingen voor de beantwoording kiezen uit vijf antwoordcategorieën: (1) klopt helemaal niet, (2) klopt niet, (3) klopt soms wel/soms niet, (4) klopt en (5) klopt precies.

8.3.1 Schaalconstructie

Factoranalyse (principale componenten analyse met varimax rotatie) levert 7 factoren op die in totaal 57% van de variantie verklaren. Deze analyse levert geen duidelijke resultaten op: de meeste van de acht schalen vormen geen aparte factoren. Het item 'Het kan me wat schelen hoe het met andere kinderen op school gaat' blijkt ambigu: het is zowel opgevat als positieve als negatieve betrokkenheid met anderen. Een factoranalyse met vier factoren en 45% verklaarde variantie komt in grote lijnen overeen met de vier dimensies. De resultaten van deze analyse zijn weergegeven in Tabel 8.8.

Tabel 8.8 – Factorladingen voor de 33 items van de Inventory of School Motivation (ladingen >0.30)

	be- kwaming	extrin- siek	presta- tie	sociaal
<i>inzet</i>				
Als mijn schoolwerk vooruit gaat, doe ik nog beter mijn best	0.54			
Ik doe goed mijn best op school omdat ik mijn schoolwerk interessant vind	0.68			
Bij moeilijke problemen doe ik juist beter mijn best	0.60			
Ik doe goed mijn best om nieuwe dingen op school te begrijpen	0.72			
Ik probeer altijd mijn schoolwerk nog beter te doen	0.69			
<i>taak</i>				
Ik wil graag dat het nuttig is wat ik op school leer	0.55			
Voor interessant werk doe ik beter mijn best	0.30			
Ik zie graag dat mijn schoolwerk steeds beter wordt	0.56			
Ik krijg graag de kans iets opnieuw te doen om het te verbeteren	0.47			
<i>lof</i>				
Het is voor mij belangrijk om van mijn vrienden/vriendinnen complimentjes te krijgen voor mijn schoolwerk		0.68		
Ik werk op school het beste als ik complimentjes krijg		0.61		
Ik krijg graag complimentjes voor goed schoolwerk		0.63		
Het is voor mij belangrijk om van mijn ouders complimentjes te krijgen voor mijn schoolwerk		0.65		
Het is voor mij belangrijk om van de juf of meester complimentjes te krijgen voor mijn schoolwerk		0.77		
<i>beloning</i>				
Ik doe tijdens de les mijn best om een beloning van de juf of meester te krijgen		0.51		
Als je op school 'bonuspunten' zou kunnen krijgen, zou ik beter mijn best doen		0.53		
Ik vind het belangrijk een beloning te krijgen voor goed schoolwerk		0.71		
Als ik op school beloningen zou krijgen zou ik beter mijn best doen		0.64		
<i>competitie</i>				
Ik wil graag de beste zijn			0.70	
Ik ben alleen maar tevreden als ik een van de besten van de klas ben			0.60	
Ik werk harder als ik beter dan andere kinderen probeer te zijn	0.33		0.66	
Ik wil op school beter presteren dan mijn klasgenoten	0.34		0.66	
<i>sociale macht</i>				
Ik probeer vaak de leider van een groepje te zijn			0.74	
Ik doe mijn best op school zodat ik de leider van een groepje word			0.68	
Ik ben op school graag de leider van een groepje			0.76	

	be- kwaming	extrin- siek	presta- tie	sociaal
<i>verwantschap</i>				
Ik werk op school het liefst zoveel mogelijk samen met andere kinderen				0.74
Ik doe mijn best op school als ik met andere kinderen samen werk				0.55
Ik werk op school liever samen met andere kinderen dan alleen				0.79
<i>sociale betrokkenheid</i>				
Ik help graag andere kinderen goede cijfers te halen op school	0.58			0.33
Het kan me wat schelen hoe het met andere kinderen op school gaat				
Ik help graag andere kinderen met hun schoolwerk, ook als ik zelf niet zo goed ben	0.51			0.38
Ik baal ervan als mijn vrienden/vriendinnen op school slechte cijfers halen	0.43			0.33
Ik vind het belangrijk dat kinderen elkaar helpen op school	0.58			0.31
betrouwbaarheid (alfa)	0.80	0.85	0.84	0.72

Vier items van de factor ‘sociaal’ hebben een hoogste lading op de factor ‘bekwaming’. Deze items hebben echter ook een voldoende hoge lading op de bedoelde factor. We hebben daarom vier schalen gevormd voor de vier dimensies door de gemiddelde score te berekenen over de bij de betreffende dimensie behorende items voor zover ten minste twee derde van de scores bekend was. Het ambigue item ‘Het kan me wat schelen hoe het met andere kinderen op school gaat’ maakt geen deel uit van de schaal ‘sociaal’.

8.3.2 Schaalscores

In Tabel 8.9 presenteren we eerst de gemiddelde schaalscores op de vier schalen naar steekproef. In Tabel 8.10 zijn vervolgens de gemiddelde schaalscores naar steekproef, jaargroep en sociaal-etnische achtergrond weergegeven.

Tabel 8.9 - Schaalscores op de vier dimensies van de Inventory of School Motivation – groep 8, naar steekproef

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
bekwaming	3.72	0.58	7976	3.75	0.59	10365
extrinsiek	2.80	0.77	7976	2.82	0.78	10366
prestatie	2.02	0.75	7972	2.07	0.77	10359
sociaal	3.45	0.62	7978	3.45	0.62	10365

Tabel 8.10 - Schaalscores op de vier dimensies van de Inventory of School Motivati-on, naar steekproef, jaargroep en sociaal-etnische achtergrond – groep 8

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	Gem.	sd	n
<i>bekwaming</i>						
LBO all.	3.98	0.60	704	3.96	0.59	1442
LBO aut.	3.64	0.58	1253	3.66	0.58	1654
MBO all.	3.99	0.62	346	4.00	0.61	646
MBO aut.	3.66	0.56	3010	3.67	0.56	3475
HBO/WO all.	3.92	0.58	185	3.95	0.60	310
HBO/WO aut.	3.71	0.57	2116	3.71	0.56	2376
<i>extrinsiek</i>						
LBO all.	2.94	0.86	704	2.97	0.83	1442
LBO aut.	2.76	0.77	1253	2.78	0.76	1654
MBO all.	2.95	0.88	347	2.95	0.86	647
MBO aut.	2.78	0.74	3009	2.78	0.75	3475
HBO/WO all.	2.83	0.85	184	2.89	0.90	309
HBO/WO aut.	2.75	0.75	2118	2.76	0.74	2378
<i>prestatie</i>						
LBO all.	2.17	0.87	704	2.24	0.85	1440
LBO aut.	1.92	0.72	1253	1.96	0.72	1654
MBO all.	2.24	0.85	347	2.25	0.84	647
MBO aut.	1.97	0.72	3007	1.98	0.73	3473
HBO/WO all.	2.17	0.84	185	2.31	0.91	310
HBO/WO aut.	2.06	0.73	2114	2.07	0.73	2373
<i>sociaal</i>						
LBO all.	3.47	0.66	705	3.46	0.66	1442
LBO aut.	3.43	0.62	1252	3.44	0.61	1653
MBO all.	3.54	0.70	347	3.52	0.70	646
MBO aut.	3.45	0.62	3009	3.46	0.61	3474
HBO/WO all.	3.44	0.67	185	3.45	0.67	310
HBO/WO aut.	3.44	0.60	2119	3.44	0.59	2379

9 De vragenlijst Burgerschapscompetenties

9.1 De vragenlijst

In groep 8 is aan de leerlingen een vragenlijst Burgerschapscompetenties voorgelegd. Deze vragenlijst bevat het leerlingendeel van het meetinstrument voor burgerschapscompetenties voor jongeren van 11 tot 16 jaar. Dit meetinstrument, ontwikkeld door het Instituut voor de Lerarenopleiding en het SCO-Kohnstamm Instituut van de Universiteit van Amsterdam, bevat ook een vragenlijst voor docenten. Deze is in COOL echter niet gebruikt. De leerlingenvragenlijst is ook voorgelegd aan een deel van de steekproef in het voortgezet onderwijs, de afname daar heeft plaatsgevonden bij leerlingen in het derde leerjaar⁷.

Het meetinstrument burgerschap is ontwikkeld als antwoord op toenemende aandacht voor burgerschapsvorming in het onderwijs. De achtergronden daarvan en de overwegingen bij de keuzes voor aard en inhoud van het instrument worden hier niet beschreven, zie daarvoor Ten Dam e.a. (i.v.). Voor de redenen om de leerlingenvragenlijst op te nemen in het instrumentarium voor COOL verwijzen we naar het onderzoeksplan (ITS/SCO-Kohnstamm Instituut/GION/Cito, 2007).

In het meetinstrument is het begrip competentie uiteengelegd in vier componenten: kennis, reflectie, vaardigheden en attituden. Het begrip burgerschap is geoperationaliiseerd aan de hand van vier centrale sociale taken: democratisch handelen, maatschappelijke verantwoordelijkheid, omgaan met conflicten en omgaan met verschillen. Elk van deze taken is nader gedefinieerd, in algemene zin én voor de vier componenten afzonderlijk. Tabel 9.1 bevat alle definities⁸.

7 Zie voor de technische gegevens hiervan het basisrapport voortgezet onderwijs, in voorbereiding.

8 Naast de vier onderscheiden componenten kent het meetinstrument ook nog het aspect *gedrag*. Dit wordt gemeten in de vragenlijsten voor docenten en is daarom hier weggelaten.

Tabel 9.1 - Conceptuele definities burgerschapscompetenties per component per sociale taak

	Kennis	Reflectie	Vaardigheden	Attituden
	Een jongere met deze kennis ...	Een jongere met deze reflectie ...	Een jongere met deze vaardigheid	Een jongere met deze attitude ...
<i>Democratisch handelen</i> <i>Het aanvaarden van en bijdragen aan een democratische samenleving</i>	Weet wat democratische principes zijn en wat het handelen volgens die principes inhoudt.	Denkt na over (on)democratische kwesties en kwesties van (on)macht en (on)gelijke rechten.	Kan het eigen standpunt naar voren brengen en luisteren naar de standpunten van anderen.	Wil ieders stem horen, dialoog aangaan en een actieve, kritische bijdrage leveren.
<i>Maatschappelijke verantwoordelijkheid</i> <i>Medeverantwoordelijkheid nemen voor de leefgemeenschappen waartoe men behoort</i>	Kent sociale regels (wettelijke of ongeschreven regels voor het sociaal verkeer).	Denkt na over belangentegenstellingen, sociale cohesie, sociale processen (in- en uitsluiting) en eigen bijdrage aan sociale rechtvaardigheid.	Kan zich sociaal rechtvaardig opstellen	Wil zich sociaal rechtvaardig opstellen (niemand uitsluiten), is bereid tot zorg en hulp, wil de ander en het milieu niet schaden door eigen gedrag.
<i>Omgaan met conflicten</i> <i>Betreft (lichte) conflictsituaties of belangentegenstellingen waarbij de jongere zelf 'partij' is</i>	Kent manieren om conflicten op te lossen zoals zoeken naar win-win oplossingen, hulp van anderen inroepen, ongelijk bekennen, escalatie voorkomen.	Denkt na over hoe het conflict heeft kunnen ontstaan, over eigen en andermans rol daarin en over mogelijkheden om conflicten te voorkomen of op te lossen.	Kan naar de ander luisteren, zich in de ander verplaatsen en win-win oplossingen zoeken.	Wil conflicten onderzoeken, is bereid het standpunt van de ander serieus te nemen en samen naar een acceptabele oplossing zoeken.
<i>Omgaan met verschillen</i> <i>Betreft sociale, culturele, religieuze en uiterlijke verschillen</i>	Kent verschillen van culturele aard, heeft kennis van gedragsregels in verschillende sociale situaties, weet wanneer er sprake is van vooroordeel en discriminatie.	Denkt na over aard en gevolgen van verschillen tussen mensen, culturele achtergronden van gedrag en processen van in- en uitsluiting.	Kan zich bewegen in onbekende sociale situaties, zich aanpassen aan andermans wensen of gewoonten.	Wil andermans opvattingen en leefstijl leren kennen, staat positief tegenover verschillen.

Voor elke cel in Tabel 9.1 zijn vragen voor leerlingen geconstrueerd. Voor de componenten reflectie, vaardigheden en attituden is gebruik gemaakt van Likertschalen (4-puntsschaal). Voor de kenniscomponent zijn multiple-choice items gemaakt (met drie antwoordmogelijkheden, waarvan één het juiste antwoord). De items zijn gefor-

muleerd op het taalniveau van leerlingen uit groep 7/8 in het basisonderwijs. Op basis van exploratieve en confirmatieve factoranalyses op verschillende versies van het instrument (zie Ten Dam e.a., i.v.) is een vragenlijst ontstaan die bestaat uit 94 items, te weten:

- 27 kennis-items.
Deze gaan over weten, begrijpen, inzicht hebben in wat je het beste kunt doen in een specifieke situatie. Bij de kennis-items kiezen leerlingen het beste antwoordalternatief uit bij een vraag, bijvoorbeeld: 'Alle kinderen hebben recht: a) op zakgeld, b) om te kiezen bij wie je woont, c) op onderwijs'. In dit geval is optie c het goede antwoord.
- 28 reflectie-items.
Deze gaan over reflecteren, nadenken over. De voorgelegde vraag is: 'hoe vaak denk jij na over...', bijvoorbeeld '...of er naar leerlingen wordt geluisterd op jouw school?'. De antwoordopties zijn: (bijna) nooit, heel af en toe, vrij vaak, vaak.
- 15 vaardigheden-items.
Dit zijn 'self-efficacy' items, de leerling moet aangeven hoe goed hij/zij zichzelf ergens in vindt. De voorgelegde vraag is 'hoe goed ben jij in...', bijvoorbeeld '...bij een ruzie een oplossing vinden waarmee iedereen tevreden is?'. De antwoordopties zijn: helemaal niet goed, niet zo goed, best wel goed, heel goed.
- 24 attituden-items.
Deze gaan over iets vinden (menen), willen, tot iets bereid zijn. De voorgelegde vraag is 'hoe goed past een uitspraak bij jou?'. Een voorbeelduitspraak is 'ik vind het leuk om iets te weten van verschillende soorten geloof'. De antwoordopties zijn: past helemaal niet bij mij, past niet erg bij mij, past best wel wat bij mij, past helemaal bij mij.

De items zijn overwegend positief geformuleerd. Om antwoordtendentie tegen te gaan, zijn bij de component attitude drie extra negatieve items opgenomen. Bij de component reflectie zijn om dezelfde reden vier dummy-items opgenomen. Dit zijn items die inhoudelijk niet tot het te meten domein horen en die daardoor de respondent 'dwingen' even opnieuw na te denken over het te geven antwoord. Verder bevat de vragenlijst vijf items voor het meten van sociale wenselijkheid. Deze in totaal 15 extra items maken geen deel uit van de bedoelde schalen en zijn dus bij de schaalconstructie genegeerd.

9.2 Respons

In totaal zitten er in het leerlingenbestand met achtergrondkenmerken 11609 leerlingen in groep 8. Van 10544 (90.8%) van deze leerlingen beschikken we ook over een vragenlijst Burgerschapscompetenties. In de referentiesteekproef is de respons hoger: 94.7%.

Of er sprake is van selectieve uitval hebben we gecontroleerd door de verdeling naar sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen in het administratiebestand af te zetten tegen de verdeling naar sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen die de vragenlijst burgerschapscompetenties hebben ingevuld. De resultaten hiervan zijn weergegeven in Tabel 9.2.

Tabel 9.2 - Respons op de vragenlijst Burgerschapscompetenties; verdeling sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en binnen het burgerschapsbestand (in %)

	referentiesteekproef		totale steekproef	
	totaal	burgerschap	totaal	burgerschap
LBO all.	9.1	9.1	14.7	14.4
LBO aut.	16.7	16.5	17.3	16.9
MBO all.	4.5	4.5	6.7	6.4
MBO aut.	39.2	39.6	34.6	35.1
HBO/WO all.	2.4	2.4	3.1	3.1
HBO/WO aut.	28.1	27.9	23.6	24.1
n	8130	7713	11084	10063

In de referentiesteekproef komt de verdeling van de respons naar sociaal-etnische achtergrond vrijwel overeen met die in de totale steekproef: de verschillen zijn hoogstens 0.4%. In de totale steekproef is het verschil hoogstens 0.5%.

9.3 Schalen

De items uit de vragenlijst vormen samen vier hoofdschalen en 17 subschalen. De vier hoofdschalen zijn de totaalschalen voor kennis, reflectie, vaardigheden en attitudes. De subschalen representeren ieder een cel uit Tabel 9.1, met enkele uitzonderingen:

- De vaardigheid democratisch handelen bleek in de factoranalyses⁹ te bestaan uit twee factoren; hiervoor zijn dus twee subschalen gevormd: (1) eigen mening naar voren kunnen brengen en (2) naar anderen kunnen luisteren.

⁹ Er zijn exploratieve en confirmatieve factoranalyses uitgevoerd in de fase van de instrumentconstructie. Voor de technische gegevens hiervan verwijzen we naar Ten Dam e.a. (i.v.) In COOL zijn de resulterende subschalen gebruikt.

- De attitude democratisch handelen bleek in de factoranalyses eveneens te bestaan uit twee factoren; hiervoor zijn ook twee subschalen gevormd: (1) ieders stem willen horen en (2) kritische bijdrage willen leveren.
- De vaardigheid maatschappelijk verantwoord handelen en de vaardigheid omgaan met conflicten bleken niet goed onderscheidbaar en zijn samengevoegd tot één subschaal.

De subschalen hebben in de regel wel, maar niet in alle gevallen, een voldoende betrouwbaarheid. Voor de subschalen van kennis varieert de betrouwbaarheid van 0.55 tot 0.67, voor de subschalen van reflectie van 0.82 tot 0.88, voor de subschalen van vaardigheid van 0.67 tot 0.78 en voor de subschalen van attitude van 0.57 tot 0.83. We presenteren hier alleen de betrouwbaarheden van de hoofdschalen, die in alle gevallen voldoende hoog zijn.

In onderstaande tabellen staan de items per hoofdschaal en per subschaal, met de betrouwbaarheid (Cronbachs alfa) van de hoofdschaal. De items uit de kennistoets zijn ingekort; met ... wordt aangegeven dat tekstdelen zijn weggelaten.

Tabel 9.3 – Overzicht items ‘kennis’

Kennis totaal: 27 items, alfa 0.81. Vraagvorm: het juiste, respectievelijk beste antwoord kiezen

subschaal kennis democratisch handelen (8 items)

Wetten zijn ... Wat is het juiste antwoord?

Dat er verschillende politieke partijen zijn is belangrijk omdat ...

In Nederland bestaan verschillende kranten en televisiezenders. Dat is belangrijk omdat ...

Een land wordt ‘ondemocratisch’ genoemd als ...

... schoolfeest ... Wat is een democratische manier om die leerlingen te kiezen?

Alle kinderen hebben recht op ... Wat is het juiste antwoord?

... speelplaats in de straat ... Hoe kunnen ze dat op een democratische manier bereiken?

... democratische spelregels ... Waar let je dan op?

subschaal kennis maatschappelijk verantwoord handelen (6 items)

Waarom is het verboden om te roken in de bus of de trein?

Je merkt dat je fiets is gestolen. Wat kun je nu *het beste* doen?

... foute beslissing scheidsrechter ... Wat hoor je dan te doen?

Toen je boos was, heb je de buurman flink uitgescholden. Wat kun je nu *het beste* doen?

... fiets van klasgenoot ... Wat kun je *het beste* doen?

... oude man in bus ... Wat moet je doen?

subschaal kennis omgaan met conflicten (7 items)

... *alle drie iets anders willen* ... Wat is de beste oplossing?

... ruzie op het schoolplein ... Wat kun je *het beste* doen?

... zelf fout bij ruzie met klasgenoot ... Wat kun je *het beste* doen?

... vrienden pesten vriendelijke buurvrouw ... Wat kun je *het beste* doen?

... *ruzie wordt steeds erger* ... Wat kun je *het beste* doen?

... om de beurt afwassen ... Wat kun je *het beste* doen?

... balspel op sportdag ... Wat is *de beste* oplossing?

subschaal kennis omgaan met verschillen (6 items)

Het is een vooroordeel als iemand zegt dat

... Wim even de klas uit ... Waarom doet de lerares dat?

... *baan in een winkel* ... Wanneer is het discriminatie als zij de baan niet krijgt?

Welke van de volgende uitspraken is waar?

Uitspraken zoals 'dikke mensen zijn gezellig' [...] zijn voorbeelden van

... thuis bij Esra ... Wat kan Anouk *het beste* zeggen?

Tabel 9.4 – Overzicht items 'reflectie'

Reflectie totaal: 28 items, alfa 0.94. Vraagvorm: hoe vaak denk je over....

subschaal reflectie democratisch handelen (6 items)

Gelijke rechten van mensen met een verschillende huidskleur

Of de regering genoeg luistert naar mensen die veranderingen willen

Of er naar leerlingen wordt geluisterd op jouw school

Of er in je klas genoeg rekening gehouden wordt met wat iedereen wil

Hoe je kan zorgen dat er wat verandert op school

Of je meer zou moeten luisteren naar leerlingen die nauwelijks iets durven zeggen

subschaal reflectie maatschappelijke verantwoord handelen (6 items)

Hoe het komt dat er rijke en arme landen zijn

Of het eerlijk of oneerlijk is dat sommige kinderen meer vrienden hebben dan andere

Hoe het komt dat sommige leerlingen pesten

Hoe het komt dat sommige leerlingen graag de baas spelen

Wat jij kan doen om te zorgen dat er minder gepest wordt op school

Wat jij kan doen voor mensen die het minder goed hebben dan jij

subschaal reflectie omgaan met conflicten (8 items)

Of de ander misschien toch gelijk had

Hoe de ruzie voorkomen had kunnen worden

Wat je zelf fout hebt gedaan

Waarom de ander zich zo heeft gedragen

Of je in een andere situatie hetzelfde zou doen

Of je het beter anders had kunnen aanpakken

Of je het beter anders had kunnen aanpakken

Wat jijzelf hebt gedaan waardoor de ruzie ontstond

subschaal reflectie omgaan met verschillen (8 items)

Of geloof iets uitmaakt voor hoe je bent

Waarom sommige meisjes een hoofddoek willen dragen

Waarom sommige ouders hun kinderen verbieden om te gaan met kinderen uit een andere cultuur

Hoe het komt dat sommige kinderen zichzelf beter vinden dan een ander

Hoe het komt dat mensen van verschillende afkomst weinig met elkaar omgaan (afkomst is: waar je geboren bent, wie je ouders zijn)

Hoe het komt dat je het ene kind eerder als vriend uitkiest dan het andere kind

Waarom sommige kinderen niet met andere kinderen willen omgaan

Hoe het komt dat sommige klassen bestaan uit allemaal groepjes die niet zo veel met elkaar te maken willen hebben

Tabel 9.5 – Overzicht items ‘vaardigheden’

Vaardigheden totaal: 15 items, alfa 0.85. Vraagvorm: hoe goed ben jij in.....

subschaal vaardigheid democratisch handelen 1 – eigen mening naar voren kunnen brengen (3 items)

In een discussie duidelijk maken wat je vindt
Vasthouden aan je eigen mening, als je echt gelijk hebt
Opkomen voor je opvatting

subschaal vaardigheid democratisch handelen 2 – naar anderen kunnen luisteren (3 items)

Anderen uit laten spreken
Luisteren naar de redenen waarom anderen iets anders kiezen
Snappen hoe een ander denkt

subschaal vaardigheid maatschappelijk verantwoord handelen en omgaan met conflicten (5 items)

Indenken hoe een ander zich voelt en daarmee rekening houden
Je voorstellen hoe een ander zich voelt als jij een mening over hem of haar geeft
Weer vrienden maken
Begrijpen wat de ander voelt
Een oplossing verzinnen waarmee iedereen tevreden is

subschaal vaardigheid omgaan met verschillen (4 items)

Je aanpassen aan andermans regels en gewoonten
Je normaal gedragen in een onbekende omgeving
Je taalgebruik aanpassen aan degene met wie je spreekt
Rekening houden met de wensen van anderen als je samen een beslissing moet nemen

Tabel 9.6 – Overzicht items ‘attituden’

Attituden totaal: 24 items, alfa 0.90. Vraagvorm: wat past bij jou?

subschaal attitude democratisch handelen 1 – ieders stem willen horen (3 items)

Mensen moeten goed naar elkaar luisteren, ook al verschillen ze van mening
Als iemand in de klas het ergens mee oneens is, moet hij/zij de kans krijgen om dat uit te leggen
In een discussie moet iedereen de kans krijgen om iets te zeggen

subschaal attitude democratische handelen 2 – kritische bijdrage willen leveren (3 items)

Ik wil graag met anderen praten over wat er in de wereld gebeurt
Als we in de klas praten over een onderwerp uit het nieuws, wil ik daar ook wel iets over zeggen
Ik vind het belangrijk dat kinderen en jongeren zich inzetten voor een rechtvaardige wereld

subschaal attitude maatschappelijk verantwoord handelen (6 items)

Als we in de klas praten over een onderwerp uit het nieuws, wil ik daar ook wel iets over zeggen
Ik vind het belangrijk dat kinderen en jongeren zich inzetten voor een rechtvaardige wereld
Als ik met vrienden in het park een picknick heb gehad, is het normaal dat we de rommel opruimen
Je moet sorry zeggen als je iets hebt gedaan waar de ander verdriet van heeft
Het is normaal dat je meehelpt in het huishouden (bijvoorbeeld met afwassen, tafeldekken, opruimen, schoonmaken)
Als een klasgenoot lang ziek is, vind ik dat er iemand uit de klas bij hem op bezoek moet gaan

subschaal attitude omgaan met conflicten (6 items)

Als ik ruzie heb, dan wil ik rekening houden met de ander

Als ik ruzie heb, wil ik met de ander goed blijven omgaan, ook als we het niet eens worden

Als ik ruzie heb, probeer ik de ander serieus te nemen

Als ik ruzie heb, wil ik uitzoeken waar we het eens zijn en waar we van mening verschillen

Als ik ruzie heb, ben ik bereid een oplossing te zoeken waar we allebei tevreden mee kunnen zijn

Als ik ruzie heb, wil ik wel toegeven als ik merk dat ik ongelijk heb

subschaal attitude omgaan met verschillen (6 items)

Ik ben er nieuwsgierig naar hoe mensen in andere landen leven

Ik vind het goed iets te leren over andere culturen

Ik vind het leuk om iets te weten van verschillende soorten geloof

Versillen in culturen maken het leven leuker

Ik vind het leuk om mensen te kennen die een ander geloof hebben

Ik vind het leuk om te gaan met mensen die andere gewoonten hebben dan ik

9.4 Schaalscores

In Tabel 9.7 en 9.8 presenteren we de gemiddelde schaalscores naar steekproef en vervolgens ook nog naar sociaal-etnische achtergrond, voor groep 8. We beperken ons hier tot de scores op de vier hoofdschalen (kennis, reflectie, vaardigheden en attituden).

Tabel 9.7 - Schaalscores op de vier componenten van burgerschapscompetentie, naar steekproef – groep 8

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
kennis	0.76	0.17	8016	0.75	0.18	10445
reflectie	2.28	0.56	8022	2.31	0.57	10447
vaardigheden	3.03	0.40	7992	3.03	0.40	10318
attituden	2.98	0.41	8041	2.99	0.42	10477

Tabel 9.8 - Schaalscores op de vier componenten van burgerschapscompetentie, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond – groep 8

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>kennis</i>						
LBO all.	0.70	0.17	693	0.69	0.18	1435
LBO aut.	0.73	0.17	1262	0.71	0.19	1685
MBO all.	0.74	0.17	348	0.72	0.18	643
MBO aut.	0.77	0.16	3027	0.76	0.17	3503
HBO/WO all.	0.75	0.18	184	0.73	0.19	308
HBO/WO aut.	0.82	0.16	2134	0.81	0.16	2401
<i>reflectie</i>						
LBO all.	2.42	0.55	695	2.43	0.56	1434
LBO aut.	2.21	0.57	1261	2.23	0.57	1684
MBO all.	2.51	0.58	348	2.49	0.59	642
MBO aut.	2.23	0.56	3028	2.24	0.56	3503
HBO/WO all.	2.40	0.54	183	2.41	0.55	307
HBO/WO aut.	2.31	0.54	2134	2.31	0.54	2401
<i>vaardigheden</i>						
LBO all.	3.13	0.40	697	3.11	0.42	1423
LBO aut.	2.96	0.40	1253	2.97	0.40	1642
MBO all.	3.16	0.42	347	3.16	0.42	634
MBO aut.	2.99	0.39	3016	3.00	0.40	3465
HBO/WO all.	3.08	0.42	183	3.08	0.42	303
HBO/WO aut.	3.05	0.38	2124	3.04	0.38	2377
<i>attituden</i>						
LBO all.	3.11	0.40	701	3.09	0.41	1447
LBO aut.	2.89	0.42	1263	2.90	0.42	1688
MBO all.	3.14	0.43	348	3.13	0.44	643
MBO aut.	2.94	0.40	3034	2.94	0.41	3510
HBO/WO all.	3.08	0.44	183	3.07	0.44	307
HBO/WO aut.	3.01	0.40	2139	3.01	0.41	2407

10 Het uitstroomformulier groep 8

10.1 Het uitstroomformulier

Het uitstroomformulier is ontwikkeld om de situatie van de leerling aan het einde van het basisonderwijs in kaart te brengen. Het bevat vragen over het vervolgadvis basisonderwijs en de behaalde scores op de Eindtoets basisonderwijs van het Cito. Wat die toets betreft is niet alleen de totaalscore opgevraagd, maar ook de deelscores voor de onderdelen taal, rekenen, studievaardigheden en wereldoriëntatie. Dit laatste onderdeel is overigens op veel scholen niet afgenomen. Het spreekt voor zich dat het uitstroomformulier alleen is ingevuld voor leerlingen in groep 8. Hiervoor zijn de formulieren in mei 2008 opgestuurd naar de scholen. Reden voor deze latere verzending is dat pas dan het vervolgadvis definitief bekend is.

10.2 Respons

Het COOL-bestand bevat voor groep 8 gegevens van 8545 leerlingen in de referentiesteekproef en 11609 in de totale steekproef. In de referentiesteekproef is voor 88.7% van de leerlingen het uitstroomformulier ingevuld en voor 89.0% van de leerlingen in de totale steekproef.

Om op mogelijk selectieve uitval te controleren is de feitelijke verdeling van de sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen in het administratiebestand afgezet tegen de verdeling in het uitstroombestand. Tabel 10.1 laat de verdelingen zien, uitgesplitst naar referentiesteekproef en totale steekproef.

Tabel 10.1 – Respons op het uitstroomformulier: verdeling sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en binnen het uitstroombestand (in %)

	referentiesteekproef		totale steekproef	
	totaal	uitstroom	totaal	uitstroom
LBO all.	9.1	8.7	14.7	14.7
LBO aut.	16.7	16.8	17.3	17.4
MBO all.	4.5	4.0	6.7	6.5
MBO aut.	39.2	39.5	34.6	34.4
HBO/WO all.	2.4	2.3	3.1	3.1
HBO/WO aut.	28.1	28.7	23.6	23.8
n	8130	7245	11084	9948

De verschillen tussen de verdeling van sociaal-etnische achtergrond binnen het totaalbestand en het uitstroombestand zijn uitermate klein, hooguit 0.6%-punten.

10.3 De Eindtoets basisonderwijs

Aan de Eindtoets basisonderwijs van het Cito (zie www.cito.nl) nemen elk voorjaar ruim 6000 basisscholen deel. Dat is meer dan 80% van alle Nederlandse basisscholen. Van de leerlingen die aan COOL hebben deelgenomen en waarvan de uitstroomformulieren zijn ingevuld, heeft in de referentiesteekproef 74.2% ook aan de Eindtoets basisonderwijs meegedaan. Binnen de totale steekproef ligt de deelname op 79.3%.

De vraag is of er verschillen in deelname zijn tussen de sociaal-etnische categorieën. Dit is weergegeven in Tabel 10.2.

Tabel 10.2 – Deelname aan de Eindtoets basisonderwijs, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond (in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
	LBO all.	74.5
LBO aut.	72.1	78.0
MBO all.	77.7	87.6
MBO aut.	74.1	77.6
HBO/WO all.	78.4	85.9
HBO/WO aut.	74.1	76.5
n	7245	9948

De tabel laat zien dat een groter deel van de allochtone leerlingen aan de Eindtoets heeft deelgenomen dan van de autochtone leerlingen. Dit geldt voor beide steekproeven. In de totale steekproef liggen de percentages bovendien nog veel (tot 10%-punten) hoger dan in de referentiesteekproef. (Dit was overigens in het PRIMA-cohortonderzoek ook al zo, al waren daar de verschillen tussen referentie- en totale steekproef minder groot).

De totaalscore op de Cito-Eindtoets varieert van 500 tot en met 550. Deze totaalscore is de (bewerkte) optelsom van de scores op drie onderdelen: taal, rekenen en studievvaardigheden. Wereldoriëntatie is een facultatief onderdeel dat minder vaak wordt afgenomen en niet in de totaalscore is verwerkt. De taaltoets bestaat uit 100 items, de rekentoets uit 60, de toets studievvaardigheden 40 en de toets wereldoriëntatie uit 90 items. In Tabel 10.3 presenteren we allereerst de scores op de Eindtoets uitgesplitst naar steekproef. In Tabel 10.4 volgen vervolgens de resultaten van de leerlingen op de onderdelen van de Eindtoets en de totaalscore, uitgesplitst naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond.

Tabel 10.3 – Resultaten op de Eindtoets basisonderwijs, naar steekproef

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
taal	71.8	14.2	5588	70.5	14.2	8128
rekenen	42.8	10.9	5587	42.0	11.2	8122
studievvaardigheden	29.1	6.5	5561	28.5	6.6	8097
wereldoriëntatie	62.0	13.3	4750	60.3	13.7	6781
totaal	533.9	10.2	5623	532.9	10.3	8194

Tabel 10.4 – Resultaten op de Eindtoets basisonderwijs, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond

	referentiesteekproef			totale steekproef		
	gem.	sd	n	gem.	sd	n
<i>Taal</i>						
LBO all.	62.3	13.7	459	63.2	13.6	1217
LBO aut.	65.9	14.9	872	65.5	14.2	1335
MBO all.	67.4	14.5	226	66.8	13.6	566
MBO aut.	72.2	13.1	2107	71.8	13.1	2641
HBO/WO all.	70.1	13.8	128	71.2	13.2	262
HBO/WO aut.	78.5	11.8	1539	78.2	11.8	1811
<i>Rekenen</i>						
LBO all.	38.4	12.0	461	38.8	11.7	1218
LBO aut.	38.4	11.2	867	37.8	11.3	1328
MBO all.	41.0	11.8	225	40.6	11.6	565
MBO aut.	42.6	10.4	2110	42.4	10.4	2645
HBO/WO all.	43.0	11.5	126	43.9	11.2	260
HBO/WO aut.	47.3	9.1	1541	47.0	9.3	1810
<i>Studievaardigheden</i>						
LBO all.	25.0	6.6	459	25.5	6.8	1215
LBO aut.	26.4	6.7	863	26.1	6.7	1324
MBO all.	27.9	6.6	223	27.4	6.5	563
MBO aut.	29.1	6.1	2103	28.9	6.1	2638
HBO/WO all.	28.7	6.5	123	29.3	6.2	257
HBO/WO aut.	31.9	5.4	1533	31.8	5.5	1804
<i>Wereldoriëntatie</i>						
LBO all.	51.0	13.8	341	51.5	13.5	886
LBO aut.	56.8	12.8	730	55.6	12.8	1130
MBO all.	56.1	13.9	176	54.7	13.5	435
MBO aut.	62.5	12.3	1877	61.8	12.3	2349
HBO/WO all.	61.6	12.1	102	60.6	12.9	203
HBO/WO aut.	68.4	11.1	1315	68.1	11.3	1536
<i>Eindtoets totaal</i>						
LBO all.	527.6	10.1	471	528.1	10.1	1241
LBO aut.	529.1	10.2	880	528.6	10.2	1354
MBO all.	531.8	10.1	227	530.8	10.0	570
MBO aut.	534.1	9.5	2118	533.7	9.5	2656
HBO/WO all.	532.9	10.4	131	533.7	10.1	267
HBO/WO aut.	539.1	8.3	1538	538.8	8.4	1810

10.4 Vervolgadvies voortgezet onderwijs

Aan de leerkrachten is de vraag gesteld ‘Welk advies voor voortgezet onderwijs heeft de betrokken leerling ontvangen? N.B. U kunt meerdere antwoorden aanstrepen als er sprake is van een gecombineerd advies.’ Zij konden kiezen uit acht adviezen en de opties ‘(nog) geen advies’ en ‘ander advies’. In Tabel 10.5 volgt allereerst een overzicht van de resulterende enkelvoudige en combinatie-adviezen uitgesplitst naar steekproef; vervolgens volgt in Tabel 10.6 nog een nadere uitsplitsing naar sociaal-etnische achtergrond. De opties ‘(nog) geen advies’ en ‘ander advies’ zijn in deze tabellen niet opgenomen.

Tabel 10.5 – Advies voortgezet onderwijs, naar steekproef (in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
VWO	13.8	12.2
HAVO/VWO	12.1	11.1
HAVO	15.6	14.8
VMBO-TL/HAVO	9.2	9.1
VMBO-TL	16.8	17.0
VMBO-GL/TL	2.7	2.4
VMBO-GL	4.3	4.6
VMBO-KBL/GL	0.9	0.9
VMBO-KBL	11.0	11.8
VMBO-BBL/KBL	1.6	1.8
VMBO-BBL	3.4	4.2
VMBO-LWO/BBL	0.3	0.3
VMBO-LWO	7.6	9.0
VMBO-PRO/LWO	0.0	0.1
VMBO-PRO	0.6	0.7
n	7273	9881

Tabel 10.6 – Advies voortgezet onderwijs, naar steekproef en sociaal-etnische achtergrond (in %)

referentiesteekproef	LBO all.	LBO aut.	MBO all.	MBO aut.	HBO/WO all.	HBO/WO aut.
VWO	3.2	4.1	8.6	10.9	10.2	27.6
HAVO/VWO	6.8	6.3	9.3	12.1	12.1	18.2
HAVO	7.8	10.4	19.6	16.1	17.8	18.9
VMBO-TL/HAVO	8.1	7.3	8.9	10.5	14.0	8.8
VMBO-TL	18.5	17.4	13.6	18.7	18.5	13.4
VMBO-GL/TL	2.0	2.7	3.2	3.5	2.5	1.6
VMBO-GL	3.7	5.8	3.9	4.8	3.8	2.7
VMBO-KBL/GL	1.4	2.1	1.1	0.7	0.0	0.5
VMBO-KBL	17.1	18.7	14.3	11.3	10.2	4.4
VMBO-BBL/KBL	2.7	2.7	1.1	1.7	0.6	0.5
VMBO-BBL	6.3	6.4	3.6	3.1	3.2	1.1
VMBO-LWO/BBL	0.2	0.6	0.4	0.4	0.0	0.0
VMBO-LWO	20.5	14.3	11.4	5.9	5.7	2.1
VMBO-PRO/LWO	0.0	0.1	0.4	0.0	0.0	0.0
VMBO-PRO	1.7	1.2	0.7	0.3	1.3	0.0
n	590	1158	280	2749	157	2006

totale steekproef	LBO all.	LBO aut.	MBO all.	MBO aut.	HBO/WO all.	HBO/WO aut.
VWO	3.8	3.3	8.2	10.4	12.6	27.0
HAVO/VWO	6.1	5.6	8.1	12.0	14.0	18.0
HAVO	9.1	9.8	16.1	15.7	17.4	19.1
VMBO-TL/HAVO	8.4	7.4	11.1	10.4	11.9	8.5
VMBO-TL	17.7	17.3	14.8	18.9	18.1	13.5
VMBO-GL/TL	1.5	2.3	2.1	3.1	1.7	1.8
VMBO-GL	5.5	5.9	4.5	5.0	3.1	2.7
VMBO-KBL/GL	1.0	1.9	1.0	0.7	0.7	0.6
VMBO-KBL	16.1	19.0	14.4	11.7	8.2	4.4
VMBO-BBL/KBL	2.5	2.5	1.8	1.9	0.7	0.7
VMBO-BBL	7.6	7.3	5.5	3.3	4.4	1.2
VMBO-LWO/BBL	0.7	0.5	0.2	0.3	0.0	0.0
VMBO-LWO	18.9	15.1	11.5	6.3	6.5	2.4
VMBO-PRO/LWO	0.0	0.3	0.2	0.0	0.0	0.0
VMBO-PRO	1.2	1.7	0.6	0.4	0.7	0.1
n	1370	1655	620	3293	293	2278

Deel IV

De gezinsgegevens

11 De oudervragenlijst

11.1 Inleiding

De ouders van de leerlingen in de groepen 2, 5 en 8 is verzocht een schriftelijke vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst bestond uit drie delen: A. Samenstelling van het gezin, B. Achtergrondgegevens van de ouders of verzorgers, en C. De voor- en vroegschoolse periode. Deel C hoefde alleen door de ouders van kinderen in groep 2 te worden beantwoord.

De vragenlijst is voor een belangrijk deel dezelfde als die welke in het PRIMA-onderzoek is gebruikt (vgl. Driessen, Van Langen & Vierke, 2006). Het algemene doel van deze vragenlijst is om een indruk te krijgen van de situatie waarin het kind thuis opgroeit. Daartoe wordt informatie gevraagd over een serie gezinsstructurele en gezinsculturele kenmerken. Onder de eerste groep vallen aspecten als gezinssamenstelling, sociaal milieu, en geboorteland. Onder de tweede groep vallen kenmerken die te maken hebben met de religie en taal. Voor groep 2 zijn ook vragen gesteld over taalstimuleringsactiviteiten in het gezin en over het bezoek van een kinderdagverblijf en peuterspeelzaal en deelname aan voor- en vroegschoolse programma's.

Bij de ontwikkeling van de oudervragenlijst heeft afstemming plaats gevonden met de vragenlijst die in het voortgezet onderwijs-deel van COOL wordt afgenomen. Op die manier kunnen de gegevens over een langere periode met elkaar worden vergeleken.

11.2 Respons op de oudervragenlijsten

Voor zowel de referentie- als totale steekproef is de respons op de oudervragenlijst bepaald. Dat is gebeurd vanuit twee perspectieven. Eerst zijn we nagegaan of er zich verschillen voordoen in het beantwoorden van de oudervragenlijsten die te maken hebben met de sociaal-etnische achtergrond van de leerlingen. Vervolgens hebben we gekeken of er een relatie is met de toetsprestaties van de leerlingen.

11.2.1 Respons en sociaal-etnische achtergrond

In Tabel 11.1 geven we een overzicht van de respons op de oudervragenlijsten in relatie tot hun sociaal-etnische achtergrond. De totaalverdeling van deze SES-achtergrond zelf staat (in %) onder in de tabel. In het eerste deel van de tabel staan de gegevens met betrekking tot de referentiesteekproef en in het tweede deel die van de totale steekproef.

Tabel 11.1 – Respons oudervragenlijst naar steekproef, groep en sociaal-etnische achtergrond (in %)

referentie- steekproef	LBO all.	LBO aut.	MBO all.	MBO aut.	HBO/WO all.	HBO/WO aut.	SES onbekend	totaal
<i>groep 2</i>								
respons	58.5	69.7	61.2	78.1	61.5	77.9	61.8	73.4
totale n	796	1167	520	3846	270	2962	508	10069
%	7.9	11.6	5.2	38.2	2.7	29.4	5.0	100.0
<i>groep 5</i>								
respons	61.0	68.3	63.3	73.3	62.0	75.1	57.7	70.6
totale n	777	1178	442	3526	192	2677	496	9288
%	8.4	12.7	4.8	38.0	2.1	28.8	5.3	100.0
<i>groep 8</i>								
respons	55.3	69.5	59.8	73.5	67.5	71.9	62.2	69.6
totale n	743	1354	363	3188	194	2288	415	8545
%	8.7	15.8	4.2	37.7	2.3	26.8	4.9	100.0
<hr/>								
totale steekproef	LBO all.	LBO aut.	MBO all.	MBO aut.	HBO/WO all.	HBO/WO aut.	SES onbekend	totaal
<i>groep 2</i>								
respons	53.2	61.5	54.6	74.1	54.9	75.9	60.6	67.4
totale n	1768	1817	1034	4641	503	3409	670	13842
%	12.8	13.1	7.5	33.5	3.6	24.6	4.8	100.0
<i>groep 5</i>								
respons	60.8	63.3	58.8	70.2	58.1	73.0	56.7	66.8
totale n	1692	1817	872	4223	387	3027	591	12609
%	13.4	14.4	6.9	33.5	3.1	24.0	4.7	100.0
<i>groep 8</i>								
respons	57.9	65.9	55.1	70.6	63.7	70.5	63.2	66.5
totale n	1629	1912	738	3837	347	2621	525	11609
%	14.0	16.5	6.4	33.1	3.0	22.6	4.5	100.0

De tabel laten zien dat de respons in de referentiesteekproef rond de 70% ligt en in de totale steekproef rond de 67%. Dat de respons in de totale steekproef wat lager ligt komt niet onverwacht, aangezien deze steekproef meer kinderen uit achterstandssituaties, en dan met name allochtonen, bevat.

Uit de tabel blijkt ook dat er een verband bestaat tussen enerzijds de combinatie opleiding/herkomst en anderzijds de respons op de oudervragenlijst. Binnen de referentiesteekproef is de nominaal-metrische samenhang, η^2 , voor de drie groepen achtereenvolgens 0.16, 0.12 en 0.12. In groep 2 bijvoorbeeld, heeft 58.5% van de allochtone LBO-opgeleide ouders de vragenlijst ingevuld tegen 69.7% van de autochtone LBO-opgeleide ouders. Er is een tendens dat bij de MBO- en HBO/WO-niveaus het verschil in respons tussen allochtone en autochtone ouders (veel) groter is dan bij het LBO-niveau. De respons van de categorie SES onbekend neigt doorgaans eerder naar die van de allochtone dan van de autochtone ouders. Hoewel de samenhangen tussen respons en sociaal-etnische achtergrond binnen de totale steekproef iets sterker zijn (achtereenvolgens 0.19, 0.12 en 0.11), laten de responsverdelingen tussen groepen en tussen allochtonen en autochtonen bij beide steekproeven een identiek patroon zien.

11.2.2 Respons en toetsprestaties

Tabel 11.2 geeft een beeld van de relatie tussen respons en toetsprestaties. Het betreft een overzicht van de toetsscores op elk van de afgenomen, taal-, lees- en reken/wiskundetoetsen van leerlingen met en leerlingen zonder oudergegevens.

Tabel 11.2 – Toetsresultaten naar respons ouder vragenlijst, naar steekproef en groep (gemiddelden)

referentiesteekproef						
<i>groep 2</i>	Taal voor Kleuters	Ordenen				
geen respons	70.9	55.3				
wel respons	73.6	58.4				
sd	10.1	13.2				
n	9361	9373				
eta	0.12	0.10				
<i>groep 5</i>	Leeswoordenschat	DMT3	Begrijpend lezen 97	Begrijpend lezen 07	Rekenen/wiskunde 02	Rekenen/wiskunde 07
geen respons	88.0	58.8	25.4	27.6	81.8	69.6
wel respons	89.5	60.1	27.9	27.5	83.5	72.1
sd	9.6	18.3	14.1	13.7	12.7	15.2
n	8194	8479	5948	2372	3414	5298
eta	0.08	0.03	0.08	0.00	0.06	0.08
<i>groep 8</i>	Leeswoordenschat	DMT3	Begrijpend lezen 97	Rekenen/wiskunde 02		
geen respons	112.3	86.2	54.2	115.7		
wel respons	113.8	87.2	56.9	117.3		
sd	13.0	15.6	15.9	9.2		
n	7606	7396	7832	7540		
eta	0.05	0.03	0.08	0.08		
totale steekproef						
<i>groep 2</i>	Taal voor Kleuters	Ordenen				
geen respons	69.6	54.3				
wel respons	72.8	57.7				
sd	10.2	13.1				
n	12857	12816				
eta	0.15	0.12				
<i>groep 5</i>	Leeswoordenschat	DMT3	Begrijpend lezen 97	Begrijpend lezen 07	Rekenen/wiskunde 02	Rekenen/wiskunde 07
geen respons	87.3	58.4	24.5	26.3	80.3	68.4
wel respons	88.9	60.2	26.7	26.5	82.6	70.7
sd	9.6	18.2	13.9	13.8	13.1	15.7
n	11039	11541	8302	2904	4831	6979
eta	0.08	0.05	0.07	0.01	0.08	0.07
<i>groep 8</i>	Leeswoordenschat	DMT3	Begrijpend lezen 97	Rekenen/wiskunde 02		
geen respons	110.8	85.8	52.7	115.4		
wel respons	112.5	87.0	55.5	116.8		
sd	14.1	15.6	16.0	9.6		
n	10488	10133	10679	10365		
eta	0.06	0.04	0.08	0.07		

Tabel 11.2 laat voor zowel de referentie- als totale steekproef zien dat er een (lichte) tendens is dat leerlingen waarvan de ouders de vragenlijsten hebben ingevuld op alle toetsen hoger scoren dan leerlingen waarvan de ouders die vragenlijst niet hebben ingevuld. Duidelijk wordt echter ook dat die verschillen zich vooral voordoen in groep 2; in de hogere groepen 5 en 8 zijn de verschillen minimaal. Deze trend komt overeen met die welke uit Tabel 11.1 naar voren komt. Dit betekent dus dat er alleen voor groep 2 een samenhang is tussen de respons op de oudervragenlijst en de sociaal-etnische achtergrond en prestaties van de leerlingen.

11.2.3 Samenvatting

We kunnen concluderen dat er in zijn algemeenheid een redelijk hoge respons is op de oudervragenlijsten. Wel is duidelijk dat de respons qua sociaal-etnische achtergrond scheef verdeeld is. Dat de respons onder de allochtone laagopgeleide ouders toch nog tegen de 60% ligt, kan daarbij zonder meer als een gunstig resultaat worden opgevat. De respons is bovendien hooguit zwak gerelateerd aan het prestatieniveau van de kinderen: de verschillen in toetsprestaties van kinderen met en kinderen zonder een ingevulde oudervragenlijst zijn doorgaans zeer klein. Ook dit is een positief resultaat. Uit een vergelijking van de onderscheiden steekproeven blijkt dat de respons in de totale steekproef, die relatief veel allochtonen bevat, lager is dan die in de referentiesteekproef

11.3 Beschrijving van de resultaten

Bij de presentatie van de resultaten op de vragen wordt de volgorde van de vragenlijst gevolgd. Steeds wordt de vraag letterlijk weergegeven, waarna in tabelvorm de verdeling van de antwoorden volgt. Het betreft het percentage leerlingen per antwoordcategorie en het totaal aantal leerlingen waarvoor die vraag is beantwoord. In verband met 'missings' variëren deze aantallen per vraag. Er vindt steeds een uitsplitsing plaats naar referentiesteekproef en totale steekproef en naar groep (2, 5, 8). In de referentiesteekproef bedraagt het aantal leerlingen voor groep 2 7389, voor groep 5 6560 en voor groep 8 5946; in de totale steekproef gaat het om respectievelijk 9331, 8426 en 7720 leerlingen.

A. Samenstelling van het gezin

Toelichting: Het gaat om de situatie zoals die op dit moment is.

Tabel 11.4 - VI. Welke ouders of verzorgers zijn er in uw gezin? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
moeder (of verzorgster) én vader (of verzorger)	89.4	87.7	86.2
alleen moeder (of verzorgster)	7.5	8.5	10.1
alleen vader (of verzorger)	0.4	0.8	1.0
twee ouders (of verzorgers) van hetzelfde geslacht	1.6	1.8	1.5
anders, namelijk	1.0	1.2	1.2
n	7251	6424	5798

totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
moeder (of verzorgster) én vader (of verzorger)	87.3	85.2	83.8
alleen moeder (of verzorgster)	9.1	10.5	11.9
alleen vader (of verzorger)	0.4	0.8	1.2
twee ouders (of verzorgers) van hetzelfde geslacht	2.1	2.2	1.8
anders	1.1	1.3	1.3
n	9134	8229	7515

Tabel 11.5 - V2. Wie vult deze vragenlijst in? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
moeder (of verzorgster) van het kind	86.6	84.7	83.0
vader (of verzorger) van het kind	13.4	15.3	17.0
n	7389	6560	5946

totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
moeder (of verzorgster) van het kind	85.2	83.0	81.3
vader (of verzorger) van het kind	14.8	17.0	18.7
n	9331	8426	7720

Tabel 11.6 - V3a. Zijn er in uw gezin nog andere thuiswonende kinderen dan het kind dat meedoet aan het onderzoek? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
ja	80.8	83.5	81.8
n	7277	6456	5849
<hr/>			
totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
ja	79.8	82.2	80.2
n	9185	8280	7586

Tabel 11.7 - V3b. Hoeveel van die thuiswonende kinderen zijn ouder of even oud (tweeling) en hoeveel zijn jonger dan het kind dat meedoet aan het onderzoek? (naar steekproef en groep; in %)¹⁰

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
<i>aantal oudere of even oude kinderen</i>			
0	21.0	18.9	17.7
1	54.8	54.7	55.4
2	17.3	19.4	20.4
3	4.2	4.9	4.8
4	1.5	1.3	1.2
5 of meer	1.2	0.8	0.5
n	4664	4279	3713
<hr/>			
<i>aantal jongere kinderen</i>			
0	23.9	22.3	21.8
1	62.1	58.6	55.7
2	13.0	16.0	17.5
3	0.9	2.5	3.4
4	0.1	0.4	0.9
5 of meer	0.0	0.2	0.6
n	4007	3607	3279

¹⁰ Sommige ouders gaven bij vraag 3a aan dat er geen andere thuiswonende kinderen waren, maar vulden bij vraag 3b wel in dat er nog een of meer andere thuiswonende kinderen waren. In die gevallen is vraag 3a op 'ja' gezet. Omgekeerd waren er ook ouders die bij vraag 3a aangaven dat er wel thuiswonende kinderen waren, maar bij vraag 3b invulden dat er geen oudere of even oude kinderen waren en ook geen jongere kinderen. In die gevallen is vraag 3a op 'nee' gezet en vraag 3b op 'missing'.

totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
<i>aantal oudere of even oude kinderen</i>			
0	20.4	18.1	17.3
1	55.1	54.6	54.8
2	17.2	19.5	20.6
3	4.6	5.2	5.0
4	1.5	1.5	1.4
5 of meer	1.2	1.1	0.8
n	5839	5416	4756
<i>aantal jongere kinderen</i>			
0	23.6	21.8	21.4
1	62.4	58.5	55.4
2	12.8	15.9	17.6
3	1.0	3.0	3.9
4	0.1	0.6	1.1
5 of meer	0.1	0.3	0.6
n	4941	4542	4159

Tabel 11.8 - V4. Woont het kind ook nog een deel van de tijd in een ander gezin, bijvoorbeeld in verband met co-ouderschap na scheiding van de ouders? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
ja	3.5	5.2	5.5
n	7154	6350	5724
<hr/>			
totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
ja	3.3	4.9	5.1
n	9011	8137	7405

Tabel 11.9 - V5. Is het kind dat meedoet aan het onderzoek een adoptiekind of pleegkind? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
adoptiekind	0.8	0.8	0.3
n	7037	6207	5627
pleegkind	0.8	1.0	0.9
n	6974	6158	5569
<hr/>			
totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
adoptiekind	0.7	0.8	0.3
n	8832	7938	7261
pleegkind	1.1	1.3	1.4
n	9331	7843	7179

B. Achtergrondgegevens van de ouders of verzorgers

Tabel 11.10 - V6. Waar zijn u en uw partner geboren? En waar het kind? (naar steekproef en groep; in %)

Toelichting: Bij de volgende vragen wordt vaak iets gevraagd over uzelf en uw partner. Met 'uzelf' bedoelen we degene die de vragenlijst invult; met 'uw partner' bedoelen we de man of vrouw met wie u **op dit moment** getrouwd bent of samenwoont. Als er geen partner is, hoeft u de vragen daarover niet in te vullen.¹¹

referentiesteekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 2</i>			
Nederland	85.5	85.7	98.0
Suriname	1.5	1.5	0.0
Antillen/Aruba	0.5	0.4	0.2
Molukken	0.1	0.1	0.0
Turkije	3.7	4.1	0.3
Marokko	3.2	3.3	0.2
voormalig Joegoslavië	0.6	0.5	0.0
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.1	0.1
Polen	0.2	0.0	0.0
China	0.2	0.2	0.3
Irak	0.4	0.4	0.0
Afghanistan	0.4	0.4	0.1
Somalië	0.4	0.3	0.0
ander westers land	1.2	1.3	0.3
ander niet-westers land	1.9	1.5	0.4
n	7128	6675	7141

11 Voor de rapportage is op basis van wie de vragenlijst heeft ingevuld (Vraag 2), bepaald of 'uzelf', respectievelijk 'uw partner' de moeder/verzorgster of vader/verzorgster is. Ongeveer 4% van de ouders heeft echter de vraag over de invuller niet beantwoord, zodat niet kon worden vastgesteld wie 'uzelf' en 'uw partner' zijn. Omdat verreweg de meeste vragenlijsten (83%) door de moeders/verzorgster zijn ingevuld, is voor de ontbrekende gegevens 'uzelf' op moeder/verzorgster gezet en 'uw partner' op vader/verzorgster. Terwille van de leesbaarheid zullen we overigens hierna alleen nog de aanduiding 'moeder' en 'vader' gebruiken.

referentiesteekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 5</i>			
Nederland	84.9	85.2	97.0
Suriname	1.8	1.6	0.2
Antillen/Aruba	0.7	0.4	0.3
Molukken	0.1	0.0	0.0
Turkije	4.4	4.6	0.5
Marokko	3.6	3.9	0.2
voormalig Joegoslavië	0.4	0.4	0.0
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.1	0.1
Polen	0.3	0.1	0.1
China	0.3	0.3	0.3
Irak	0.3	0.3	0.0
Afghanistan	0.3	0.3	0.1
Somalië	0.3	0.3	0.0
ander westers land	1.1	1.0	0.5
ander niet-westers land	1.4	1.4	0.6
n	6314	5896	6302

referentiesteekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 8</i>			
Nederland	84.5	85.7	95.6
Suriname	1.9	1.5	0.2
Antillen/Aruba	0.7	0.6	0.5
Molukken	0.1	0.1	0.0
Turkije	4.1	4.4	0.6
Marokko	2.7	2.7	0.3
voormalig Joegoslavië	0.8	0.8	0.3
voormalige Sovjet-Unie	0.3	0.1	0.1
Polen	0.4	0.1	0.2
China	0.4	0.4	0.2
Irak	0.4	0.4	0.3
Afghanistan	0.5	0.5	0.5
Somalië	0.3	0.2	0.1
ander westers land	1.1	1.0	0.5
ander niet-westers land	1.7	1.4	0.8
n	5661	5240	5658

totale steekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 2</i>			
Nederland	79.4	79.3	97.6
Suriname	1.9	1.8	0.1
Antillen/Aruba	0.8	0.7	0.2
Molukken	0.1	0.1	0.0
Turkije	5.6	6.3	0.4
Marokko	5.5	6.0	0.3
voormalig Joegoslavië	0.8	0.8	0.0
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.1	0.0
Polen	0.3	0.1	0.1
China	0.3	0.3	0.3
Irak	0.5	0.6	0.0
Afghanistan	0.4	0.5	0.1
Somalië	0.6	0.4	0.0
ander westers land	1.2	1.2	0.4
ander niet-westers land	2.3	1.9	0.5
n	8921	8275	8974

totale steekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 5</i>			
Nederland	77.4	77.6	96.1
Suriname	2.3	1.9	0.2
Antillen/Aruba	0.9	0.6	0.4
Molukken	0.1	0.1	0.0
Turkije	7.1	7.8	0.7
Marokko	6.0	6.4	0.4
voormalig Joegoslavië	0.7	0.7	0.1
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.1	0.1
Polen	0.3	0.1	0.1
China	0.4	0.3	0.2
Irak	0.4	0.5	0.1
Afghanistan	0.4	0.4	0.1
Somalië	0.6	0.5	0.1
ander westers land	1.2	1.1	0.6
ander niet-westers land	2.0	2.0	0.7
n	8028	7412	8040

totale steekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 8</i>			
Nederland	76.8	77.7	94.2
Suriname	2.6	2.0	0.3
Antillen/Aruba	0.9	0.7	0.6
Molukken	0.1	0.1	0.0
Turkije	6.9	7.7	0.8
Marokko	5.3	5.5	0.5
voormalig Joegoslavië	1.0	1.0	0.4
voormalige Sovjet-Unie	0.3	0.1	0.1
Polen	0.5	0.1	0.2
China	0.5	0.4	0.1
Irak	0.7	0.7	0.5
Afghanistan	0.7	0.7	0.5
Somalië	0.4	0.3	0.1
ander westers land	1.3	1.0	0.6
ander niet-westers land	2.1	1.7	1.0
n	7298	6673	7318

Tabel 11.11 - V7. Waar zijn de grootouders geboren? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	van moeders kant		van vaders kant	
	oma	opa	oma	opa
<i>groep 2</i>				
Nederland	80.7	80.6	81.1	80.9
Suriname	1.9	1.9	1.8	1.9
Antillen/Aruba	0.5	0.5	0.7	0.7
Molukken	0.2	0.4	0.4	0.3
Turkije	4.3	4.3	4.4	4.5
Marokko	3.4	3.5	3.4	3.5
voormalig Joegoslavië	0.7	0.7	0.6	0.6
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.1	0.1	0.0
Polen	0.2	0.2	0.1	0.1
China	0.2	0.3	0.3	0.3
Irak	0.4	0.4	0.5	0.5
Afghanistan	0.4	0.4	0.4	0.4
Somalië	0.4	0.4	0.4	0.4
ander westers land	2.9	2.8	2.6	2.6
ander niet-westers land	3.7	3.6	3.4	3.3
n	7242	7201	7111	7117

referentiesteekproef	van moeders kant		van vaders kant	
	oma	opa	oma	opa
<i>groep 5</i>				
Nederland	80.7	81.0	81.3	81.1
Suriname	2.1	2.1	1.8	1.9
Antillen/Aruba	0.7	0.8	0.6	0.6
Molukken	0.2	0.2	0.2	0.3
Turkije	4.7	4.7	4.7	4.7
Marokko	3.6	3.6	3.8	3.8
voormalig Joegoslavië	0.5	0.5	0.4	0.5
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.2	0.1	0.1
Polen	0.3	0.3	0.2	0.2
China	0.4	0.4	0.4	0.5
Irak	0.3	0.3	0.3	0.3
Afghanistan	0.3	0.3	0.3	0.3
Somalië	0.3	0.3	0.2	0.3
ander westers land	2.2	2.4	2.4	2.4
ander niet-westers land	3.3	3.0	3.2	3.2
n	6412	6362	6343	6371

referentiesteekproef	van moeders kant		van vaders kant	
	oma	opa	oma	opa
<i>groep 8</i>				
Nederland	80.4	80.6	81.8	81.9
Suriname	1.8	1.6	1.8	1.6
Antillen/Aruba	0.7	0.8	0.7	0.7
Molukken	0.4	0.4	0.4	0.4
Turkije	4.3	4.3	4.6	4.5
Marokko	2.7	2.8	2.7	2.8
voormalig Joegoslavië	0.8	0.8	0.8	0.8
voormalige Sovjet-Unie	0.3	0.3	0.2	0.2
Polen	0.4	0.4	0.1	0.2
China	0.5	0.5	0.5	0.5
Irak	0.4	0.4	0.4	0.4
Afghanistan	0.5	0.5	0.5	0.5
Somalië	0.3	0.3	0.2	0.2
ander westers land	2.9	2.7	2.6	2.7
ander niet-westers land	3.5	3.6	2.9	2.8
n	5810	5797	5730	5760

totale steekproef <i>groep 2</i>	van moeders kant		van vaders kant	
	oma	opa	oma	opa
Nederland	73.3	73.3	73.8	73.5
Suriname	2.4	2.5	2.3	2.3
Antillen/Aruba	0.7	0.8	1.0	1.0
Molukken	0.3	0.4	0.3	0.3
Turkije	6.7	6.7	6.8	6.9
Marokko	5.9	5.9	6.0	6.1
voormalig Joegoslavië	0.9	0.9	0.9	0.9
voormalige Sovjet-Unie	0.2	0.1	0.1	0.1
Polen	0.3	0.3	0.1	0.1
China	0.3	0.3	0.3	0.3
Irak	0.5	0.6	0.6	0.6
Afghanistan	0.4	0.4	0.4	0.4
Somalië	0.5	0.5	0.5	0.5
ander westers land	3.0	2.9	2.7	2.8
ander niet-westers land	4.6	4.5	4.1	4.1
n	9121	9049	8913	8914

totale steekproef <i>groep 5</i>	van moeders kant		van vaders kant	
	oma	opa	oma	opa
Nederland	72.7	72.7	73.0	72.8
Suriname	2.6	2.6	2.3	2.4
Antillen/Aruba	1.0	1.0	0.9	0.9
Molukken	0.2	0.3	0.4	0.4
Turkije	7.7	7.7	7.8	7.9
Marokko	6.2	6.2	6.2	6.2
voormalig Joegoslavië	0.8	0.8	0.8	0.8
voormalige Sovjet-Unie	0.3	0.2	0.1	0.1
Polen	0.3	0.3	0.1	0.2
China	0.5	0.4	0.4	0.4
Irak	0.4	0.3	0.4	0.4
Afghanistan	0.3	0.3	0.3	0.3
Somalië	0.6	0.6	0.5	0.5
ander westers land	2.5	2.6	2.7	2.6
ander niet-westers land	4.1	3.9	4.1	4.0
n	8202	8144	8064	8101

totale steekproef <i>groep 8</i>	van moeders kant		van vaders kant	
	oma	opa	oma	opa
Nederland	72.5	72.5	73.2	73.2
Suriname	2.5	2.4	2.3	2.3
Antillen/Aruba	0.9	0.9	0.9	1.0
Molukken	0.4	0.5	0.4	0.4
Turkije	7.3	7.2	7.6	7.6
Marokko	5.3	5.3	5.4	5.4
voormalig Joegoslavië	1.0	1.0	1.0	1.0
voormalige Sovjet-Unie	0.3	0.3	0.2	0.2
Polen	0.4	0.4	0.2	0.2
China	0.6	0.6	0.5	0.6
Irak	0.7	0.7	0.7	0.7
Afghanistan	0.6	0.6	0.6	0.6
Somalië	0.4	0.4	0.4	0.4
ander westers land	2.9	2.8	2.8	2.8
ander niet-westers land	4.2	4.2	3.8	3.7
n	7528	7496	7395	7433

Tabel 11.12 - V8a. Hoeveel jaar wonen u en uw partner in Nederland? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
minder dan 3 jaar	0.4	0.3	0.5	0.3	0.4	0.3
3-5 jaar	0.6	0.6	0.6	0.3	0.6	0.2
6-9 jaar	4.7	2.5	1.6	1.3	1.9	1.5
10 of meer jaar	10.9	12.9	14.4	14.9	15.0	14.6
altijd al	83.3	83.8	83.0	83.3	82.1	83.5
n	7256	6673	6395	5853	5779	5215

totale steekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
minder dan 3 jaar	0.6	0.4	0.5	0.3	0.5	0.3
3-5 jaar	0.8	0.6	0.8	0.4	0.8	0.3
6-9 jaar	6.5	3.4	2.1	1.7	2.5	1.8
10 of meer jaar	14.8	18.2	20.9	21.7	21.5	22.1
altijd al	77.3	77.4	75.7	75.9	74.7	75.6
n	9141	8319	8189	7387	7476	6662

Tabel 11.13 - V8b. Hoeveel jaar woont uw kind in Nederland? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
minder dan 3 jaar	0.2	0.1	0.1
3-5 jaar	0.8	0.6	0.5
6-9 jaar	1.3	0.6	0.4
10 of meer jaar	2.3	2.7	4.4
altijd al	95.5	96.1	94.6
n	7285	6467	5852

totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
minder dan 3 jaar	0.2	0.1	0.1
3-5 jaar	0.9	0.8	0.7
6-9 jaar	1.5	0.8	0.6
10 of meer jaar	2.8	3.3	5.3
altijd al	94.5	95.1	93.4
n	9174	8302	7596

Tabel 11.14 - V9. Hebben u of uw partner nu of in het verleden in Nederland asiel aangevraagd (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
ja	2.2	3.0	1.9	2.2	2.9	2.9
n	7128	6741	6307	5930	5679	5302

totale steekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
ja	2.8	3.8	2.7	3.2	3.7	4.0
n	8994	8410	8087	7489	7357	7720

Tabel 11.15 - VI0a. Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u en uw partner hebben gevolgd? (naar steekproef en groep; in %)

Toelichting: Als u niet het precieze type weet (bv. omdat het om een avondopleiding gaat of omdat de opleiding in het buitenland is gevolgd), probeer dan een zo goed mogelijke inschatting te geven. Kleuteronderwijs niet meetellen.

referentiesteekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
geen onderwijs gevolgd	1.5	1.1	1.9	1.4	2.1	1.7
1-3 jaar lager onderwijs / basisonderwijs	0.9	1.0	1.0	0.9	1.0	0.7
4-6 jaar lager onderwijs / basisonderwijs	2.5	2.1	2.5	2.3	2.7	2.5
1-2 jaar lager beroepsonderwijs (IBO/LBO/VBO)	1.7	2.2	1.7	1.8	1.7	2.0
3-4 jaar lager beroepsonderwijs (IBO/LBO/VBO)	9.7	13.6	11.3	14.9	12.3	16.5
1-2 jaar MULO/MAVO	1.7	1.5	1.8	1.6	2.1	1.8
3-4 jaar MULO/MAVO	7.7	5.4	10.3	7.2	12.6	8.8
1-3 jaar HAVO/HBS/MMS/VWO/ atheneum gymnasium	2.2	1.9	2.5	2.2	2.8	2.3
4-6 jaar HAVO/HBS/MMS/VWO/ atheneum/ gymnasium	5.2	3.5	5.9	4.2	7.4	4.8
middelbaar beroepsonderwijs (MBO/KMBO) of leerlingwezen	39.4	35.5	34.4	30.7	31.3	28.1
hoger beroepsonderwijs (HBO)	19.8	22.4	20.0	22.6	18.3	20.8
wetenschappelijk onderwijs (universiteit)	7.6	9.7	6.6	10.2	5.7	9.8
n	7198	6752	6359	5948	5752	5330

totale steekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
geen onderwijs gevolgd	2.5	1.9	3.2	2.4	3.4	2.8
1-3 jaar lager onderwijs / basisonderwijs	1.4	1.3	1.7	1.6	1.7	1.3
4-6 jaar lager onderwijs / basisonderwijs	3.5	3.0	4.2	3.3	4.2	3.4
1-2 jaar lager beroepsonderwijs (IBO/LBO/VBO)	2.4	2.9	2.4	2.8	2.4	2.9
3-4 jaar lager beroepsonderwijs (IBO/LBO/VBO)	10.6	14.1	12.3	15.7	13.2	16.6
1-2 jaar MULO/MAVO	2.0	1.8	2.3	2.0	2.6	2.2
3-4 jaar MULO/MAVO	8.1	6.0	10.2	7.5	12.5	9.4
1-3 jaar HAVO/HBS/MMS/VWO/ atheneum/ gymnasium	2.3	2.1	2.7	2.6	3.1	2.8
4-6 jaar HAVO/HBS/MMS/VWO/ atheneum/ gymnasium	4.9	3.5	5.5	4.0	6.7	4.7
middelbaar beroepsonderwijs (MBO/KMBO) of leerlingwezen	37.2	33.7	32.3	28.8	29.1	26.3
hoger beroepsonderwijs (HBO)	17.9	20.7	17.4	20.2	16.0	18.7
wetenschappelijk onderwijs (universiteit)	7.0	9.1	5.9	9.2	5.2	9.0
n	9056	8379	8138	7474	7414	6767

Tabel 11.16 - V10b. Van welk onderwijstype hebben u en uw partner het **diploma behaald?**¹² (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
geen enkel diploma	8.1	7.6	8.5	8.0	9.5	8.7
lager beroepsonderwijs (IBO/LBO/VBO)	11.3	14.7	12.9	15.2	13.5	16.7
MULO/MAVO	8.8	7.0	11.7	8.4	14.2	9.7
HAVO/HBS/MMS/VWO/atheneum/gymnasium	6.4	5.1	7.0	5.6	8.5	6.3
middelbaar beroepsonderwijs (MBO/KMBO)	40.4	36.0	35.6	31.9	31.8	29.1
of leerlingwezen						
hoger beroepsonderwijs (HBO)	18.7	21.2	18.9	21.8	17.4	20.4
wetenschappelijk onderwijs (universiteit)	6.3	8.4	5.5	9.2	5.0	9.1
n	7199	6725	6360	5914	5750	5294

totale steekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
geen enkel diploma	11.5	10.3	13.0	11.4	14.0	12.0
lager beroepsonderwijs (IBO/LBO/VBO)	12.7	15.3	14.2	16.4	14.9	17.5
MULO/MAVO	9.1	7.6	11.6	8.8	14.2	10.3
HAVO/HBS/MMS/VWO/atheneum/gymnasium	6.2	5.3	6.7	5.6	8.0	6.5
middelbaar beroepsonderwijs (MBO/KMBO)	37.8	34.0	33.1	30.0	29.3	27.2
of leerlingwezen						
hoger beroepsonderwijs (HBO)	16.9	19.6	16.4	19.6	15.1	18.3
wetenschappelijk onderwijs (universiteit)	5.8	7.9	5.0	8.3	4.5	8.2
n	9050	8335	8117	7405	7411	6726

12 In de vragenlijst konden de ouders van elk onderwijstype afzonderlijk aangeven of ze daarvan een diploma hadden behaald. De tabel geeft een overzicht van het *hoogste* onderwijstype waarvan een diploma is behaald.

Tabel 11.17 - V11. Hebben u en uw partner een betaalde baan voor 12 uur of meer per week? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
ja	65.0	94.3	64.3	93.6	65.4	92.8
n	7194	6722	6323	5915	5740	5281

totale steekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
ja	62.1	92.3	60.6	90.8	62.3	90.0
n	9060	8371	8103	7436	7434	6728

Tabel 11.18 - V12. Tot welke kerk of geloof rekenen u en uw partner zich? En tot welke rekent u het kind? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 2</i>			
tot geen enkele kerk of geloof	37.9	40.2	44.9
Rooms-Katholieke kerk	27.6	26.2	22.4
Protestantse Kerk in Nederland (incl. Nederlandse Hervormde Kerk; Gereformeerde Kerken in Nederland; Evangelisch-Lutherse Kerk)	14.9	14.6	13.9
Protestants Orthodoxe kerk (o.a. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt; Christelijk Gereformeerde Kerken; Gereformeerde Gemeenten)	3.8	4.0	3.7
Pinkster- en Evangeliegemeenten	1.4	1.1	1.2
een andere Christelijke kerk	1.7	1.6	1.6
Islam	10.1	10.1	10.1
een andere	2.5	2.1	2.2
n	7115	6681	6942

referentiesteekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 5</i>			
tot geen enkele kerk of geloof	36.7	39.7	42.5
Rooms-Katholieke kerk	27.8	26.8	23.9
Protestantse Kerk in Nederland (incl. Nederlandse Hervormde Kerk; Gereformeerde Kerken in Nederland; Evangelisch-Lutherse Kerk)	15.6	14.4	14.0
Protestants Orthodoxe kerk (o.a. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt; Christelijk Gereformeerde Kerken; Gereformeerde Gemeenten)	3.5	3.6	3.5
Pinkster- en Evangeliegemeenten	1.4	1.2	1.5
een andere Christelijke kerk	1.9	1.6	1.8
Islam	10.4	10.6	10.5
een andere	2.7	2.1	2.3
n	6252	5889	6198

referentiesteekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 8</i>			
tot geen enkele kerk of geloof	34.7	36.6	40.9
Rooms-Katholieke kerk	30.2	29.3	26.4
Protestantse Kerk in Nederland (incl. Nederlandse Hervormde Kerk; Gereformeerde Kerken in Nederland; Evangelisch-Lutherse Kerk)	15.9	15.8	14.1
Protestants Orthodoxe kerk (o.a. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt; Christelijk Gereformeerde Kerken; Gereformeerde Gemeenten)	3.5	3.7	3.6
Pinkster- en Evangeliegemeenten	1.4	1.3	1.3
een andere Christelijke kerk	1.8	1.6	1.5
Islam	9.5	9.3	9.6
een andere	3.1	2.4	2.6
n	5640	5255	5550

totale steekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 2</i>			
tot geen enkele kerk of geloof	34.8	37.4	41.5
Rooms-Katholieke kerk	27.0	25.3	22.1
Protestantse Kerk in Nederland (incl. Nederlandse Hervormde Kerk; Gereformeerde Kerken in Nederland; Evangelisch-Lutherse Kerk)	12.7	12.5	11.6
Protestants Orthodoxe kerk (o.a. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt; Christelijk Gereformeerde Kerken; Gereformeerde Gemeenten)	3.1	3.3	3.0
Pinkster- en Evangeliegemeenten	1.5	1.0	1.2
een andere Christelijke kerk	1.8	1.6	1.6
Islam	16.3	16.6	16.5
een andere	2.8	2.3	2.4
n	8977	8335	8746

totale steekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 5</i>			
tot geen enkele kerk of geloof	32.8	35.5	38.1
Rooms-Katholieke kerk	27.4	26.3	24.1
Protestantse Kerk in Nederland (incl. Nederlandse Hervormde Kerk; Gereformeerde Kerken in Nederland; Evangelisch-Lutherse Kerk)	13.2	12.2	11.6
Protestants Orthodoxe kerk (o.a. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt; Christelijk Gereformeerde Kerken; Gereformeerde Gemeenten)	2.9	3.0	2.9
Pinkster- en Evangeliegemeenten	1.6	1.3	1.6
een andere Christelijke kerk	2.0	1.6	1.8
Islam	17.4	17.9	17.5
een andere	2.8	2.2	2.4
n	8016	7427	8746

totale steekproef	moeder	vader	kind
<i>groep 8</i>			
tot geen enkele kerk of geloof	31.2	33.0	36.8
Rooms-Katholieke kerk	29.6	28.5	26.1
Protestantse Kerk in Nederland (incl. Nederlandse Hervormde Kerk; Gereformeerde Kerken in Nederland; Evangelisch-Lutherse Kerk)	13.2	13.3	11.5
Protestants Orthodoxe kerk (o.a. Gereformeerde Kerken vrijgemaakt; Christelijk Gereformeerde Kerken; Gereformeerde Gemeenten)	2.9	3.1	2.9
Pinkster- en Evangeliegemeenten	1.5	1.4	1.5
een andere Christelijke kerk	1.9	1.6	1.7
Islam	16.4	16.7	16.8
een andere	3.3	2.5	2.8
n	7303	6708	7200

Tabel 11.19 - V13a. Welke taal spreekt het kind het meeste met ... (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef <i>groep 2</i>	moeder	vader	broers of zussen	vriendjes of vriendinnetjes
Nederlands	89.2	89.4	93.6	96.3
Fries, streektaal, dialect	4.3	4.4	4.1	3.1
buitenlandse taal	6.5	6.2	2.3	0.6
n	6975	6529	6340	6866

referentiesteekproef <i>groep 5</i>	moeder	vader	broers of zussen	vriendjes of vriendinnetjes
Nederlands	89.2	89.0	94.0	96.0
Fries, streektaal, dialect	4.6	5.1	4.6	3.6
buitenlandse taal	6.2	5.9	1.4	0.4
n	6106	5732	5701	6076

referentiesteekproef <i>groep 8</i>	moeder	vader	broers of zussen	vriendjes of vriendinnetjes
Nederlands	87.6	87.1	92.9	95.0
Fries, streektaal, dialect	5.1	5.7	5.2	4.5
buitenlandse taal	7.3	7.2	1.9	0.6
n	5563	5107	5177	5470

totale steekproef <i>groep 2</i>	moeder	vader	broers of zussen	vriendjes of vriendinnetjes
Nederlands	86.7	86.6	92.7	95.9
Fries, streektaal, dialect	4.0	4.1	3.7	2.9
buitenlandse taal	9.3	9.3	3.6	1.1
n	8703	8070	7846	8588

totale steekproef <i>groep 5</i>	moeder	vader	broers of zussen	vriendjes of vriendinnetjes
Nederlands	85.3	84.7	93.0	96.0
Fries, streektaal, dialect	4.3	4.8	4.2	3.3
buitenlandse taal	10.4	10.5	2.8	0.8
n	7765	7141	7185	7715

totale steekproef <i>groep 8</i>	moeder	vader	broers of zussen	vriendjes of vriendinnetjes
Nederlands	83.3	82.5	92.0	94.9
Fries, streektaal, dialect	4.8	5.3	4.8	4.1
buitenlandse taal	11.9	12.2	3.1	1.0
n	7166	6491	6645	7051

Tabel 11.20 - V13b. Welke taal spreken u en uw partner het meeste met elkaar? (naar steekproef en groep; in %)

referentiesteekproef	groep 2	groep 5	groep 8
Nederlands	77.0	76.5	74.6
Fries, streektaal, dialect	11.7	12.9	14.2
buitenlandse taal	11.3	10.6	11.2
n	6816	5908	5283

totale steekproef	groep 2	groep 5	groep 8
Nederlands	72.5	70.7	68.9
Fries, streektaal, dialect	10.6	11.6	12.8
buitenlandse taal	16.9	17.7	18.3
n	8488	7468	6805

Tabel 11.21 - VI4. In welke mate beheersen u en uw partner de Nederlandse taal?
(naar steekproef en groep; in %).

Toelichting: Niet bedoeld worden Fries, streektalen en dialecten.

referentiesteekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
<i>verstaan/begrijpen</i>						
niet of zeer slecht	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	0.2
slecht	0.8	0.5	0.7	0.5	0.9	0.4
redelijk	5.5	4.4	5.7	4.3	5.8	4.9
goed	24.8	25.7	26.9	28.0	28.1	28.8
zeer goed	68.6	69.2	66.4	66.9	64.8	65.7
n	7295	6830	6429	6022	5810	5360
<i>spreken</i>						
niet of zeer slecht	0.4	0.3	0.4	0.3	0.3	0.2
slecht	1.5	0.9	1.3	0.8	1.4	0.8
redelijk	6.1	5.9	6.3	5.8	6.9	6.8
goed	26.9	27.6	29.0	29.9	29.7	30.1
zeer goed	65.1	65.4	63.0	63.1	61.6	62.1
n	7234	6785	6365	5964	5749	5327
<i>lezen</i>						
niet of zeer slecht	0.7	0.5	0.6	0.4	0.6	0.4
slecht	1.7	1.4	1.4	1.1	1.7	1.2
redelijk	4.9	5.8	5.5	5.9	5.9	6.1
goed	25.9	27.5	27.8	29.5	28.7	30.3
zeer goed	66.9	64.9	64.7	63.0	63.1	62.0
n	7242	6791	6379	5987	5775	5319
<i>schrijven</i>						
niet of zeer slecht	0.9	0.7	0.8	0.7	0.7	0.5
slecht	2.6	2.5	2.3	2.1	2.6	2.1
redelijk	6.6	8.8	7.1	8.9	7.7	9.4
goed	28.8	29.4	30.1	30.4	31.6	31.4
zeer goed	61.0	58.7	59.8	57.8	57.5	56.5
n	7190	6778	6358	5970	5744	5322

totale steekproef	groep 2		groep 5		groep 8	
	moeder	vader	moeder	vader	moeder	vader
<i>verstaan/begrijpen</i>						
niet of zeer slecht	0.4	0.2	0.5	0.4	0.4	0.3
slecht	1.2	0.8	1.4	0.8	1.3	0.8
redelijk	7.7	6.3	8.5	6.8	9.1	7.6
goed	25.5	27.0	28.1	29.8	29.0	30.0
zeer goed	65.2	65.6	61.6	62.1	60.3	61.4
n	9198	8515	8237	7581	7520	6839
<i>spreken</i>						
niet of zeer slecht	0.5	0.3	0.6	0.4	0.4	0.3
slecht	2.1	1.3	2.3	1.2	2.4	1.4
redelijk	8.7	7.9	9.3	9.0	10.4	9.7
goed	26.8	28.4	29.3	30.8	29.8	31.0
zeer goed	61.9	62.0	58.5	58.5	57.0	57.6
n	9115	8442	8135	7507	7417	6781
<i>lezen</i>						
niet of zeer slecht	0.9	0.6	1.0	0.7	0.8	0.6
slecht	2.4	1.9	2.4	1.8	2.7	1.8
redelijk	7.0	7.6	7.7	8.2	8.8	8.8
goed	26.2	28.4	28.7	30.9	29.0	31.1
zeer goed	63.5	61.4	60.2	58.4	58.6	57.7
n	9116	8452	8157	7526	7450	6772
<i>schrijven</i>						
niet of zeer slecht	1.1	0.9	1.3	1.1	1.1	0.8
slecht	3.5	3.2	3.7	3.2	3.9	3.2
redelijk	9.1	10.8	9.8	11.4	10.5	11.8
goed	28.2	29.5	29.9	30.8	31.3	31.5
zeer goed	58.0	55.6	55.3	53.4	53.3	52.7
n	9057	8436	8130	7514	7417	6772

C. De voor- en vroegschoolse periode

Toelichting: De volgende vragen hoeven alleen te worden beantwoord voor kinderen in groep 2.

Tabel 11.22 - V15. Hoe vaak komt het voor dat u en/of uw partner... (naar steekproef; in %)

referentiesteekproef	elke dag	paar keer per week	paar keer per maand	(bijna) nooit	n
samen met het kind een (prenten)boek of strip lezen	41.3	41.8	12.3	4.5	7154
het kind voorlezen	51.8	30.2	11.3	6.6	6703
samen met het kind naar de bibliotheek gaan	1.9	3.8	53.5	40.8	7389
samen met het kind praten over wat er op school gebeurd is	91.4	7.8	0.5	0.2	7026
samen met het kind naar een kinderprogramma op de tv kijken	53.8	36.0	6.0	4.2	7146
samen met het kind een spelletje of computerspelletje doen	20.2	57.5	18.6	3.6	7167

totale steekproef	elke dag	paar keer per week	paar keer per maand	(bijna) nooit	n
samen met het kind een (prenten)boek of strip lezen	39.0	43.0	12.9	5.1	9011
het kind voorlezen	48.1	31.6	12.5	7.8	8393
samen met het kind naar de bibliotheek gaan	2.1	4.9	51.9	41.1	8409
samen met het kind praten over wat er op school gebeurd is	90.9	8.1	0.7	0.3	8826
samen met het kind naar een kinderprogramma op de tv kijken	55.7	34.7	5.7	3.8	8978
samen met het kind een spelletje of computerspelletje doen	22.2	56.3	17.8	3.7	9003

Tabel 11.23 - V16a. Is het kind voordat het naar de basisschool ging naar een crèche/kinderdagverblijf geweest? (naar steekproef; in %)

*Toelichting: Met een crèche/kinderdagverblijf bedoelen we **niet** de peuterspeelzaal. Naar de peuterspeelzaal vragen we bij vraag 17.*

	referentiesteekproef	totale steekproef
ja	41.7	42.5
n	7089	8930

Tabel 11.24 - V16b. Zo ja, gedurende hoeveel jaar? (naar steekproef; in %)¹³

	referentiesteekproef	totale steekproef
½ of minder	4.3	4.6
1	9.3	10.7
1½	15.1	15.9
2	17.5	19.3
2½	4.6	5.0
3	6.3	6.0
3½	21.3	19.1
4 of meer	21.5	19.3
n	2858	3649

Tabel 11.25 - V16c. Hoeveel dagen gemiddeld per week? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
½ of minder	2.1	2.0
1	18.0	16.2
1½	7.7	7.1
2	36.8	35.0
2½	6.0	5.7
3	17.9	18.1
3½	1.2	1.3
4	6.7	9.7
4½	0.8	1.1
5 of meer	2.8	3.8
n	2771	3549

Tabel 11.26 - V17a. Is het kind voordat het naar de basisschool ging naar een peuterspeelzaal geweest? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
ja	74.4	74.4
n	7246	9119

13 Bij de vragen v16a, v17a en v18a gaven sommige ouders aan dat hun kinderen niet naar een kinderdagverblijf, respectievelijk peuterspeelzaal waren geweest en/of niet aan een voor- of vroegschoolse programma hadden deelgenomen, terwijl ze bij de vervolgvragen (b en c) wel specifieke informatie over de duur en intensiteit of het soort programma hadden gegeven. In die gevallen zijn de a-vragen op 'ja' gezet.

Tabel 11.27 - V17b. Zo ja, gedurende hoeveel jaar? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
½ of minder	4.8	4.9
1	15.0	15.9
1½	55.5	52.8
2 of meer	24.8	26.4
n	5346	6722

Tabel 11.28 - V17c. Hoeveel dagen gemiddeld per week? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
½ of minder	3.4	3.1
1	45.4	39.7
1½	8.8	8.6
2 of meer	42.3	48.7
n	5325	6693

Tabel 11.29 - V18a. Heeft het kind deelgenomen of neemt het nog deel aan een voor- of vroegschoolse programma? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
ja	9.8	13.0
n	7136	8959

*Tabel 11.30 - V18b. Zo ja, welk programma is of was dat? (naar steekproef; in %)
Toelichting: Meerdere antwoorden mogelijk.¹⁴*

	referentiesteekproef	totale steekproef
Opstap	1.4	3.1
Boekenpret	1.4	1.4
Kaleidoscoop	0.4	0.5
Piramide	4.1	5.2
Overstap	0.2	0.4
Opstapje	0.4	0.6
Startblokken/Basisontwikkeling	0.4	0.5
Ko-Totaal	0.4	0.5
Spel aan Huis	0.4	0.7
Spel- en boekenplan	0.9	1.2
een ander programma	1.0	1.3
n	7389	9331

Tabel 11.31 - V18c. Gedurende hoeveel jaar is of was dat in totaal? (naar steekproef; in %)

	referentiesteekproef	totale steekproef
½ of minder	11.0	9.9
1	20.1	19.6
1½	26.7	24.1
2	20.9	25.8
2½	5.7	5.2
3	7.3	6.4
3½	4.5	4.4
4 of meer	3.9	4.5
n	618	1037

14 Bij deze zogenoemde multi-responsvraag konden de ouders van elk voorgegeven programma aangeven of hun kind er aan heeft deelgenomen of er nog deel aan neemt. Omdat de optie 'nee' ontbrak, kan geen onderscheid worden gemaakt tussen echt 'nee' en 'missing'. Bij deze vraag is daarom als centeringsbasis de gehele steekproef genomen.

Literatuur

- Ali, J., & McInerney, D.M. (2004). *Multidimensional assessment of school motivation*. Paper presented at the 3th SELF Research Conference, Berlin.
- Batenburg, T. van, & Werf, M. van der (2004). *NSCCT: Verantwoording, normering en handleiding*. Groningen: GION.
- Dam, G. ten, Geijssel, F., Ledoux, G., & Reumerman, R. (i.v.). *Burgerschapscompetenties: de ontwikkeling van een meetinstrument*. Gereviseerd manuscript voor Pedagogische Studiën, 2009.
- Driessen, G., Langen, A. van, & Vierke, H. (2006). *Basisonderwijs: Veldwerkverslag, leerlinggegevens en oudervragenlijsten. Basisrapportage PRIMA-cohortonderzoek. Zesde meting 2004/05*. Nijmegen: ITS.
- Hendriks, A.A.J. (1997). *The construction of the Five-Factor Personality Inventory (FFPI)*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen (dissertatie).
- ITS/SCO-Kohnstamm Instituut/GION/Cito (2005). *Cohortonderzoek onderwijsloopbanen COOL 5-18. Voorstel voor een geïntegreerd cohortonderzoek in primair, secundair en tertiair onderwijs*. Nijmegen/Amsterdam/Groningen/Arnhem: ITS/SCO-Kohnstamm Instituut/GION/Cito.
- Jungbluth, P., Roede, E., & Roeleveld, J. (2001). *Validering van het PRIMA-leerlingprofiel*. Reeks secundaire analyses op de PRIMA-cohort bestanden. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Koomen, H.M.Y., Verschueren, K., & Pianta, R.C. (2007) *Leerling Leerkracht Relatie Vragenlijst. Handleiding*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Midgley, C., Maehr, M.L., Hruda, L.Z., Anderman, E., Anderman, L., Freeman, K.E., Gheen, M., Kaplan, A., Kumar, R., Middleton, M.J., Nelson, J., Roeser, R., & Urdan, T. (2000). *Manual for the Patterns of Adaptive Learning Scales (PALS)*. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
- Peetsma, T.T.D., Wagenaar, E., & Kat, E. de (2001). School motivation, future time perspective and well-being of high school students in segregated and integrated schools in the Netherlands and the role of ethnic self-description. In J. K. Koppen, I. Lunt & C. Wulf (Eds.), *Education in Europe, cultures, values, institutions in transition. Vol. 14* (pp. 54-74). Münster/New York: Waxmann.
- Pianta, R. C. (2001). *Student-teacher relationship scale*. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.

- Seegers, G., Putten, C.M. van, & Brabander, C.J. de (2002). Goal orientation, perceived task outcome and task demands in mathematics tasks: Effects on students' attitude in actual task settings. *British Journal of Educational Psychology*, 72(3), 365-384.
- Veen, I. van der (2007). *Resultaten van het COOL proefonderzoek naar leerlingvragenlijsten op het sociaal-emotionele domein*. Intern rapport. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.

Postbus 9048
6500 KJ Nijmegen

SCO-KOHNSTAMM INSTITUUT

Postbus 94208
1090 GE Amsterdam

ISBN 978 90 5554 372 4
NUR 840

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek